

P 400(2)

Társkép

A könyvtáros

1961. ÉVI JANUÁR HÓ / TIZENEGYEDIK ÉVFOLYAM

1

Kölcsönözhető

T A R T A L O M

	Oldal
KOVÁCS MÁTÉ: Az oktatási reform és a könyvtárak	1
BÉKÉS GYÖRGY: Együttműködés a Hazafias Népfront szervezeteivel	6
VERSEGI GYÖRGY: A könyvtári propagandáról	8
Még egyszer a községi könyvtárosok tiszteletdíjáról	12
A könyvtárügy második öt éves tervének irányelveihez	
VAS JÁNOS: A szakszervezeti könyvtárak és az irányelvek	13
BESENYEINÉ BÁLINT ESZTER: A könyvtárosok továbbképzése és az irányelvek	15
A szófiai közművelődési könyvtárakról	17
TÓTH ENDRENNÉ—MIKÓ ZOLTÁN: Társadalmi tanácsok — könyvtári bizottságok	18
BOZÓKY ÉVA: Vörösmarty emlékezete Szentendrén	21
MARUSZKI JÓZSEF: A természettudományos irodalom népszerűsítéséről	22
Könyvtárosok kis lexikona. VÉRTESY MIKLÓS: Bibliofil, bibliofil kiadás	26
HALMAI BÉLÁNÉ: Szabad polcok az egri gyermekkönyvtárban	28
Ismerjük meg a külföld könyvtárügyét! TASSY FERENC: A milánói Városi Könyvtár	30
A pécsi libresso (Gubancsik Béla)	32
KOGER TAMÁS: József Attila olvasómozgalom Komárom megyében	33
Eseménynaptár	34
DR. KERÉKES ANDRÁS: Hogyan használhatjuk fel a könyvtártani irodalmat?	35
HAVASI ZOLTÁN: Bíráló és program	36
A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár nyomtatott katalógusáról (i)	38
Hírek	40

IRODALMI TÁJÉKOZTATÓ

G. V. PLEHANOV: A vallásról (S. M.)	41
PARRAGI GYÖRGY: Fasizmus frakkban és mundérban (S. M.)	41
ARANY LÁSZLÓ Válogatott művei (Vargha Kálmán)	42
KARIKÁS FRIGYES: Válogatott elbeszélések (Kovács György)	42
KRÚDY GYULA: Az aranybánya (P. L.)	43
HIDAS ANTAL: Jázmin utca (Gy. D.)	43
SÜKÖSD MIHÁLY: Ólomketrec (Kollányi Gyula)	44
REMENYIK ZSIGMOND: Afrikai románc (B. G.)	44
JANKOVICH FERENC: Hídégetés (Rubóczky István)	45
LADÁNYI MIHÁLY: Az út kezdete (Pomogáts Béla)	45
Harun Arrasid gyűrűje (—k—)	46
Gilgames (P. L.)	46
HEINE: Versek és prózai művek (—y—s)	47
LEV TOLSZTOJ: Szevasztopol (Katona Tamás)	47
THOMAS MANN: A varázshegy I—II. (Lékay Ottó)	48
LAO SÓ: Teaház (—cs—)	49
VERCORS: A tenger csendje (-y-)	49
CAMILO JOSÉ CELA: Méhkas (Bozóky Éva)	50
SZALAY LENKE: Mogoró kinövi a kabátját (B. É.)	50
A mi világunk (Csertői Oszkár)	51
Lányok évkönyve (Cs. O.)	52
BENEDEK MARCELL: Kis könyv a versről (—k—)	52
VARGHA BALÁZS: Csokonai emlékek (—y—)	52
CSATHÓ KÁLMÁN: A régi Nemzeti Színház (Antal Gábor)	53
RANDÉ JENŐ: Szputnyik New York felett (Fahidy József)	54
SÓS ENDRE—VÁMOS MAGDA: Thomas és Heinrich Mann (sz. d.)	54
SIMONE DE BEAUVOIR: Amerikai útinapló (R. P.)	55
FORGÁCS LÁSZLÓ: Ünnepe után (-L-)	55
HORLER MIKLÓS: Szentendre (—o—)	56
GERSZI TERÉZ: A magyar kórajzolás története a XIX. században (Körner Éve)	56
SZIJ REZSŐ: Várpalota (Zolnay Vilmos)	57
G. AGGHÁZY MÁRIA: Magyarországi barokk művészet (—o—)	57
Kéekedi népdalok. Sztareczky Zoltán gyűjtése (—k—)	58
Műszaki irodalom (T. O.)	59
Új szakmai kiadványok	60

Címlapképünkön: „Ünkiszolgálás” az egri Megyei Könyvtár gyermekkönyvtárában (Foto Szenezi)

A könyvtáros

A Művelődésügyi Minisztérium lapja. Főszerkesztő: Katona Jenő. Szerkeszti: a szerkesztőbizottság. Kiadja a Lapkiadó Vállalat. Felelős kiadó: Sala Sándor. Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest, VII., Lenin körút 9/11. Telefon: 221—293. Terjeszti a MAGYAR POSTA. Kéziratokat nem őrzünk meg és nem adunk vissza!

AZ OKTATÁSI REFORM ÉS A KÖNYVTÁRAK

1. A KÖNYV ÉS KÖNYVTÁR AZ OKTATÁS-NEVELÉS CÉLKITÜZÉSEIBEN ÉS GYAKORLATÁBAN

Az oktatási rendszerünk továbbfejlesztéséről megvitatásra közreadott irányelvek alapvető célként az életre, és pedig a szocialista társadalom életére való nevelést tűzik ki. Azzal a minden tekintetben helytálló indokolással, hogy a „*ma iskolába kerülő fiatalokat úgy kell nevelni, tanítani, hogy az iskolából kilépve (10—15 év múlva) meg tudjanak felelni a felépült szocialista társadalom igényeinek.*”

Vitathatatlan, hogy az életre való nevelés, mint alapvető célkitűzés minden tekintetben helyes. Kérdés azonban, hogy ezt a helyes célkitűzést részleteiben hogyan értelmezzük. Vagyis: mit jelent a szocializmus viszonyai között az életre való nevelés? Még pontosabban: a szocialista oktatásnak, nevelésnek részleteiben milyen legfontosabb célokat kell maga elé tűznie, és gyakorlatát milyenné kell fejlesztenie ahhoz, hogy valóban a mai és a holnapi életre neveljen?

Aligha lehet kétséges, hogy az életre való nevelés a szocialista társadalomban az élet egésze számára szükséges nevelést jelenti. Olyan oktatást és nevelést, amely korszerű alapvetést, illetve szakképzést nyújt ahhoz, hogy az, aki átment rajta, képes legyen a szocialista társadalom életének egészébe szervesen beilleszkedni. Az új társadalom gazdasági és politikai, kulturális és társadalmi élete számára kell olyan egész embereket adnia akik — egyebek között:

a) a *munkában*, a társadalmilag fontos és hasznos termelői és más tevékenységek ellátásában öntudatos dolgozókként, kellő hivatástudattal és felkészültséggel, eredményesen helytállnak.

b) a szocialista *világnézet*, *erkölcs* és *izlés* elsajátításával magukban új emberminőséget alakítanak ki;

c) a *kulturális élet* megsokszorozódó, megnemesedő s éppen ezért megnemesítő lehetőségeivel a maguk személyében rendszeresen és intenzíven akarnak és tudnak élni;

d) végül az *egészséges életmód* emberhez méltó formáit életgyakorlatukban igyekeznek megvalósítani.

Mint hogy pedig az ember személyiségében a munka, a világnézet, az erkölcs, az izlés és a művelődés elválaszthatatlan egységbe fonódik össze, kölcsönösen feltételezi és befolyásolja egymást; az oktatás és nevelés célkitűzéseiben és gyakorlatában is együttesen, egymással szoros összefüggésben és helyes egyensúlyban kell helyet kapniuk. Máskülönben az oktatás és nevelés ilyen vagy olyan vonatkozásban menthetetlenül egyoldalúvá, sőt hiányossá válik.

Maguk az *irányelvek* mai előzetes formájukban az életre való nevelést meglehetősen *egyoldalúan* értelmezik. Helyesen a munkára való nevelést helyezik a középpontba. Emellett azonban (kissé háttérbe szorulnak a világnézeti, erkölcsi és az egészséges életmódra való nevelés szükségletei. A modern kulturális életre és az egészséges életmódra való nevelés követelményei pedig csak itt-ott mellékesen, halvány utalásokban jelentkeznek. Holott nyilvánvaló, hogy a szocialista ember oktatásában és nevelésében ezeknek éppen úgy megvan a szerepük és jelentőségük, mint a munkára való nevelésnek, a szakemberképzés különböző fokozatokkénti megalapozásának, a termelési és más gyakorlati feladatokra való felkészítésnek.

Éppen ezért elengedhetetlen, hogy az oktatási reform további kidolgozása során a *kulturális életre* való nevelés az oktatási célok kitűzésében, a tananyag összeállításában, a különféle gyakorlatok megválasztásában és a módszerek alkalmazásában egyaránt kellő súllyal szerepeljen. Az ismeretterjesztés és az olvasás, a színjátszás és a film, a rádió és televízió, a hangversenyek, a múzeumok, műemlékek és kiállítások megismerése és igénybevétele a társadalom egésze számára egyre gyorsuló ütemben

rendszeres szükségletté válik. A kulturális élet lehetőségeit azonban nemcsak biztosítani kell a dolgozó tömegek számára, hanem azok helyes igénybevételére és értékelésére következetes nevelő munkával elő is kell készíteni most felnövő ifjúságunkat. S ez jelentős részben éppen az új oktatási rendszerünk feladata.

A társadalom kulturális életében az *olvasás*, a *könyv* és más *kiadvány*, valamint a *könyvtár* is egyre jelentősebb szerepet tölt be. Az írás és olvasás ismerete, a könyv szerete és gyűjtése, a könyvtárak használata egyre általánosabbá válik és ennek megfelelően egyre szélesebb tömegek számára nyitja meg a művelődés lehetőségeit. Következésképpen az iskolázásnak is egyik fontos feladata az olvasásra, a könyvek és könyvtárak ismeretére és használatára való nevelés is. Ez viszont csak úgy lehetséges, ha az olvasásra való nevelés, továbbá a könyv és könyvtár az oktatás és nevelés, célkitűzésében és gyakorlatában, tananyagában és módszereiben is elfoglalhatja azt a helyet, ami társadalmi szerepe és jelentősége szerint joggal megilleti. Ha tehát az oktatás-nevelés és az olvasás, valamint a könyv és könyvtár kapcsolatát külön is megvizsgáljuk a kölcsönös összefüggéseiket nemcsak tisztázzuk, hanem az oktatási reformtervben és a könyvtárak továbbfejlesztésében kétoldalúan szabályozzuk is.

Annál is inkább, mert ez az összefüggés a kapcsolatok minden fokán szükségszerűen *kétoldalú*. Egyfelől könyvtárainknak kell felkészülniök arra, hogy a szükséges előfeltételek tudatos biztosításával és a maguk sajátos lehetőségeinek kihasználásával minél hathatósabb támogatást nyújtsanak az oktatási reform manél teljesebb megvalósításához. Másfelől pedig az iskolázás egyes fokozatainak kell számot vetni azal, hogy milyen nevelési célok beiktatásával, tananyag részek beillesztésével, gyakorlatok és módszerek segítségével mozdíthatják elő szocialista könyvtárkultúránk továbbfejlesztését. Kielégítő eredményt — mint más vonatkozásokban, úgy itt is — csak a két egymásra utalt tényező szoros együttműködése és egymást kölcsönösen támogató összehangolt erőfeszítései adhatnak.

2. KÖZKÖNYVTÁRAINK AZ OKTATÁSÉRT-NEVELÉSÉRT

Közkönyvtáraink vagy közvetlenül vagy pedig közvetve támogathatják az oktatást, következőképpen az oktatási reformot is.

Közvetlen segítséget nyújthatnak az oktatásnak az iskolai ifjúsági (kollégiumi, ill. tanuló otthoni) és nevelői könyvtárak, továbbá az egyetemi és főiskolai könyvtárak. Részben közvetlen támogatást is adhatnak a közművelődési könyvtárak: területiek (tamácsiak) és szakszervezetiek egyaránt, főként a gyermek- és ifjúsági könyvtárak, (fiókok, részlegek) fejlesztésével, illetve a kisebb könyvtárakban a könyvvállomány ilyen irányú gyarapításával. Vagyis elsősorban azok a könyvtárak, amelyek a tanulók, illetve hallgatók és az oktatók könyvtári szükségleteinek számbavételére és közvetlen kielégítésére hivatottak.

A *tanuló fiatalok* oktatása és nevelése szempontjából az *iskolai ifjúsági* könyvtárak szerepe és felelőssége a legnagyobb. Ez idő szerint több, mint 1 300 000 általános iskolai, megközelítően 180 000 középiskolai és 120 000 ipari tanuló iskolai, együttesen tehát mintegy 1,6 millió fiatal közkönyvtári szükségleteinek kielégítéséről és az olvasásra való ráneveléséről kell gondoskodniuk. Munkájuk eredményessége egyre nagyobb mértékben befolyásolja az iskolai oktatás és nevelés eredményességét is. Főként azért, mert az általános és középiskolában a gyakorlati foglalkozások rendszeresítése, valamint a tananyag csökkentése, illetve gyökeres átalakítása, az ipari tanulóiskolákban pedig a tanulmányi idő és általános műveltségi színvonal emelése jelentősen meg-növeli a jó olvasmány oktatási és nevelési hatását a világnézeti, erkölcsi és esztétikai nevelés, az általános műveltség kibővítése és a szakirányú képzés megerősítése terén egyaránt.

De nemcsak a korszerű oktató-nevelő munka szemszögéből van egyre növekvőben az iskolai könyvtárak szerepe és jelentősége, hanem *politikai* szempontból is. A munkás és paraszt származású tanulók számottevő része ma még megfelelő házi könyvgyűjtemény hiányában a közkönyvtárakra, főként a települések peremkerületeiben, és a tanyákon elsősorban az iskolai könyvtárakra van utalva. Jó összetételű és jól működő iskolai könyvtár nélkül hátrányos helyzetbe kerülnek azokkal a tanuló-társaikkal szemben, akik jobb házi könyvtárra támaszkodhatnak, vagy akiknek a lakóhelyén, illetve szülei munkahelyén jobb közkönyvtárak működnek.

Az OSZK Könyvtártudományi és Módszertani Központjának összeállítására szerint 1959-ben az ország 6322 általános iskolájából 278-ban egyáltalán nem volt könyvtár (4,5%), 2796 iskolában pedig a könyvtár nem éri el a 100 kötetet (44,5%). Jelenleg tehát az általános iskoláknak mintegy a felében — és éppen a legkisebbekben — az ifjúsági könyvtár nem alkalmas arra, hogy megfelelően a szocialista oktatás és nevelés

korszerű követelményeinek. De a nagyobb általános iskolák könyvtárainak helyzete és munkája sem tekinthető kielégítőnek. Viszonylag ezekben is kevés a könyv és alacsony a forgalom. Az általános iskolák könyvtárainak állapotát talán legjobban az jellemzi, hogy országos átlagban 1 tanulóra csak 0,75 kötet és évenként 1,2 kötet kölcsönzés jut. Ez azt jelenti, hogy ma még az általános iskolai tanulóknak csak kis része, mintegy 20—25%-a használja az iskolai könyvtárakat, s ezek is viszonylag kevés könyvtári könyvet olvasnak.

A középiskolások könyvtári ellátottsága kedvezőbb, de kielégítőnek ez sem tekinthető. Egy tanulóra 4,5 kötet jut. Ebből tanulónként csaknem 1 kötet a kötelező olvasmányokra esik. Évenként 1—1 tanuló átlagban 2,5 kötetet kölcsönöz. Jelenleg a tanulóknak csak mintegy harmada használja rendszeresen az ifjúsági könyvtárat, de abból viszonylag a középiskolások is kevés könyvet kölcsönöznek.

Az ipari tanuló otthonok, ill. iskolák könyvtári ellátottsága viszonylag jobb, de a használat mértéke ott sem tekinthető kielégítőnek. Különösen nem, ha figyelembe vesszük a szakmunkásképzés tervezett magasabb követelményeit.

Szocialista könyvtárpolitikánk és az oktatási reform egyik legfontosabb közös ügye tehát, hogy az iskolai ifjúsági és nevelői könyvtárak a reformtervezet megvalósításával párhuzamosan fokozatosan olyanná alakuljanak és úgy működjenek, amelyet oktatási rendszerünk korszerű továbbfejlesztése megkíván. Amilyen természetes, hogy az oktatás minden fokán gondoskodunk a szükséges tantermekről és gyakorlati képzés előfeltételeiről: a tankönyvekről és más taneszközökről, valamint oktatókról, éppen úgy magától értetődő, hogy minden iskolában meglegyen a szükséges méretű és összetételű ifjúsági és nevelői könyvtár, s mindegyiknek legyen felelős könyvtárosa is. Az olvasmány és a könyvtár szerepének és jelentőségének megnövekedése az oktatásban és nevelésben ezt elengedhetetlenül megkívánja.

Az iskolai könyvtáraknak tehát — ahhoz, hogy időben és jól megfelelhessenek az oktatási reform megvalósulása során rájuk háruló követelményeknek — egyszerre két irányban is jelentős fejlődést kell elérniök. Egyfelől állományuk mennyisége és összetétele, továbbá elhelyezésük és felszerelésük tekintetében fokozatosan olyanná kell fejlődniök, hogy az oktatási-nevelési céloknak eleget tehessenek. Másfelől már mostantól kezdve is és a továbbiakban egyre inkább úgy kell működniük, hogy a bennük rejlő lehetőségek fokozottabban érvényesülhessenek. Erre már most is megvan a mód, hiszen az iskolai könyvtárak kihasználtságának mértéke sokszorososan alatta marad pl. a tanácsi könyvtárakénak, ahol az 1 olvasóra eső, használt kötetek átlaga évenként 30 kötet.

A közművelődési könyvtárak — különösen a tanácsiak — már eddig is jelentős részt vállaltak a tanulóknak, de a pedagógusok olvasmányszükségleteinek a kielégítésében is. A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár kerületi könyvtáraiban az olvasók 25,7%-a, a megyei könyvtárakban 31,3%-a, a falusi könyvtárakban pedig több, mint 50%-a a 6—14 évesek korcsoportjába tartozik. Országos átlagban az összes tanköteles korúak 25%-a közművelődési könyvtári olvasó. A 14—18 éves korcsoportból pedig a könyvtár működési helyétől függően az olvasók 12—19%-a kerül ki. Ezek legnagyobb része is iskolás: többnyire középiskolai tanuló. Ezen kívül az egyetemi hallgatók és a pedagógusok számottevő része is rendszeresen használja közművelődési könyvtárainkat. A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár kerületi könyvtáraiban pl. az egyetemi hallgatók és pedagógusok az összes olvasók 7—8%-át teszik ki. Egészében véve tehát a tanácsi közművelődési könyvtárak olvasóinak mintegy a fele különféle oktatási intézményeinkből kerül ki. Hozzá kell ehhez venni még azt is, hogy közvetve, főként a szülők kölcsönzésén keresztül a szakszervezeti könyvtárakból is sok iskolás fiatal jut olvasnivalókhöz. Közművelődési könyvtáraink tehát valóban számottevő mértékben támogatják az iskolai oktatást és nevelést.

Nehézséget okoz azonban, hogy a közművelődési könyvtáraink jelenleg nincsenek felkészülve erre a feladatra. Szembetűnően megvilágítja ezt egyetlen adat is. A tanácsi közművelődési könyvtárak állományában pl. ez idő szerint mindössze csak 14,7% a gyermek és ifjúsági irodalom. Tehát az olvasók mintegy felének az igényeit az állomány alig egyhatodával kell kielégíteni. S még fokozza az alapvető nehézségeket, hogy a közművelődési könyvtárakban belül az esetek többségében a gyermek- és ifjúsági könyvtárak elhelyezése és felszerelése, a könyvtárosok száma és pedagógiai felkészültsége sem megfelelő. Pedig nem szorul bővebb igazolásra, hogy egész ifjúságunk korszerű művelődése és nevelése szempontjából alapvető jelentőségű, hogy közművelődési könyvtáraink — a tanácsiak és szakszervezetiek egyaránt — megadhatassák mindazokat a könyvtári szolgáltatásokat, amelyekre az eredményes oktató nevelő munkáinak szüksége van. Ez azonban csak úgy lehetséges, ha erre a feladatra a könyvtárak tudatosan felkészülnek és sikerül biztosítaniuk a nélkülözhetetlen előfeltételeket: könyveket és könyvtárosokat, elhelyezést és felszerelést is.

Az egyetemi és főiskolai könyvtárak a Szegeden 1959. decemberében tartott egyetemi és főiskolai könyvtári konferencia tanulságai szerint — egyes kisebb vagy újabb könyvtárak kivételével — ma már általában ki tudják elégíteni a felsőfokú tudományos kutató munka könyvtári szükségleteit. Ennek ellenére a felsőoktatás reformja itt is számos újabb problémát vet fel, amelyekre az egyetemi és főiskolai könyvtáraknak is idejében, az oktatási reform kidolgozásával és a felsőfokú szakemberképzés új rendjének megvalósításával párhuzamosan fel kell készülniük.

E felkészülés során számot kell vetniük azzal a két alapvető követelménnyel, hogy az egyetemi és főiskolai oktatás a jövőben tartalmában korszerűbb elméleti felkészültséget és több gyakorlati jártasságot kíván nyújtani, módszereiben pedig fokozottabb önállóságra igyekszik nevelni. Ez egyfelől általában is megnöveli, másfelől pedig jelentős mértékben átalakítja a könyvtárak igénybevételét. Elkerülhetetlenül növelni kell mindenekelőtt az olvasóhelyek számát a központi könyvtárban is és a kari, intézeti, kollégiumi könyvtárakban is. Az egyetemeken erre jó lehetőséget kínál most az azonos jellegű tanszékek (pl. filozófiai, történeti, irodalmi, nyelvtudományi, matematikai, fizikai, kémiai, biológiai, stb.) már is megindult szervezeti összekapcsolása. A tanszékcsoportok megszervezése módot ad az azonos jellegű tanszéki könyvtárak összevonására, az olvasóhelyek számának szaporítására, a nagyobb szakkönyvtárak rendszeresebb használatára. A szakképzés új rendje egyben fokozottabban ráirányítja a figyelmet a szükséges legújabb szakkiadványokra: hazai és külföldi könyvekre, folyóiratokra, s más dokumentumokra, s ami az állománygyarapítás szempontjából a legfontosabb: az eredményeket összefoglaló művek mellett az egyes kérdések forrásanyagára is. Az egyetemi és főiskolai oktatók és hallgatók könyvtári búvárkodásainak kibővülése és megnövelése pedig feltétlenül megkívánja a könyvtári tájékoztatás és feltáró munka megerősítését is. Végül az egyetemi és főiskolai könyvtárak fontos feladata az is, hogy a végzett hallgatókkal is kiegészítsék és rendszeressé tegyék a kapcsolataikat. Ezzel maguk is közvetlen kapcsolatba kerülnek a gyakorlati szükségleteivel, s ugyanakkor jelentős mértékben hozzájárulnak ahhoz, hogy az életbe, főként vidékre kikerült fiatal szakemberek magárahagyatottságát, elszigeteltségét csökkentsék.

Az oktatók könyvtári szükségleteinek biztosítása éppen olyan fontos, mint a tanulóké. Az oktatás és nevelés eredményessége nagy mértékben függ attól, hogy maga az oktató-nevelő mennyire tud lépést tartani az irodalom és a tudományok fejlődésével, milyen mértékig tudja kibővíteni és elmélyíteni azokat a világnézeti és szakjellegű ismereteket, esztétikai és erkölcsi élményeket, amelyekre oktató-nevelő munkáját alapozza.

Különösen az általános és középiskolai pedagógusok könyvtári ellátottságát kell körültekintően biztosítani, minthogy az egyetemi és főiskolai oktatók igényeiről az egyetem, illetve főiskola könyvtári hálózata általában gondoskodni tud. Az általános és középiskolai tanítók és tanárok pedagógiai szakkiadványokkal való ellátását részben az iskolai tanári könyvtárának a fejlesztésével, részben pedig az Országos Pedagógiai Könyvtár szolgáltatásainak további kifejlesztésével kell biztosítani. Itt különösen sokat segíthet a könyvtárközi kölcsönzés olyan kiépítése, hogy a kívánt szakkönyv bármely iskola tantestületéhez a lehető legrövidebb időn belül eljuthasson. Ehhez viszont elengedhetetlen az Országos Pedagógiai Könyvtár állományának erőteljes fejlesztése részben az iskolai tanári könyvtárak fölött példányainak központi gyűjtésével, részben pedig az újabb hazai és külföldi pedagógiai szakirodalom fokozottabb beszerzésével, valamint az állomány kötetkatalógusának mielőbbi elkészítése, hogy minden tantestület áttekinthetesen nyerhessen a központi könyvtár állományáról. A más jellegű szakkiadványok könyvtárközi kölcsönzését a megfelelő országos szakkönyvtár közreműködésével kell biztosítani. A könyvtárközi kölcsönzés gyakorlatát vagy az Országos Pedagógiai Könyvtáron keresztül vagy pedig közvetlenül kell kiépíteni.

Közvetve a felnőtteken, főként a szülőkön keresztül támogathatják az oktatást és az oktatási reformot a közművelődési könyvtárak felnőtt részlegei, de kisebb mértékben és egyes vonatkozásokban a tudományos és szakkönyvtárak is. Az irányelvek az utolsó fejezetében külön kiemeli, hogy oktatási rendszerünk továbbfejlesztése az *egész társadalom ügye*. Sikeres megvalósítása csak a pártszervezetek, szakszervezetek, KISZ, Nótanács, szülői munkaközösségek, üzemek és más intézmények tevékeny és hathatós közreműködésével lehetséges. Közművelődési könyvtáraink, de tudományos és szakkönyvtáraink is a maguk eszközeivel (könyvajánlások, ankétok, bibliográfiák, kiállítások stb.) sokat tehetnek azért, hogy társadalmunk az oktatási reformot a maga fontos ügyének érezze, mellette és érte a közvélemény kedvezően kiformalódjék. Könyvtárainknak is közre kell működniük annak a *társadalmi környezetnek* a kialakításában, amely nélkül sem maga az új oktatási rendszer, sem pedig az új okta-

tás és nevelés nem valósítható meg eredményesen. Éppen ezért a közvetlen segítségnyújtás lehetőségei mellett minden könyvtárhálózatnak gondosan kell tanulmányoznia azt is, hogy közvetve mivel és hogyan támogathatja oktatási rendszerünk továbbfejlesztését.

3. AZ OKTATÁS-NEVELÉS SZOCIALISTA KÖNYVTÁRKULTÚRÁNKÉRT

Mint előre jeleztük, nem kevésbé fontos a kapcsolatok és hatások másik oldala sem. Az oktatás és nevelés — a maga módján és minden fokán — sokat tehet az olvasási kultúra fejlesztéséért, a jó könyvek és más hasznos kiadványok megkedveltetéséért, a házi könyvtárak gyűjtéséért, a közkönyvtárak megismertetéséért és használatának általánossá tételéért, sőt még a könyvtárosi életpálya megkedveltetéséért is.

S minderre iskolázásunknak nem csupán a fentebb vázolt különféle könyvtári szolgáltatások viszonzásaképpen kell gondot fordítania és törekednie, hanem saját jól felfogott érdekében is. Sőt mindezeket jórészt elsősorban az oktatási és nevelési gyakorlat támogatása és eredményeinek megszilárdítása, későbbi időkben való megőrzése és továbbfejlesztése érdekében kell vállalnia és végeznie. Nem kétséges azonban, hogy az oktatás és nevelés ilyen irányú kibővítése egyben az új magyar könyvtárkultúra széleskörű pedagógiai alátámasztását is elősegíti. A kettő tehát szükségképpen elválaszthatatlanul egybefonódik egymással.

Az olvasás széleskörű megkedveltetése, rendszeres kielégítést kívánó személyes szükségletté való fejlesztése mind a korszerű oktatás-nevelés, mind szocialista könyvtárkultúránk szemszögéből alapvető jelentőségű. A könyvek, hírlapok és folyóiratok, a házi és közkönyvtárak a szocializmus viszonyai között túlnyomó többségükben az új társadalmi rend szempontjából lényeges, időszerű és közérdekű közlések: művészi ábrázolások, illetve elméleti, történeti vagy gyakorlati ismeretek foglalata. Az írásban rögzített, felhalmozott kollektív tapasztalatok e roppant tárházai a szocialista tudat formálásának és az önművelésnek szinte kimeríthetetlen forrásai. Ez az oka és magyarázata annak, hogy az olvasmány és az olvasás még a különféle érzelletes technikai közlésmódok, pl. a film, rádió, televízió, stb. versenyeiben is egyik legjobb út arra, hogy a rendszeresen sokat és értékeset olvasó ember emberebb emberré fejlődjék, s a társadalom közösségi életébe értékes tagként beilleszkedjék. Éppen ezért az oktatás-nevelés minden fokának alapvető feladata, hogy rászoktassa a rábizott fiatalokat a könyvek és más kiadványok, valamint a könyvtárak minél intenzívebb igénybevételére és ránevelje az írásban rögzített tudattartalmak minél eredményesebb megértésére és felhasználására.

Az olvasás személyes szükségletté való fejlesztése, mint alapvető feladat mellett rá kell nevelni fiatalságunkat az *írásművek helyes értékelésére, a jó könyvek rendszeres gyűjtésére és gondozására és a könyvtárak használatára* is. A szocialista társadalom életének most kialakuló színvonalán, a munkamegosztás modern rendszerében a maga helyén senki sem lehet a közösség teljes értékű tagja, ha nem támaszkodik egyéni világnézeti, erkölcsi és esztétikai fejlődésében, általános és szakmai önművelésében — egyebek között — alkalmas házi könyvgyűjteményre és megfelelő közkönyvtárakra. Következésképpen az életre való nevelés egyik fontos követelménye, hogy minden oktatási fokozat növendékei a gyakorlatban is tanulják meg azoknak a házi könyvgyűjteményeknek a kialakítását és azoknak a közkönyvtáraknak a használatát is, amelyek számukra ezt a támogatást megadhatják. Csak így lesznek képesek arra, hogy műveltségüket minden irányban folyamatosan és önállóan továbbfejleszthessék és a rájuk váró feladatokat a könyvekben és könyvtárakban felhalmozott ismeretek alapulvételével végezhessék. Nem kétséges, hogy a könyvtári szolgáltatások megfelelő színvonalú ismerete és e szolgáltatások felhasználásának bizonyos mérvű begyakorlása az oktatás minden fokán a korszerű általános műveltségnek, illetve a korszerű szakképzésnek szerves része. Következésképpen a könyvtári szolgáltatások megfelelő mértékű ismeretét és igénybevételének begyakorlását az oktatás minden fokán intézményesen biztosítani kell.

Végül mindezekben túl oktatási rendszerünk továbbfejlesztése során az eddigi eredmények alapulvételével biztosítani kell a *könyvtárak szakemberszükségletének* kiképzését is, alsó, középső és felsőfokon egyaránt. Ehhez egyrészt a megfelelő oktatási formák kialakítása szükséges mind a nappali, mind az esti és levelező tagozatokon. Másrészt pedig az oktatás egyes fokozatainak a keretében fel kell kelteni az érdeklődést a könyvtáros hivatás iránt. Annál is inkább, mert ma már csaknem 3 ezer főhivatású, ezer mellékfoglalkozású, több mint 11 ezer tiszteletdíjas és ugyanennyi társadalmi munkás könyvtári dolgozó utánpótlását kell folyamatosan biztosítani s ez kielégítő módon csak az iskolák támogatásával, pl. könyvtári aktivisták nevelésével érhető el.

MINDENT EGYBEVÉVE tehát a könyvtárak és az oktatás kölcsönös kettős összefüggése és egymásra utaltsága megkívánja, hogy a megoldásra váró feladatokat e két tényező egymással összehangoltan mérje fel és azok megvalósítását egymás támogatásával végezze el. Ebben az együttműködésben az egyes könyvtári hálózatoknak mielőbb körvonalazniuk kell azokat a meglévő vagy sürgősen kialakítandó szolgáltatásokat, amelyek az oktatási reform támogatására alkalmasak, s azokat a feltételeket, amelyek e szolgáltatások biztosításához nélkülözhetetlenek. Az oktatási reform további kidolgozása során pedig számba kell venni mindazokat az igényeket, amelyeket kulturális életünk egyik fontos területe: az olvasási kultúra és a könyvtárkultúra korszerű kifejtéséhez az oktatással-neveléssel szemben megalapozottan támaszthat. Ezzel biztosítani kell és lehet, hogy az oktatás és a könyvtárak közös kérdései egyeztetett szemlélettel és egymás kölcsönös támogatásával oldódjanak meg. A feladatok természetéből következik, hogy ennek az együttműködésnek nem egyszeri társulásban, hanem szükségképpen tartós együttes erőfeszítésekben, a közös kérdések állandó együttes gondozásában kell megnyilvánulnia.

Kovács Máté

Együttműködés a Hazafias Népfront szervezeteivel

Az ecsédi klubkönyvtár felavatásáról

A Heves Megyei Tanács Végrehajtó Bizottságának egy 1959-es határozata nyomán járásunk, a hatvani járás területén három könyvtár községi kezelésbe adására kaptunk engedélyt 1960-ra. A határozatnak egyik célja az volt, hogy kísérletezzük ki az intézményesítés módszereit, és a jövőben fokozatosan térjünk át a községi könyvtárak tanácsi irányítására.

Amikor ez a tény járásunk területén nyilvánosságra került, az ecsédi községi tanács végrehajtó bizottságának vezetői azt mondták, hogy ha községükben is soronkívül tanácsi kezelésbe adjuk a könyvtárat, akkor ők helyi erőből megoldják a könyvtár elhelyezési problémáit.

Így kezdődött el az ecsédi községi

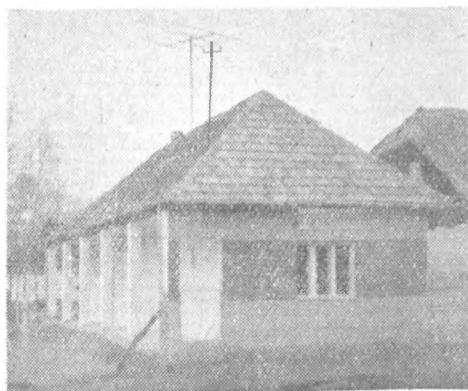
könyvtár és népfrontklub munkájának összehangolása, mely teljesen új helyzetet teremtett a község kulturális életében.

Először talán néhány sort a községről. *Ecséd* termelőszövetkezeti község a legközelebbi vasútállomástól 9 km-re, a járási székhelytől 12 km-re van. Autóbusz járással rendelkezik. 4500 lakosának fele a mezőgazdaságból él (1100 tsz-tag). A község határában nemrég szénmezőt találtak, ahol külszíni fejtéssel termelik a szenet a közeli erőmű részére. A községben 1958-ban modern iskolát építettek. Művelődési otthonuk a felszabadulás előtt egy vezérigazgató lakása volt.

A községi könyvtár három könyvszekrényét az iskola két tantermében helyezték el.

A művelődési otthonban helyiség szempontjából lett volna lehetőség a könyvtár elhelyezésére, de ezt a megoldást elutasítottuk azért; mert a község központjától 1 km-re, a község legtávolabb lévő lakott pontjától pedig 2,5 km-re fekszik. Nem tartottuk valószínűnek, hogy könyvekért ilyen nagy távolságot tegyenek meg az emberek a sáros, őszi időben.

1959 őszén a könyvtár céljára egy elhanyagolt, romos, 3 helyiségből álló házat jelöltek ki. A kijelölés után elkezdődtek a tervezések és megindult az átalakítási, építési munka. A közfalakat, régi kis ablakokat kivették és ma egy 5 × 12 méteres, padlós, nagy világos ablakú, neonfényes könyvtárhelyiség áll a kölcsönzők, helyben olvasók, csendesen szórakozó (sakk, dominó), Tv-előadást

Az ecsédi népkönyvtár — népfrontklub

néző és ismeretterjesztő előadást hallgató felnőtt lakosság rendelkezésére.

Az építkezési, festési, villanszerelési munkálatokat községfejlesztési alapból fedezték. A kerítés felállítását és a Tv beszerelését a Népfront által kezdeményezett társadalmi munkával oldották meg. Az épület előtt lévő 200 négyszögöl terület parkosításának nagy részét is társadalmi munkával kívánják megoldani. Az építkezésre a községfejlesztési alapból 80 000 Ft-ot fordítottak, és 15 000 Ft értékű társadalmi munkát végeztek el.

Az új helyiséget falugyűlés keretében adtuk át. Itt *Harmati Sándor*, a Hazafias Népfront Országos Tanácsának titkára mondott beszédet. A könyvtárat a járási tanács vb. elnöke adta át a község végrehajtó bizottságának, és választa azt a szerepet, amit a könyvtár — egyben népfrontklub is — betölt a község művelődésügyében.

A népfront-szervekkel nemcsak az előkészítés időszakában volt jó kapcsolatunk. A népfront vezetői megértették, hogy mit jelent a lakosság műveltségének növelésében a könyvtár. A könyvtáros is érti, tudja, hogy milyen tömegmozgósító segítséget kaphat a népfront vezetőitől, akik között a helyi szervek vezetői is megtalálhatók.

Elkészítettük az új létesítményünk *működési szabályzatát* is. A klubban folyó munka felelős vezetője a könyvtáros, aki heti hat órát kölcsönöz a klubhelyiségben. Mások a helyi népfront bizottság által megbízott dolgozó vesz részt rendszeresen a klub munkájában, és kezeli a televíziós készüléket. Hetenként egyszer ismeretterjesztő előadást tartunk. (Utána Tv-előadás, vagy szemléltető diafilm vetítés van.) A hét egyik napján pedig a pártszervezet által szervezett szeminárium rendelkezésére bocsátottuk a klubot, mert a helyi MSZMP-szervezet nem rendelkezik e célra megfelelő helyiséggel.

Szabályzatuk kimondja, hogy a klubot 14 éven aluliak (általános iskolások) még kísérővel sem látogathatják. Gyermek csak a szülő megbízásából és az ő részére vihetnek ki könyvet. Ez nem jelenti az úttörő korosztály elzárását a Tv-előadástól, könyvtártól, mert az iskola rendelkezik Tv-készülékkel, a könyvtáros pedig ifjúsági művekből (mintegy 450 kötet) fiókkönyvtárat létesített az iskolában. Ezzel az intézkedéssel az volt a célunk, hogy eleve elkerüljük a statisztikai torzítást, továbbá a felnőtteket ne zavarják a zajongó gyerekek.

A Hazafias Népfronttal és más társadalmi szervezetekkel való együttműködésünk azonban nem korlátozódott csak

Az ecsédi könyvtárban

Ecsédre és csak a helyiség probléma megoldására.

A Békebizottsággal karöltve egy, az ENSZ-közgyűlés alkalmából kintjárt újságíró részvételével decemberben előadást tartottunk Hatvanban.

A járási Nőtanácssal karöltve a téli időszakban olvasómozgalmat indítottunk a járás lányai, asszonyai részére.

Gyümölcsöző a kapcsolatunk a KISZ-szel is. A *József Attila olvasómozgalom*ban a múlt évben (1960. november 8-ig) 197 jelvényt osztottunk szét. (Meglépő, hogy ebből a Bajza József gimnáziumban csak három jelvény került kiosztásra.) A közös klubok létesítését nemcsak a Hazafias Népfronttal kapcsolatban szorgalmazzuk, hanem a KISZ-szel is vannak ilyen együttműködési terveink.

Az ecsédi könyvtár—népfrontklub legfőbb jelentőségét abban látom, hogy helyi kezdeményezés alapján és mindenemű állami támogatás nélkül, csak helyi erőforrásokból jött létre.

A közeljövőben a hatvani járás területén minden községben a helyi tanácsok kezelésébe adjuk a községi könyvtárat. Ez szükségessé teszi azt, hogy a könyvtárak önálló helyiséggel rendelkezzenek. Semmi kilátásunk nincs azonban arra, hogy az elkövetkezendő négy-öt esztendőben állami erőből érjük el ezt a célt. Községi tanácsaink többsége megérti nehézségeinket, és mivel fontosnak tartják a könyvtárak jó működését, helyi erőforrásokhoz nyúlnak. *Csányon* például 1961-ben új szárnyal egészítik ki a művelődési házat, ahol könyvtári klubhelyiséget rendeznek be.

Békés György

A KÖNYVTÁRI PROPAGANDÁRÓL

A könyvtári propaganda az utóbbi időben számos hatásos módszerrel bővült, csiszolódott, szükséges tehát valamiféle rendet teremteni, kiegészíteni és értékelni az eddigi tapasztalatokat. Nem célunk a minden részletet kimerítő tárgyalás, hanem elsősorban az új jelenségek elemzését kíséreljük meg. A szakszervezeti könyvtárak az emberekkel a legközvetlenebb módon érintkeznek, a munkahelyen, irodán, munkásszálláson együtt élnek a dolgozókkal. Eppen ezért az ezen a területen nyert tapasztalatokra kívánunk támaszkodni, főleg az építőipari könyvtári hálózat gyakorlatára, de mellette figyelembe vesszük más szakmák és könyvtárak eredményeit is.

A könyvtári plakát

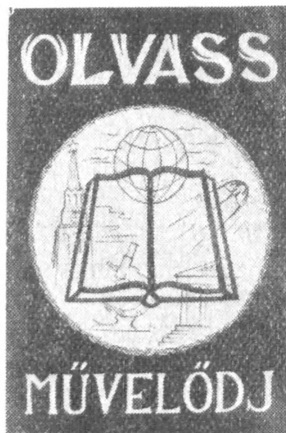
A szemléltető propaganda talán a leghatásosabb, és eddig még kellően nem elemezett eszköze a sokszorosított plakát. A múltban csak elvétve alkalmazták. A könyvtári plakátok kiadása sokáig elhanyagolt terület volt hazánkban. A Tanácsköztársaság idejéből ismerjük a „Könyv a házfelügyelőnél” feliratú plakátot, de a bukás után e példás propaganda kezdeményezésnek a kapitalista rendszerben nem igen akadt folytatása, sőt a könyvvel és a könyvhéttel kapcsolatban megjelent néhány plakátot is kizárólag az üzleti szempontok hatották át. Az olvasás propagálását finanszírozó nagy sajtóorgánumok célja nyilvánvalóan a kezükben lévő újságok népszerűsítése volt. (8 órai újság, Pesti Hírlap.)

A felszabadulás után változott a helyzet, de a lehetőségeket még korántsem használtuk ki teljesen. (Itt nem kívá-

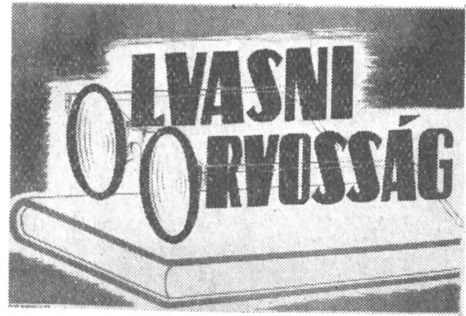
nunk foglalkozni a kereskedelmi jellegű szocialista reklámtevékenységgel, amely a jó könyvekre igyekszik felhívni a vásárlók figyelmét.) Noha bebizonyosodott, hogy a központilag előállított plakátokat a könyvtárak rendkívül hatásosan fel tudják használni, az ÁKV Könyvtárel-látó osztálya nem követte az 1954-ben megszűnt Népkönyvtári Központ ilyen-fajta gyakorlatát, s jelenleg nem készülnek országosan alkalmazható, központilag előállított, sokszorosított plakátok. Sok könyvtár ezért arra kényszerült, hogy az ügyesen rajzoló könyvtáros, vagy dekorációs, esetleg grafikus segítségével egyedileg készitse el őket. Újában elsősorban a szakszervezetek (Vasas, Textiles, HVDSz, Építők) támogatják a nyomtatott, sokszorosított plakátok kiadását. Az Építők Szakszervezete például egy év alatt 30 fajtát jelentetett meg, egyenként 1000—2000 példányban. A szakszervezet nyomdájának lelkes dolgozói a legnagyobb figyelemmel készítik el a könyvtári nyomtatványokat.

A sokszorosított plakát előnyei szembevetődnek, ezért csak két tényezőre hívjuk fel itt a figyelmet: arra, hogy igen olcsóak (— a rotaprint eljárással készült, 1000 db kétszínnyomású, A/3-as méretű plakát önköltségi ára 210,— Ft —), másrészt arra az előnyre, hogy a plakát szinte a könyvtár kinyújtott keze, amely mindenhol elérhet. Hisz szinte bárhol kifüggeszthetjük őket, munkahelyen, utcán, így azoknak az embereknek is felkelthetik a figyelmét, akik eddig még a könyvtár tájára sem jutottak el.

A könyvtári plakáttal kapcsolatban meg kell jegyeznünk, hogy mivel nem

Könyvtárpropaganda plakátok (Építők és HVDSz)

Olasvasást, könyvtárat népszerűsítő plakátok

kereskedelmi vonatkozású, hanem kulturális tevékenységre buzdít, kerülendő az üzleties szövegezés, a ríkító reklámozás. A jó plakátot a kevés, egy pillanat alatt felfogható szöveg jellemzi, és az, hogy ötletes rajza könnyen megfejthető, szimbolikus jelekkel, közmondásszerű tömörséggel foglalja össze a mondanivalót.

A könyvtár és az olvasás népszerűsítése

A szakszervezeti könyvtárak egyik lényeges feladata az olvasók számának emelése. Plakátokkal kitűnően „csalogtathatjuk” a leendő tagokat. Az „Olvasson a hét minden egyes napján” plakát, egy naptárlapon jelenik meg folyóírással (így közvetlenebb). Minden naphoz úgy társul egy-egy értelmes szó, hogy formailag is kiemeli a mondanivalót. A napok száma nyitott, vagy csukott könyvekre van felírva. A ritmikus szöveg a folyamatosság, rendszeresség érzését kelti a nézőben.

Az egzotikum alkalmazása vonzóvá teszi a plakátot. Például a külföldi légi-forgalmi társaságok (Sabena, SAS, KLM) magyarországi plakátjai a repülőn való utazást a különböző világrészek érdekes,

A bejáró dolgozóknak szóló plakát

népviselőbe öltözött figuráival népszerűsítik.

A mi „Évezredek tudását őrzi a könyv” c. plakátunk egy könyveket rejtő, felmetszett piramist mutat. A piramis a tudás és az időn való győzelem szimbóluma. Az egzotikumot még csak fokozza a szfinx és a palma képe.

Az „Olvasni orvosság” c. plakátunk a műfaj legtömörebb darabjai közé tartozik. Itt a szöveg része a képnek, mivel a szemüveg egyúttal a szókezdő O betű. A szemlélők asszociációs készsége sokat számít a plakát sikerében. Az „Olvasni orvosság” szöveg a felüdülés, pihenés, kikapcsolódás asszociációját kelti fel. A szemüveg itt az olvasás szimbóluma, de mint gyógyászati segédeszköz arra figyelmeztet, hogy javítja, élesíti a látást.

A „Gyorsabb az utazás, ha útközben olvas” plakát az építőipari munkásszállók lakóinak készült. Ezek a dolgozók a napi egy-két óra utazás mellett a szabadszombatok alkalmával sokszor többszáz kilométert utaznak, hogy családjukkal töltsék a hétvégét. Ennek érzelmi és logikai kapcsolatára épül az ötlet. A vonat ábrázolása karikatúrisztikus jellegű, ami itt indokolt, mert célszerű humorral feloldani azt az érzést, amit az utazással járó sok kényelmetlenség felidézése kelt a szemlélőben. Sajnos, a tipográfiai megoldás ebben az esetben nem szerencsés, a kiemelt részek nem alkotnak egységet.

Nem szabad unos-untig használni az *Iratkozzon be! Kölcsönözzön könyvet! Olvasson!* felhívást. Először keltsük fel az olvasás vágyát, és esetenként bízzuk a többi a szemlélő fantáziájára. A képi ábrázolás általában a könyv valamilyen újszerű bemutatásával függ össze, de a lehetőségek nem korlátlanok. A felsorolt plakátokat esetleg meg lehet bírálni amiatt, hogy hiányzik róluk a cselekvő ember, így kicsit merevek, élettelenek.

ERICH WUSTMANN:
**A VÖRÖS HEGYEK
INDIÁNJAI**

A SZERZŐ AZ ÉRDEKELT ÖSSZESEN 10000 KÖNYVTÁRSZÁMOT 1977 ÉVE 300000-AL TÁMOLDOZTA. A SZERZŐ AZ ÉRDEKELT ÖSSZESEN 10000 KÖNYVTÁRSZÁMOT 1977 ÉVE 300000-AL TÁMOLDOZTA.

Olvasna el!
Jó szórakozást!

SODRÓ HULLÁMOK

A SZERZŐ AZ ÉRDEKELT ÖSSZESEN 10000 KÖNYVTÁRSZÁMOT 1977 ÉVE 300000-AL TÁMOLDOZTA.

Kölcsönözhető az üzemi

KÖNYVTÁRBÓL!

LEM:
**A VILÁGÜR
CSAVARGÓJA**

A SZERZŐ AZ ÉRDEKELT ÖSSZESEN 10000 KÖNYVTÁRSZÁMOT 1977 ÉVE 300000-AL TÁMOLDOZTA.

Kellemes szórakozást!

Könyvpropaganda plakátok

Kétségtelen, hogy a helyesen alkalmazott alakos ábrázolási mód és a cselekvés elevebbé teszi a plakátot, fokozza hatását.

Irodalomismertetés

Az irodalmat, az egyes könyveket, esetleg műfajokat népszerűsítő plakátok irányító hatása kétségtelen. Ezek tervezése sokkal egyszerűbb. Ha egyes könyvekről van szó, az író neve, esetleg a jó cím magában is hat. A rövid tartalmi ismertetéshez a műre jellemző kép kapcsolódik. Egyszerre több könyvet is ismertethetünk röviden egy plakáton, de ilyenkor meghatározott tárgykör szerint történjék a válogatás (pl. antiklerikális művek, mai nyugati irodalom). Az irodalom propagálására készíthetünk nagyméretű plakátokat, amelyekre valamilyen téma szerint — például mesevilág — ragaszthatók fel a könyvek borítólappjai. Ez lényegében ötletes könyvkiállítás. (A kérdéssel részletesebben foglalkozik Gerő Zsoltné: *A borítólapp mint propagandaeszköz* című cikke *A Könyvtáros 1959. 5. számában*.) Az irodalomismertető plakáton bőségesebb a szöveg, ezért különbözik a többitől. Nem az első pillanatban hat, hanem a tartalmi utalás elolvasása után, vagy a színes borítólapok végigböngészése útján.

Állományvédelem

A könyv megbecsülése, megóvása, a kölcsönzési idő pontos betartása a könyvtári nevelőmunka egyik feladata. Az eddigi gyakorlatban a legáltalánosabban elterjedt séma a könyveken ülő figura, a „Ne ülj a könyveken!” felhívással. Ezen a területen igen erős érzelmi hatást keltő ábrázolásra van szükség. A

jó állományvédelmi plakát tervezése rendkívül nehéz. A tiltást kifejező „ne”, „nem” szóval kezdődő plakátokat általában lélektanilag rossznak tartják, valamiképpen a parancsolás szelleme sugárik belőlük, és könnyen bosszúságot, ellenkezést válthatnak ki. Az állományvédelemmel kapcsolatban éppen a rossz szokásokat kell megváltoztatnunk, hisz állandóan visszatérő motívuma a „Ne

**BEHAJTANI
TILOS
ÖVJÁ A KÖNYVET
MINDENFÉLE
RONGÁLÁSTÓL**

Könyvvédelmi plakát

Könyvvédelmi plakátok

késsen a könyv visszahozásával”, „Ne rongálja a könyvet!” felhívás.

A parancsolás szigorát enyhítenünk kell, hogy a felvilágosítás, a nevelés lépjen előtérbe. A nevelőhatás egyik lélektani tényezője a szégyenérzet felébredése, amely a rongált könyv és a szépen megóvott könyv összehasonlításán keresztül, „parancs” nélkül is megszületik a szemlélőben. Helyes, ha az alapötlet olyan területről származik, ahol a tilalom, a törvény erősen szabályozza a magatartást. A „Behajtani tilos” plakát a közlekedésrendszert köréből veszi ötletét. A „behajtani tilos” szabály itt szójáteknek lehet, és felismerése áttételek, távolabbi asszociációk révén egész gondolatsort indít meg a szemlélőben. A szármárifület csináló kéz az egyénhez szól, az „Övja a könyvet mindenféle rongálástól” szöveg pedig általános érvényű, személytelenebb.

Egyéb kérdések

A plakát hatása a vizualitás mellett a megfelelő elhelyezéstől is nagymértékben függ. Legjobban a menetiránnyal szemben hívja fel magára a figyelmet,

mivel itt nem kell elcsavarni a fejet sem jobbra, sem balra. A túlságosan alacsonyra kifüggesztett plakát apperceptiója fárasztó, magasra csak nagyméretűt tegyünk, általában leghelyesebb szemmagasságban elhelyezni a plakátot. Üzemeinkben mindenütt sok a balesetvédelmi, vöröskeresztes, színházi stb. plakát. A jó könyvtári plakátnak egy szempillantás alatt kell hatnia, kitűnnie a sok közül, és bevéődni az emlékezetbe. A 15–20 betűs szöveg mint szókép szinte egyszerre válik felfoghatóvá, így ezek rögvest feltűnnek a bőbeszédű alkotások között. Több azonos plakát egymás mellé helyezése az ismétlődés révén mélyebb hatást eredményez. Nagyon célszerű a lépcsőházak fordulóiban is kifüggeszteni plakátot, mert ott az ember önkéntelenül is megpihen, és van ideje a képet megnézni. A forgalmas pontok: porta, műhelybejárat, öltöző, a pénztár környéke nagyon alkalmasak az elhelyezésre. Ügyeljünk a plakátok állapotára, tisztaságára! A legtöbb nem hosszűéletű, legálább háromhavonként szükséges cserélni őket.

Verseghi György

KÉT ELŐADÁS A SZABÓ ERVIN KÖRBE

Jánszky Lajos, az Országos Műszaki Könyvtár főigazgatója részt vett a FID Rio de Janeiroban tartott kongresszusán, s hazatérve Braziliából, úti élményeiről beszámolt a Szabó Ervin Körben. A nagy érdeklődésre számottartó előadást a Kosuth Klubban rendezte meg a Kör vezetősége. A mintegy 150 főnyi hallgatóság számára Jánszky Lajos nem a Fid-kongresszus szakmai eredményeit ismertette, mivel erről már lapunk hasábjain is beszámolt, hanem Brazília politikai és gazdasági helyzetéről, Rio de Janeiro természeti és építészeti szépségeiről, valamint a brazil életstílusról beszélt. Az előadás élvezetességét nagymértékben növelte az előadó sok színes felvételének vetítése.

December elején került sor a „Világhírű könyvtárak és múzeumok” című sorozat második előadására: Katonáné Czobor Ágnes mutatta be vetítéssel kísért előadásban a római Villa Borgheset. Az olaszországi tanulmányútjáról nemrég hazatért művészettörténész, a nagyszerű Caravaggio-monográfia szerzője előbb a XVII. században épült, híres római villa építéstörténetét adta elő, majd megismertedtünk a század elején nyilvános múzeumként megnyitott Villa Borghese múzeumával. Raffaello, Tizian, Correggio, Caravaggio, Jacopo Bassano képeit, Bernini fiatalkori szobrait láttuk múzeumi „sétánk” során, Katonáné Czobor Ágnes szakszerű magyarázataival kísérvé.

Mégegyszer a községi könyvtárosok tiszteletdíjáról

A községi könyvtárosok tiszteletdíjának kérdéséhez *Kollár Ferencnek* A Könyvtáros 8. számában megjelent cikke óta is igen sok könyvtáros szólott hozzá.

A tiszteletdíjnak a lélekszámhoz mért meghatározása jó alapot teremtett arra, hogy országosan biztosítsa a megfelelő előirányzatokat. A járási könyvtárak értekezletén elhangzott viták, de különösen a könyvtárosoknak a szerkesztőségbe küldött hozzászólásai nyomán a tiszteletdíjrendszer tovább alakult. *Markovics József*, *Kerekes András*, *Békés György*, *Hegedűs András* és *Varga Béla* szinte egybehangzóan javasolták, hogy a tiszteletdíjat bizonyos végzett munkamennyiséghez kell kötni, és ezzel a falusi könyvtárak munkáját megszilárdítani. *Kerekes András* a község lélekszámától, a könyvvállomány nagyságától, az olvasók számától, a kölcsönzött kötetek számától, a könyvtár nyitvatartási idejétől, a fiókok számától és a nevelő propagandatevékenységtől kívánta függővé tenni a tiszteletdíjakat. Nyilvánvaló, hogy ez volna az ideális, ilyen követelményekre országos normarendszert is lehetne kidolgozni, azonban a végrehajtás már rendkívül bonyolult lenne. *Varga Béla*, a veszprém megyei könyvtár módszertani csoportvezetője két tényezőt javasolt alapul venni: a nyitvatartási időt és a forgalmat. Javasolt normatáblázata kitűnő, és ennek alapján — az országos kereteket figyelembevéve — alakultak ki a tiszteletdíjnormák. (Remélhetőleg egy-két év múlva *Varga Béla* javaslata a javasolt forgalom és díjtételek tekintetében is megvalósítható lesz.

A könyvtárak jelentéseiből megállapítható, hogy azonos feltételek mellett működő, hasonló típusú könyvtárak között igen eltérők az eredmények. Ezért a könyvtárak, fiókkönyvtárak és könyvkölcsönzők részére meg kellett határozni a minimális nyitvatartási időt. Az aránytalanságok megszüntetése érdekében a díjtételeket is a települések nagyságától függően kellett meghatározni. Az egyes községkategóriákban megállapítható tiszteletdíj — a teljesítménytől függően — különböző lehet, ennek átlagát azonban az országos forgalom alapján állapítottuk meg.

A kifizethető bérátlagokat az alábbi tábla szemlélteti:

Típus	Lélekszám	Heti nyitvatartási idő	Havi alapdíj	Évi kötet-forgalom
Könyvkölcsönző	—	2 óra	70 Ft	900
Könyvtár	1000 lakosig	3 óra	100 Ft	1400
Könyvtár	1001— 2 000	4 óra	120 Ft	2300
Könyvtár	2001— 3 000	6 óra	170 Ft	3400
Könyvtár	3001— 5 000	8 óra	220 Ft	4500
Könyvtár	5001—10 000	12 óra	320 Ft	6700
Könyvtár	10 000 lakos felett	16 óra	420 Ft	8500

Az előírt forgalmi adatok nem nagyon magasak. Mégis előfordulhat olyan község, ahol nincsenek meg a feltételei, hogy egyszerre elérjék a táblázatban megjelölt forgalmat. Ezért egyelőre a minimális nyitvatartási idő az alap, de legkésőbb 1962 végéig a jelzett kötetforgalmat is el kell majd érni. A kötetforgalom normaszámai nem magasak, nehogy esetleg egyes könyvtárosok az egy olvasónak juttatott túl sok könyv révén egészségtelenül emeljék a forgalmat. Egész sereg olyan községünk van, melyben az évente egy olvasóra eső kölcsönzött kötettség 40—50-et is meghaladja (az országos átlag 22).

Az előírt díjtáblázat alapján kifizethető összegben felül azonban még jelentős prémiumkeretet is kapnak a járási könyvtárak. Ezeket a díjakat a járási és a megyei könyvtárak a magasabb forgalom és a könyvtárak minőségi teljesítményei alapján állapítják meg.

Az így megállapított díjazási rendszer természetesen még tovább fejleszthető, és tovább is fejlődik a könyvtárak állományának, forgalmának növekedésével. Az 5000 lakosnál nagyobb községekben fokozatosan állandó mellékfoglalkozású, majd főfoglalkozású könyvtárosokat kell beállítani. Addig amíg ez nem lehetséges, a lakosság arányában megállapított tiszteletdíjak sokkal megbízhatóbbak, mint a régi egységes díjazás. A megyei és a járási könyvtárak módszertani munkatársainak a legfontosabb feladatuk lesz, hogy a könyvtárak teljesítményei mögött a könyvtárak jó tartalmi munkáját keressék, nehogy a könyvforgalmat figyelembevevő normák esetleg egyes könyvtárosokat a számok hajhászására késztesse.

A KÖNYVTÁRÜGY MÁSODIK ÖTÉVES TERVÉNEK IRÁNYELVEIHEZ

A szakszervezeti könyvtárak és az irányelvek

Az irányelvek szövege nagy alapossággal, szakmai hozzáértéssel, magas igénnyel tárja fel az egész könyvtárügy tennivalóit. Fontos és hasznos a tervezet, és bizonyára segít is minden könyvtárosnak abban, hogy belőlük kiindulva saját területének tennivalóit, fejlesztését és a munka fő irányát megállapíthassa. Az irányelvek szövege oly részletesen tárgyalja a könyvtárügy előtt álló feladatokat, hogy kicsit el is veszi irányelv jellegét. Célzerű lenne néhány helyen tömörebben és rövidebben fogalmazni, hogy valóban a legfőbb feladatok kapjanak irányelv jellegű megfogalmazást, amely vezérfonalul szolgál a részletkérdések megoldásához és a helyi tervezéshez is.

Az irányelvek bátran mutatnak előre, és néhány vonatkozásban talán többet is kívánnának megvalósítani, mint ahogy arra reális lehetőség nyílik, mert hiszen ez a tervezet nemcsak öt évre, hanem jóval hosszabb időre is hasznos és alkalmazható. A szakszervezeti könyvtárakkal a tervezet külön nem foglalkozik és ez egyrészt jó, mert azt bizonyítja, hogy a szakszervezeti könyvtárakkal az állami vezetés mint komoly tényezőkkel számol és beleszámítja őket a közművelődési könyvtárügy egészébe. Másrészt nem jó, mert nem látszanak azok a feladatok, amelyeket elsősorban a szakszervezeti könyvtáraknak kell megoldaniuk a munkásosztály művelődésének érdekében.

Teljesen egyetértünk azzal, hogy a tervezet az olvasókkal való foglalkozást és az olvasószolgálatot kiemeli, minthogy ez a könyvtári munka egyik legfontosabb része, és itt jelentkezik a legtöbb megoldásra váró probléma. A második öt éves terv feladatainak megoldásában elsőrendű szerepe van a politikai nevelőmunkának, ezért a könyvtáraktól is elvárjuk, hogy sokkal aktívabb nevelő munkát fejtsenek ki az eddigieknél, és jobban segítsék a dolgozók gondolkodásának szocialista átférfalását.

Az irányelvekben, az olvasók világnézetének formálása c. fejezetben helyesen vannak részletezve a tennivalók. Azonban ezeknek a tennivalóknak párosulniuk kell a könyvtárosok céltudatosságával is. Fel kell ismerniük a nevelőmunka fontosságát, és ezt a tevékenységet aktív kulturális szervező munkával kell kiegészíteniük, amelyben felhasznál-

ják a könyvbarátok körét, más aktivistákat, sőt a szakszervezetek egész szervezeti erejét is. A jelenlegi állománnyal is nagy lépést tehetnének előre, ha a könyvtári munka középpontjába az aktív ajánlás kerülne, amelyhez sokféle módszert, eszközt javasolnak az irányelvek is. A legfontosabbnak mégis a könyvtáros munka szemléletének megváltoztatását tartom, mert a gyakorlat azt bizonyítja, hogy a könyvtárosok nagy többsége még nem él az olvasónevelés és az olvasószervezés minden lehetőségével, hanem többnyire a könyvtárra korlátozza tevékenységét, és ott is csak gépies „kiszolgáló munkát” folytat.

A könyvtáros munka megjavításának még vannak akadályai. Legjelentősebb ezek közül a könyvtárosok, különösen a társadalmi munkás könyvtárosok képzetlensége, irodalomban való járatlansága. A képzés területén még csak az első lépéseket tettük meg, de a második öt éves terv idején minden szakszervezeti könyvtárossal (társadalmi munkásokkal is) el akarjuk végeztetni a munkakörének megfelelő tanfolyamot. Célzerű lenne, ha a könyvtárosképzést minden vonatkozásban az állami szervek látnák el. Ők rendeznék a tanfolyamot, biztosítanák a helyiséget, a szakembereket, előadókat, mert ez által válna lehetővé, hogy a különböző területen dolgozó könyvtárosok is egyforma képzést nyerjenek alapfokon és középfokon egyaránt. A képzés szakmai része, az irodalomismeret eszköz legyen arra, hogy a könyvtárosmunka középpontjába az olvasók nevelése kerüljön. Az irányelvekben tehát az olvasókkal való foglalkozás legfontosabb feladatát az olvasók nevelésében, a könyvtáros által kifejtett aktív szervező munkában látom.

A népgazdaság előtt álló feladatok — a termelékenység emelése, az új technológiák bevezetése, műszaki feladatok megoldása stb. — egyaránt szükségessé teszik, hogy a legfontosabb célok közé soroljuk a szakmai műveltség emelését, a munkásosztály szakmai műveltségi színvonalának lényeges emelését. Elsősorban a szakszervezeti könyvtárakra vár az a feladat, hogy az üzemi műszaki könyvtárakkal együttműködve — és saját műszaki állományukat is gyarapítva — jó propagandával eljuttassák az alap- és középfokú műszaki irodalmat a dolgozókhöz.

Az üzemi műszaki könyvtárak és a szakszervezeti könyvtárak közötti együttműködést nem lehet tovább halogatni. A tervidőszak elején — éppen a szakmai műveltség emelése érdekében — végleges megoldást kell találnunk. Ez a dolgozó emberek kívánságának a lehető legjobban megfelel, mert keresetük növelésének is előfeltétele a szakirodalom ismerete, a magasabb képzettség. Tehát nyugodtan mondhatjuk, hogy közvetlen anyagi érdekeltségükkel párosul a műszaki könyvek olvasása.

A szakszervezeti könyvtáraknak a legszélesebb értelemben vett közművelődési funkciót kell betölteniük, és szakitaniuk kell a még több helyen jelentkező „szépirodalmi könyvtár” illuziójával. A közművelődési funkció hangsúlyozása azért fontos, mert csak így tudják átfogni a könyvtárak a művelődés egész területét, csak így tudják terjeszteni a korszerű értelemben vett általános műveltséget.

A könyvtárfejlesztés és az egész könyvtári munka legszorosabb kapcsolatban legyen a népművelés más ágaival. Az ismeretterjesztéssel, a művészeti munkával, a szakmai ismeretek gyarapodásával, a politechnikai oktatással való szoros kapcsolat szintén csak úgy képzelhető el, ha a könyvtáros jól ismeri és tevékenyen részt vesz az adott területen folyó egész népművelési munkában. Ez a munka bőségesen megtérül — többek közt az új olvasók megnyerésében is.

A második ötéves terv idejére kijelölt szervezeti tennivalók azt célozzák, hogy a könyvtári munka tartalmasabbá váljon. Az állami könyvtárhálózat fejlesztésétől azt várjuk, hogy elsősorban a munkáslakta kerületekben növeljék a hálózatot és az állományt, mert sok olyan terület van, ahol a kislétszámú üzemek letéti könyvtárai minden erőfeszítésük ellenére sem tudják biztosítani a kívánt színvonalon az olvasók igényeinek kielégítését. Mindenütt, ahol lehetséges és szükséges, meg fogjuk nyitni a szakszervezeti könyvtárakat a terület lakossága előtt, hogy ilymódon segítsünk a könyvellátásban, és segítsünk a még fellelhető fehér foltok eltüntetésében. Ezt úgy kívánjuk megoldani, hogy a helyi munkás igények kielégítése se szenvedjen hátrányt, tehát a lakosoknak kölcsönző könyvtárak állományát jelentősen növelni kell. Mindez azt igényli, hogy az állami és szakszervezeti könyvtárak közötti együttműködést tovább erősítsük, és a kölcsönös segítség alapján a munkásosztály számára mindenütt megfelelő lehetőséget biztosítsunk az olvasásra. Nagyon fontos fel-

adatnak tartjuk, hogy a második ötéves terv folyamán egy szintre hozzuk a munkásszállások és peremkerületek könyvellátását a többi területével.

A második ötéves terv végére be akarjuk fejezni a szakszervezeti könyvtárak hálózatának kiépítését. Minden kis és középzem könyvtárát be akarjuk kapcsolni a hálózatba, és a hálózati központokat ütöképes intézményekké akarjuk tenni.

Ez feltételezi néhány helyen a könyvtári létszám növelését, másutt az erők átcsoportosítását és a tanácsi intézményekkel való együttműködést. Ki fogjuk dolgozni a szakszervezeti könyvtárakra érvényes (létszám, állományfejlesztés, tiszteletdíj stb.) normákat is. Az állami irányelvek és saját speciális intézkedéseink segíthetnek abban, hogy könyvtáraink a követelményeknek megfelelően tudják az igényeket kielégíteni.

A könyvtárak módszertani munkáját helyes a tervezet szerint fejleszteni. A szakszervezeti könyvtárak az állami hálózattól várják a módszertani segítséget, és ebben még nagyon nagy lemaradást kell pótolni.

A könyvtárak állományának gyarapítása az anyagi lehetőségektől függ. Bár várható a könyvtárfejlesztésre fordított összegek emelkedése, mégis helyes lenne elvként leszögezni, hogy a központi ráfordítás ütemes növekedése mellett egyre nagyobb mértékben kell alapozni a helyi erőforrásokra. El kell érni, hogy a könyvtárakat fenntartó és használó szervek hozzájárulása tegye ki a fenntartásra fordított összeg nagyobb részét. Valamilyen módon érdekeltté kell őket tenni. (Ebben a vonatkozásban különösen azokra a szakszervezeti könyvtárakra gondolok, amelyek a jövőben nemcsak az üzemi dolgozók, hanem a lakosság könyvigényét is ki fogják elégíteni.)

A második ötéves tervben a szakszervezeti könyvtárak szerepe is növekedni fog egyrészt úgy, hogy magasabb színvonalú, nagyobb állománnyal fogják kielégíteni a munkások igényeit, másrészt úgy, hogy nagyobb részt vállalnak az ország lakosságának könyvtári ellátásából ott, ahol erre területileg igény jelentkezik.

Az irányelvekben foglaltak megvalósítása rendkívül sok munkát, fáradságot és lelkesedést kíván, de bizonyos, hogy lényegesen segíti majd a szocializmus építésében a kitűzött célokat.

V a s J á n o s

A könyvtárosok továbbképzése és az irányelvek

Az irányelvek fő célkitűzéseit: a könyvtárak tartalmi munkájának megjavítását, az olvasószolgálati munka megerősítését, a könyvtári munka korszerű formáinak kialakítását csak ideológiai és szakmai téren kiválóan képzett könyvtárosok tudják megvalósítani.

Célkitűzésünk a könyvtárosképzés terén az, hogy a jövőben könyvtárosainknak kivétel nélkül meglegyen a beosztásuknak megfelelő alsó-, közép- vagy felsőfokú szakképzettségük. (A fogalmak tisztázása céljából talán nem felesleges itt megemlítenünk, hogy jelenleg könyvtáros szakképzés felsőfokon az egyetemen és az Országos Széchényi Könyvtár Könyvtártudományi és Módszertani Központjának szervezésében folyik; középfokú szakképzést az érettségizett könyvtárosok ugyancsak a KMK Oktatási Osztályának irányításával kétéves tanfolyamokon nyerhetnek, mégpedig a Művelődésügyi Minisztérium által kijelölt tanfolyamokon; az alsófokú szakképzettség megszerzése a tiszteletdíjas könyvtárosok és a nagykönyvtárak technikai segéderői számára rövidesen megindítandó alapfokú levelező tanfolyam elvégzésével lehetséges.) A szakképzettség egyik foka sem jelenti azonban azt, hogy az azt elsajátított könyvtárosok egyszer, s mindenkorra hivatásuk magaslatán állnak és feladatukat a legjobban, a korszerű követelményeknek legmegfelelőbben látják el. A könyvtárosi hivatás sok tekintetben hasonló a pedagógushoz, hasonlóvá kell válnia abban is, hogy a szakképzést — amit mi alapképzésnek tekintünk — itt is rendszeres továbbképzés kövesse, hiszen a könyvtáros éppúgy, mint a pedagógus, lemarad, ha nem kezezi magát állandóan.

Arról senki sem vitatkozik, hogy a rendszeres továbbképzésre szükség van-e, hiszen mindenki belátja, hogy könyvtárügyünk fejlődésének az egyik főfeltétele ez, mégis megszerzésével kapcsolatban rengeteg tartalmi és formai probléma merül fel. Közülük a fontosabbak: mi legyen a továbbképzés tárgya, kik és milyen gyakran vegyenek részt továbbképzésben, milyenek legyenek a továbbképzés egyes formái, ki szervezze őket, mi legyen a KMK Oktatási Osztályának szerepe a továbbképzés szervezésében, illetve összehangolásában?

E kérdések helyes vagy helytelen megoldása kihat az egész magyar könyvtárügy fejlődésére, és ezért érdemes arra, hogy *A Könyvtáros* hasábjain a nyilvánosság elé hozzuk, az év első felében pedig egy, a hálózati központok képvisé-

lőiből összehívott értekezleten előszóval is megvitassuk.

A továbbképzés tárgya minden egyes tanfolyamon: 1. A marxista elmélet. 2. Az adott könyvtár gyűjtőkörétől függő irodalom. 3. A könyvtártudomány (ideértve természetesen a könyvtári technika legújabb vívmányait is). E három területen belül az egyes tanfolyamok anyagát mindig differenciáltan kell kijelölni. Problémák akkor adódnak, amikor az egyes könyvtártípusokra és könyvtárosokra vonatkoztatva kell megállapítani, hogy a fent megjelölt ismeretanyagot ki-nek és milyen arányban kell elsajátítania. (Például egy mezőgazdasági könyvtárban dolgozó könyvtárosnak mennyire kell ismernie a mezőgazdasági szakirodalmat, vagy egy ugyanitt dolgozó agrár-mérnöknek a könyvtártudományt.) Ennek megállapítása az adott terület irányítóinak feladata, mi elvként csupán azt szögezzük le, hogy a marxista elméletet mindkettőjüknek egyformán jól kell ismerniük.

A továbbképzésben résztvevő könyvtárosokat kétféleképpen csoportosíthatjuk:

a) Szakképzettségük szerint. Alapelv, hogy továbbképzésben csak olyan könyvtárosok vehetnek részt, akiknek valamilyen fokú szakképzettségük már van, ezért magát a továbbképzést is a már megszerzett alapképzettségből kiindulva kell kialakítani. Helytelen egyes könyvtáraknak az a gyakorlata, hogy az összes könyvtárosokat ugyanabba a továbbképzési formába szorítják bele. Így a továbbképzés egyesek számára azért nem jár eredménnyel, mert az a képzettségükhöz viszonyítva túl magas, mások számára pedig azért ad keveset, mert túl alacsony színvonalú.

b) Néha célravezető, ha a továbbképzésben résztvevő könyvtárosokat munkakörük szerint csoportosítjuk, helyesnek látszik például együttes továbbképzésben foglalkozni a megyei könyvtárvezetőkkel, a megyei könyvtárak csoportvezetőivel, a bibliográfia-szerkesztőkkel, a dokumentációs szolgálati dolgozókkal stb. — még akkor is, ha az egyes munkaköröket betöltő könyvtárosok alapképzettsége nem teljesen egyforma.

Ezzel kapcsolatban merül fel egy másik kérdés is, amit eddig még nem sikerült megnyugtatóan megoldani, az időszakonként megismétlődő továbbképzés. Szükséges-e, hogy a továbbképzés előre meghatározott időszakonként folyjék? Kell-e távlati tervet készítenünk arról, hogy például a megyei könyvtárvezetőket évenként, a csoportvezetőket két-

évenként, a járási könyvtárvezetőket háromévenként (vagy esetleg fordítva) vonjuk be továbbképzésbe, és ugyanígy állapítsuk-e meg a továbbképzés ismétlődését a szakszervezeti, a tudományos- és a szakkönyvtári hálózatok könyvtárosaira vonatkozóan is? Vagy ne készítsünk a továbbképzés területén távlati tervet, és az éves tervekben mindig azoknak a könyvtárosoknak a továbbképzését irányozzuk elő, akik előtt az ország gazdasági és kulturális építéséből folyó legnagyobb feladatok állnak, illetve akiknek munkaterületén újabb, modernebb módszerek alakultak ki. De az is lehetséges — és pillanatnyilag talán ez tűnik a legésszerűbbnek —, hogy e két lehetőséget egyesítsük, és készítsünk ugyan távlati tervet, de ne ragaszkodjunk hozzá mereven, hanem a gazdasági és kulturális élet fejlődéséhez mérten rugalmasan változtassunk rajta.

A továbbképzés egyes formáit illetően ugyancsak vonhatunk le az eddigi tapasztalatok alapján néhány következtetést. Ilyen következtetés többek között, hogy nem célravezetőek a nagylétszámú, túlságosan széles témakörű, csak előadásos formában megtartott tanfolyamok, még akkor sem, ha az egyes témákat annak legjobb szakértői, legkiválóbb előadói ismertetik. Azért nem, mert nem tudjuk megállapítani, hogy a hallgatók mennyit és milyen mélyrehatóan sajátítottak el a tanfolyam anyagából. Mivel a hallgatók ilyen körülmények között passzivitásra vannak kényszerítve, a tanfolyam során gyakorlati foglalkozáson nem vettek részt, kevés annak a valószínűsége, hogy a tananyagot könyvtárosi munkájuk során jól fel tudják használni.

Eddig — tapasztalataink szerint — azok a tanfolyamok voltak a legeredményesebbek, ahol a hallgatók száma nem haladta meg a harmincat, a téma viszonylag szűk volt (pl. társadalomtudományi osztályozó tanfolyam, bibliográfiaszerkesztő tanfolyam stb.), és az anyagot az előadásokon kívül a gyakorlati foglalkozások során a hallgatók tevékeny közreműködésével dolgoztuk fel. Az ilyen tanfolyamokat célszerű a vidéki könyvtárosok részére egy-két hétig tartó, egésznapos foglalkozások, a budapesti könyvtárosoknak pedig hetenként vagy kéthetenként tartott 2—3 órás foglalkozások formájában megszervezni.

Felmerül az a kérdés is, hogy mi a célravezetőbb: az átfogóbb tanfolyamok, vagy témakörönkénti külön tanfolyamok szervezése. Itt sem válaszolhatunk egyértelműen. Véleményünk szerint a rendszeres, időszakonként ismétlődő tanfolyamokat célszerű úgy összeállítani, hogy a tanfolyam tematikájában helyet kapjon mind a marxista elmélet, mind az irodalom, mind a könyvtártudomány. Az időszakos gazdasági, politikai, művelődési kérdések tisztázását szolgáló — vagy a könyvtártudomány legújabb eredményeit ismertető és csak az éves tervben szereplő — tanfolyamokat pedig célszerű egy meghatározott téma sokoldalú, mélyreható tárgyalásának szentelni. Az ilyen tanfolyamokat a lehetőség szerint gyakorlati foglalkozásokkal kell összekapcsolni. (Természetesen gyakorlati foglalkozásokkal kell összekapcsolni az átfogóbb témájú tanfolyamokat is.)

A továbbképzést leghatékonyabban a hálózati központok szervezhetik meg, és bonyolíthatják le. Ők látják a legvilágosabban, hogy a könyvtáraikban dolgozó könyvtárosoknak milyen tárgyú, mélysegű és terjedelmű továbbképzésre van szükségük. De a tanfolyamok összehangolása, az egyes jó tapasztalatok terjesztése céljából helyes lenne, ha a hálózati központok oktatási terveiket a KMK Oktatási Osztályával megbeszelnék, és a tanfolyamok idejéről az Osztályt értesítenék. E célból és a továbbképzés színvonalának megjavítása céljából javasoljuk, hogy minden hálózati központ (beleértve a megyei könyvtárakat is), jelöljön ki egy oktatási felelőst, aki a KMK Oktatási Osztályával állandó kapcsolatot tart (természetesen helyes, ha ugyanaz a személy felelős a szakképzésért és a továbbképzésért is). Az oktatási felelősök továbbképzésével viszont a KMK Oktatási Osztálya foglalkoznék úgy, hogy a közművelődési könyvtárak oktatási felelősei számára mintatanfolyamokat, a tudományos- és szakkönyvtárak képviselői számára módszertani előkészítőket szervezzen.

A KMK Oktatási Osztályának feladata ezen a téren még a közművelődési könyvtárak vezető dolgozóinak (állami és szakszervezeti megyei könyvtárvezetők és csoportvezetők), az általános tudományos könyvtárak (pl. az Orsz. Széchényi Könyvtár, a budapesti Egyetemi Könyvtár és a Tudományos Akadémia Könyvtára, stb.) egyes könyvtároskategorriáinak továbbképzése; továbbá — mint ahogy már ez a fentiekből világosan következik — az egész magyar könyvtáros-továbbképzés nyilvántartása, összehangolása, jó tapasztalatainak elterjesztése.

A könyvtáros-továbbképzés rendszerének kialakítása még csak a jövő feladata ugyan, de a munka az elvek végleges rögzítésig is folyik. A KMK Oktatási Osztályának 1961. évi tervében éppen az ötéves terv irányelveiben lefektetett célkitűzések alátámasztására szerepelnek az olyan továbbképző tanfolya-

mok, mint pl. az olvasószolgálat feladatai a természettudományos világnézetre való nevelés terén, vagy a két dokumentációs tanfolyam (a nagy könyvtárak dokumentációs munkatársai és a megyei könyvtárak olvasószolgálatában dolgozó könyvtárosok számára). A budapesti könyvtárosok számára pedig bibliográfia-szerkesztési továbbképzést is tervbe vetünk. Ebben a tanévben megszervezzük a továbbképzést a mikrofilmtári és a fotolaboratóriumi dolgozók számára, és megtartjuk a megyei könyvtárvezetők első továbbképzését is.

Fentiekben ízelítőt adtunk azokból a problémákból, amelyek megoldására törekszünk a könyvtáros-továbbképzés ki-

alakítása során. Abban a törekvésünkben, hogy a továbbképzést a VII. kongresszus szellemét tükröző könyvtárügyi irányelvek alapján szervezzük meg, az eddigi hazai tapasztalatokból levont következtetéseken kívül sok segítséget nyújt a külföldi, elsősorban a szovjet és népi demokratikus szakirodalom, de nagyon sok segítséget remélünk kartársainktól is. Bizonyosak vagyunk abban, hogy látják e probléma jelentőségét, és ötleteikkel, javaslataikkal hozzájárulnak ahhoz, hogy a magyar könyvtáros-továbbképzés is szocialista könyvtárügyünkhöz méltó színvonalra emelkedjék.

Besenyéiné Bálint Eszter

A szófiai közművelődési könyvtárakról

A bolgár politikai, gazdasági és kulturális élet Szófiában összpontosul, s ennek megfelelően itt van a legtöbb könyvtár is. Az 1959. évi statisztikai adatok szerint a Szófiai Városi Tanács területén összesen 696, ötszáz kötetnél nagyobb állománnyal rendelkező csitaliste-, iskolai és szakszervezeti könyvtár működött; ezeknek együttes könyvállománya 4 655 683 kötet, olvasóinak száma pedig 343 140 fő volt. Megjegyzendő, hogy e számokban nem szerepelnek a Vaszil Kolarov Nemzeti Könyvtár adatai. Ennek könyvállománya 700 255 könyv, olvasóinak száma pedig 21 815 fő. Ugyancsak

nem szerepelnek a szófiai Városi Könyvtár adatai sem (221 075 kötet, 30 169 olvasó), valamint nincs felvéve a kimutatásba az egyetemek és főiskolák könyvtári hálózata sem. A város kis olvasói számára a Gyermekkönyvtárban külön könyvtár áll rendelkezésre, melynek állománya 39 525 kötet, a 14 éven aluli olvasók száma pedig 4446.

Az alábbiakban részletes táblázatos kimutatót adunk a szófiai közművelődési könyvtárak számáról, állományáról, évi gyarapodásáról, olvasóinak számáról, a forgalomról és a könyvtárosok létszámáról:

A Szófiai Városi Tanács területén működő közművelődési könyvtárak 1959 végén

Könyvtárak	Üzemi és intézményi	Iskolai	Csitaliste-
	könyvtárak		
A könyvtárak száma	332	261	103
A könyvtárak állománya	1 711 709	2 434 878	459 096
Ebből: műszaki, mezőgazd. és orvosi irod.	251 601	663 850	31 724
Az 1959. évi gyarapodás	162 609	201 756	66 012
Az olvasók száma	146 481	123 195	73 464
Ezek közül 14 éven aluli	5 636	49 250	33 009
Könyvkölcsönzési forgalom (kötetben)	1 235 928	636 979	1 566 777
Hírlap- és folyóiratkölcsonzési forgalom	177 755	273 498	7 074
A könyvtárosok száma	201	267	87
Ezek közül:			
Egyetemet végzett	66	143	—
Könyvtárosképző főiskolát végzett	29	33	20
Középiskolát végzett	106	91	—
Ezek közül: tanf. végzett	67	47	67

Igen céltudatos munka folyik a bolgár könyvtárakban a szakirodalom propagandája terén. Az utóbbi években a könyvtárak tudományos anyaga nagymértékben megnőtt. Így a fentebb említett könyvtárakban, ezúttal beleértve a Vaszil Kolarov Könyvtárat és a Városi Könyvtárat is, összesen 1 210 911 kötet

a műszaki, mezőgazdasági és orvostudományi irodalom. A statisztikai adatok tanúsága szerint 1959-ben a fővárosi (üzemi és intézményi) közművelődési könyvtárak együttes állományának 14,6%-a termelési irodalom volt (beleértve a mezőgazdasági és orvosi irodalmat is).

TÁRSADALMI TANÁCSOK — KÖNYVTÁRI BIZOTTSÁGOK

Néhány esztendő óta érdekes kísérletezés folyik a budapesti kerületi Szabó Ervin könyvtárakban. Szinte egymástól függetlenül kezdeményezték az elsősorban olvasókból verbuvált tanácsadó és segítő közösségek, bizottságok létrehozását. A 32-es (*sashalmi*) kerületi könyvtárban, a 23-as (*Illatos úti*), a 19-es (*angyalföldi*), a 35-ös (*soroksári*), a 38-as (*XII. kerületi*), a 27-es (*pesterzsébeti*) és a 36-os (*rákoskeresztúri*) könyvtárban.

Mi készítette könyvtárosainkat a könyvtár mellett működő társadalmi bizottságok szervezésére? Elsősorban az az igény, amely a legjobb olvasókban fogalmazódott meg: jó lenne, ha a könyvtár elevebb kapcsolatot építené ki az olvasókkal, szívesen segítenének a könyvtár életének színesebbé, vonzóbbá formálásában. Nincs talán egyetlen könyvtár sem, ahol ne ajánlották volna fel segítségüket az olvasók, akár olvasószerzés, akár propagandamunka, de még az ügyvitel területén is.

A könyvtárnak mint művelődési intézménynek jellegéből is következik, hogy csak akkor tud igazi nevelő központtá válni, akkor képes hatását növelni, ha ezer szállal kapcsolódik a társadalom minden rétegéhez, ha benne él az emberek mindennapjaiban, az élet sűrűjében.

A létrehozott és tevékenykedő könyvtári bizottságok, tanácsok és könyvtári baráti körök feladata szinte mindenütt ugyanaz: a legtevékenyebb olvasók, tömegszervezeti képviselők, írók együttes megmozdulásainak szervezése, a könyvtár népszerűsítése, a könyvek propagálása a kultúra terjesztése érdekében, a párt és a kormány művelődési politikájának szellemében. Tevékenységük során azonban más-más gyakorlati feladatok kerülnek előtérbe. Egyik helyen az olvasószerzés, a könyvekről kialakult vélemények közvetítése, másik helyen a könyvtár propagandamunkájában való közreműködés, harmadik helyen a kulturális ellátottság növelésének gondja jelentkezik nagyobb hangsúllyal.

KÖNYVTÁRI BIZOTTSÁG A 38-AS KÖNYVTÁRBAN

1959 augusztusában a XII. kerületi tanács végrehajtó bizottsága megvizsgálta könyvtárunk, a 38. sz. Szabó Ervin Könyvtár munkáját, majd határozatot hozott, hogy propagandamunkánk javítására szervezzünk társadalmi bizottságot. Ezt a határozatot örömmel fogadtuk. A bizottság tagjait a könyvtár régi olvasóiból úgy válogattuk ki, hogy abban lehetőleg minden olvasóréteg képví-

selve legyen. Számításba vettük azokat is, akik munkájuk, hivatásuk révén, vagy más adottságuknál fogva alkalmasak arra, hogy könyvtári munkánknak a művelődési irányelvek által megszabott, legfontosabb területeit segítsék: olvasószervezést a munkások és fiatalok körében, szorosabb kapcsolat kiépítését a kerület pedagógusaival, a lakosság igényeinek közvetítését stb. Ily módon első alakuló ülésünkre kilenc tagot hívtunk meg: a népművelési állandó bizottság egyik tagját, a népművelési csoport helyettes vezetőjét, két pedagógust, a kerület két íróját, a szomszédos munkásszállásról egy fiatal építőmunkást, a MOM egy dolgozóját és egy sokat olvasó háziasszonyt. Bebizonyosodott, hogy helyesen választottunk. A bizottság egy év eltelte után is együtt van, tagjai rendszeresen részt vesznek összejöveteleinken, lelkesen végzik munkájukat.

Első összejövetelünkön még magunk sem láttuk tisztán a bizottság munkaterületét, de már akkor látszott, hogy baráti, elvi, segítő közösségünk lesz, amelynek minden egyes tagja szíven viseli a könyvtár sorsát. Nagy érdeklődéssel vitatták meg a lehetőségeket. A két pedagógus igen jó tanácsokat adott. B. Z. ifjú munkásnak, hogyan lehet a munkásszálláson a fiatalokat olvasásra szoktatni. Ezen kívül a könyvtár és az iskola jobb együttműködésére tettek javaslatot, és összeállították egy előadás-sorozat tervét.

Hogy mennyire komolyan vették feladatukat, bizonyítja: a következő alkalomra már kész, megvalósítható tervek készíttetek, a havi összejöveteleken pedig újabb és újabb lehetőségekről tárgyaltak. Ezen kívül is sűrűn és rendszeresen eljárak a könyvtárba valamilyen friss ötlettel, vagy azért, hogy egy-egy új könyv sikeréről beszélgessenek és felhívják figyelmünket arra, milyen olvasórétegeknek adjuk vagy ne adjuk kézbe műveket. Bizottságunk tevékenysége azonban nem merült ki ilyen általánosságokban. Hadd soroljuk fel röviden az első év legfontosabb eredményeit:

1. A bizottság egy 6 előadásból álló sorozatot állított össze a következő témákból:

*Irodalom és valóság,
Nagy gondolkodók a vallásról,
Csodák a tudomány fényében,
A lélektan új útjai,
Találkozás az ősemberrel,
Giccs és ponyva.*

Az előadások 40—80 főnyi hallgatóságát főleg a bizottság tagjai toborozták.

A „Nagy gondolkodók a vallásról” c. előadáson többek között 50 pedagógus vett részt.

2. Szalay Lenke ifjúsági író, bizottságunk tagja, „Ketten hiányoznak” c. könyvéből nálunk tartotta első ankétját. A bizottság pedagógus tagjai az ankétra nagyszámú gyermekhallgatóságot mozgósítottak.

3. Felszabadulásunk 15. évfordulójának megünneplésére a könyvtári bizottság nagyszabású találkoztót szervezett a kerület 15 éves fiataljai és az írók részére. Ennek az ünnepélynek sikere az ötlettől a megvalósítás minden részleteig a bizottság érdeme. Tizenkét író és költő olvasta fel, vagy mondta el egy-egy felszabadulási, személyes élményét, 150 olyan fiatalnak, aki a felszabadulás évében született.

4. A pedagógusok, az iskolák és a könyvtár hasznos együttműködésére dolgoztak ki javaslatokat, és ezek egy részét az év folyamán meg is valósították. G. K. tanár, egy ajánló bibliográfia tematikáját készítette el az általános és középiskolák 12 évfolyama részére. Diákjai számára 40 kötetes kölcsönző állomást kezel, amelyet sűrűn és rendszeresen cserél. A könyvtár előadásaira elküldi középiskolák 12 évfolyama részére. Diákjai számára 40 kötetes kölcsönző állomást kezel, amelyet sűrűn és rendszeresen cserél. A könyvtár előadásaira elküldi középiskolák 12 évfolyama részére. Diákjai számára 40 kötetes kölcsönző állomást kezel, amelyet sűrűn és rendszeresen cserél. A könyvtár előadásaira elküldi középiskolák 12 évfolyama részére. Diákjai számára 40 kötetes kölcsönző állomást kezel, amelyet sűrűn és rendszeresen cserél. A könyvtár előadásaira elküldi középiskolák 12 évfolyama részére.

5. A népművelési állandó bizottsági tag a tanácsüléseken képviseli a könyvtár érdekeit, főleg az állományfejlesztés tanácsai támogatása és a könyvtár új helyiségbe való költözködése érdekében kifejtett tevékenysége jelent nagy támogatást a könyvtárnak.

6. A legörvendetesebb eredmény a Kiss János altábornagy utcai munkásszálláson végzett munka. Önmagáért beszél B. Z. ifjómunkás 1959. decemberi írásbeli beszámolója a szálláson végzett két hónapos tevékenységéről. Idézzük beszámolójából:

„A Szabó Ervin Könyvtárba 1959-ben iratkoztam be. 1959 szeptemberében megválasztottak könyvtárbizottsági tagnak, ahol azt a feladatot vállaltam, hogy munkásszállásunkon olvasószervezési munkát végzek, az elvtársakat mozgósítom a könyvtár rendezvényeire.

Eddig a következő eredményeket értem el: a könyvtárba, rajtam kívül, 10 olvasó iratkozott be és még négyen jelentkeztek, hogy a közeljövőben be fognak iratkozni. A beiratkozott olvasókon

kívül az általam kivitt könyvek közül az alábbiakat még kilencen olvasták el: Dumas: Három testőr, Nagy István: Oltványok unokái, Tarlé: Napóleon, Arany János és Balassi Bálint verseiből, Groszman: Sztjepán Kolcsugin, Sztálin üzenetváltása angol és francia miniszterekkel és a Természettudományos Zsebkönyvből részleteket. A „Halálgyár” című könyv szállásunkon nagy sikert aratott... Sokan olvasták Voinich: Bögöly című könyvét és Jack London könyveit. Ezekről a könyvekről én is beszéltem nekik, de már máshonnan is hallottak róluk.

Több esetben kérték, hogy olvassak fel nekik. Kevesen vannak a szálláson, akik érthetően és folyékonyan tudnak olvasni. Felolvastam hát Benedek Elek meséskönyvéből azoknak, akik még soha nem olvastak...

Megkíséreltük, hogy a szálláson dia vetítéseket rendezünk, de a helyiség nem bizonyult megfelelőnek, az érdeklődés sem volt elég nagy, ezt nem sikerült megvalósítani...

A könyvtár által rendezett „Ember és kultúra” előadásorozatra eddig hatan jelentkeztek...

Akiket a könyvtárba beinvitáltam tagnak, meg vannak elégedve. Ha két hét alatt öt-hat könyvet viszek vissza, a könyvtárosok kételkednek abban, hogy valamennyit kiolvastam. Pedig, bármennyit viszek is ki, valamennyit elolvasom. Nekem nem az a célom, hogy a könyveket végiglapozgassam, hanem, hogy végigolvassam és megértssem őket. Meg akarok ismerkedni a világmindenségben végbemenő mindenfajta változással, a könyveken keresztül tanulmányozni szeretném az élet és természet jelenségeit. Hivatkozom arra is, hogy a könyveket nem csupán a magam érdekében hozom ki, hanem társaimnak is kölcsönadom őket...”

A bizottság egyik ülésére B. Z. elhozta a munkásszállásról beiratkozott olvasókat. A bizottság tagjai baráti beszélgetést folytattak az ifjómunkásokkal. Szó esett eddigi olvasmányaikról, az olvasás technikájáról, munka utáni szórakozásaikról, továbbtanulásukról.

Ez a kis közösség társadalmi munkájával, lelkiismeretesség és lelkesedés tekintetében valóban példaadó. Pedig a jó munka öröme kívül más előnyük ebből nem származik. A kerület társadalmi szervei felfigyeltek munkájukra. A kerületi tanács B. Z.-t írásbeli dícséretben részesítette a munkásszálláson végzett munkájáért, KISZ-szervezete és vállalata pedig újabb feladatokkal bízta meg. Sz. E.-né háziasszony alapszervezetéből pártmunkaként kapta a feladatot, hogy

vegyen részt a könyvtárbizottság munkájában.

A KÖNYVTÁR BARÁTAINAK KÖRE A 35-ÖS KERÜLETI KÖNYVTÁRBAN

Már 1957 végén felvetődött — nemcsak bennünk, könyvtárosokban, de az olvasókban is — az a gondolat, hogy közös társadalmi összefogással kellene a könyvtárat a soroksári kulturális élet középpontjába állítani. A helyi párt-szervezet akkori vezetőségi tagja és egyik leglelkesebb olvasónk, *Brada* elvtárs mindent elkövetett azért, hogy terveink megvalósításához segítséget kapjunk. Közreműködött abban, hogy a könyvtár új helyiségbe költözhessen, a pártszervezettel közös előadásokat, kiállításokat szervezhessen. A könyvtár munkájára külön is felhívták a párttagok figyelmét. Miután a könyvtár tevékenysége érzékelhetővé vált, egyre többen segítettek tanáccsal, munkával, a szükséges anyagiak előteremtésével.

Néhány hét alatt a legjobb olvasókból népes csoport sorakozott fel a könyvtár mellett. Összehívtuk mindazokat, akikre munkánkban támaszkodhattunk. A Könyvtár Barátainak Körében munkás, parasztember, pedagógus, főiskolás, szövetkezeti tag, háziasszony, ipari tanuló és középiskolás egyaránt megtalálta a helyét és a közös munkában való részvétel lehetőségét.

Legközvetlenebb feladataink a következők voltak: ismeretterjesztő előadások és közös összejövetelek szervezése, a könyvanyag felfrissítése, a könyvtár belső képeinek vonzóbbá tétele. E program megvalósítása során említésre méltó eredmények születtek. Előadásokat tartottunk Leninről, India történelméről, az űrhajózásról, Solohovról, a világ népeinek zenéjéről stb. Az előadók felkérésében, a szemléltetés megszervezésében, a közönség toborzásában a kör minden egyes tagja közreműködött. Ezeknek az ismeretterjesztő előadásoknak a látogatottsága olyan magasra szökött, hogy ilyen érdeklődést azelőtt nem tartottak lehetségesnek a helyi művelődési otthonban sem.

Ezen felbuzdulva későbbi munkatervünket már a művelődési otthonnal közösen állítottuk össze, s több zenei, politikai, természettudományos és irodalmi témáról tartottunk közös előadásokat. Ezek közül a legközvetlenebb hangulatú és legsikeresebb az „Ifjúság, tavasz, szerelem” c. irodalmi délután volt. A Baráti Kör tagjai közreműködtek az olvasószervezésben is. Ennek következtében egy esztendő alatt, csaknem 500-zal emelkedett az új olvasók száma. Könyvanyagunk bővítését és frissítését szol-

gálta az olvasók körében szervezett könyvajándékozási akció, amelynek során csaknem 200 új könyvvel gyarapodott állományunk. Mozgalmat indítottunk a könyvtár csinosítására, otthonosabbá tételére is. Virágokat hoztak, függönyt vettek, és segítségünkre voltak a helyiségek szépítésében is. A könyvek és az irodalom népszerűsítése szinte mindannyiunknak közös célkitűzésévé vált. A Baráti Kör tagjai a kölcsönzések alkalmával beszélgettek az olvasókkal az általuk elolvasott könyvek tartalmáról, érdekesebb részleteiről. Vitákat kezdeményeztek természettudományos és világnézetű kérdésekről.

A többi, kitűzött célunk megvalósítása is a vártnál rövidebb idő alatt sikerült. Például a következő eredményeket értük el: a gyermekkönyvtárat felszereltük játékokkal, a gyermekek körében indított rajzversenyek, irodalmi fejtörők díjazását, valamint az olvasószervezési versenyben kitűnt iskolák évvégi könyvjutalom-ban való részesítését sikerült megoldanunk. Ezenkívül a könyvtár olvasói közösen televíziós készüléket vásároltak. Még egy esztendő sem telt el a program megfogalmazásától, máris megvalósultak terveink. A vártnál előbbi megvalósításában a Művelődési Minisztérium és a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár központjának segítsége is közrejátszott.

Mindez azt bizonyítja, hogy ha helyesen mérjük fel azokat az erőket, amelyeknek mozgósítása bizonyos feladatok megvalósítása érdekében lehetséges, ha szívósan küzdünk a kitervelt feladatok megvalósításáért, s bízunk az önkéntes segítségben, az emberek segítő készségében, siker koronázza a munkát.

Nemcsak az említett vonatkozásokban jelentkezett természetesen a Baráti Kör tagjainak tevékenysége, hanem rendszeresen megbeszéljük velük terveinket, tájékoztattuk őket munkánk részleteiről, beszámoltunk az elért eredményekről. Ennek a baráti légkörnek köszönhető, hogy különböző ismeretterjesztő céltatú kirándulásaink (a Nemzeti Galériába, Egerbe stb.) érdeklődést váltottak ki, és sikerrel jártak. Egyidejűleg megnövekedett a könyvtár olvasóinak száma, a kölcsönzések száma és a kölcsönzött könyvek száma. Egyre többen látogatták a könyvtár rendezvényeit, a hetenként két alkalommal rendszeresített televíziós adásokat. E munka eredményeként könyvelhetjük el az immár 2 éve működő „művelődési körünket” is, melyet a kultúrotthonnal közösen szerveztünk.

*

Semmiképpen sem gondoljuk azt, hogy a társadalmi erőknél a könyvtár segítésére való megnyerése egyidejűleg meg-

old minden olyan kérdést is, amely a könyvtáros legközvetlenebb feladatainak körébe tartozik. De hallatlanul megkönyíti a könyvtárosok munkáját, meg-növeli lelkesedésüket, ha minden pillan-atban érzik az önzetlen támogatás át-formáló erejét. Ezért nem lehet lemondani erről a lehetőségéről, ezért kell

minden erőfeszítést megtennünk annak érdekében, hogy összefogjuk ezeket a tár-sadalmi erőket: mert valójában csak ilyen módon tehetjük személyesen is ér-dekeltté olvasóinkat mindannak meg-valósításában, ami az ő érdekükben tör-ténik.

Tóth Endréné — Mikó Zoltán

Vörösmarty emlékezete Szentendrén

Szerte az országban megünnepelték Vörösmarty születésének 160. évfordulóját. Az ünnepségből kivették részüket a könyvtárok is: irodalmi esteken emlékeztek meg a nagy költőről, és népszerűsítették örökszép sorait. Ennek a munkának adta igen jól sikerült példáját a szentendrei Járási Könyvtár dec. 1-i Vörösmarty-estje. A dunamenti városka 6000 kötetes Járási Könyvtára nemcsak könyvekkel látja el 700 olvasóját, hanem rendszeresen, hónapról hónapra irodalmi esteken műveli, teszi őket fogékonnyá az irodalom befogadására. A könyvtári propaganda munka leghasznosabb, leghatékonyabb formája az irodalmi est: utána mindenki az ott elhangzottakról akar olvasni, a rendezés munkája pedig a könyvtárosok számára kiváló továbbképzési lehetőség. A szentendrei Járási Könyvtár megvalósította a legfontosabbat, a legnehezebbet: olvasói közösséget teremtett, hatósugarába vonta nemcsak a sajtót, de még a „konkurrens” üzemi és szakszervezeti könyvtárok látogatóit is, olyan könyvtári kört szervezett a könyvtár barátaiából, mely munkára, közreműködésre szívesen vállalkozik. Az ilyen irodalmi esték, különösen, ha tematikájukat kiállítás, vagy rölapbibliográfia bővíti ki, az adott irányba terelik az olvasók érdeklődését; s ha a szerepményezés a keresett művek kellő példányszámát biztosítja, akkor elősegítik a könyvtár igazi oktató-nevelő munkáját.

*

Sok olvasónak tán eszébe sem jut Vörösmartyt kérni, ha könyvért jön, hiszen régi, és költő, a vers mindig kevésbé kelendő. Ha régi verset olvasva ismer meg valaki, talán nem is rezonál rá. De, ha kitűnő szavak ajkán csendülnek fel a régi sorok; ünnepélyes és mégis meghitt légkörben, ha az élőszó és alakítóerő kelti életre őket, akkor magukkal ragadnak, akkor már olvasásuk is könnyű lesz, mert átlengi őket az élmény emléke.

Mit mondott, mit adott Vörösmarty Szentendre népének ezen az estén? Hogyan mutatta be ennek a közönségnek

Vörösmartyt Lukács Jenő tanár ismer-tető beszéde, és a beszédebe szőtt szemel-vények? A legszivhezzsólóbb módon, magából, a versek összeállításából kike-rekedett az életrajz: a művek szóltak ul-kotójukról. A nemzeti teltra emlékező, pátosszal és lobogással teli reformkor le-vegője csapott meg bennünket. (Jellem-ző, hogy milyen gyakori szó az ifjú Vörösmartynál a „remény”.) A teremben sok volt a fiatal, s a fellendülő kor heve és romantikája magával ragadta őket. Az igazi nagy versek a műsor második felé-ben hangzottak el, s ezeknek szavalói egészen fiatal olvasók voltak. (E tény is a könyvtár nevelő tevékenységét dicsé-ri.) A Harci dal forró hazafisága, az el-nyomottak felszabadításának vágya (A hazának nincsen háza, mert fiainak nem hazája) és a Gondolatok a könyvtárban mély humanizmusa a haladó költő ele-ven szavaival szólt a hallgatókhoz. Ki ne érezné aktuálisnak ma a gyarmatok felszabadulásának korában Vörösmarty felháborodását a feketék elnyomása föl-lött: „Kivéve aki feketén született, mert azt baromnak tartják e dicsők, S az is-ten képét szíjjal ostorozzák.” És a jö-vőbelátó vers, amely napjainkat álmódja meg: „A művészet fénylő csarnokokban, Égi képet új korára nyom; S míg ezer fej gondol istenésszel; Fárad a nép óriás kezével”. A műsor második része az em-bert mindenek fölött értékelő, a minden-séget átfogó, hatalmas látomásaiban vi-lágokat rengető lángeszű költőt szólal-tatta meg. A nemzeti ébredés és az em-beriség fejlődésének gondolatai üzentek egy olyan korból, mely távolában is közeli, és olyan magukkal ragadó mó-don, amellyel csak Vörösmarty tud szólni: a hallgató sziklákat görgető óriásnak érzi magát: hiszen ő így látja, s így érté-keli az embert. Lehet-e neki ellentmondani? Őt, aki a Vén cigány döbbenete-sen nagyszerű látomásait szóba tudta formálni, csak csodálni, szeretni, követni lehet. S tanulni tőle. „Tanulj dalt a zen-gő zivatartól” — ahogy a szentendreiek tanítottak rajta keresztül, s ahogy tanul ma tőle az egész rá emlékező ország.

Bozókya Eva

A TERMÉSZETTUDOMÁNYOS IRODALOM NÉPSZERŰSÍTÉSÉRŐL

Hogy az olvasók természettudományos nevelése sikerrel járjon, elsődleges követelmény a könyvtáros természettudományos felkészültsége, és tájékozottsága. Könyvtárunk, a 9. sz., Gutenberg téri Föv. Szabó Ervin Könyvtár minden dolgozója rendelkezik középiskolai végzettséggel s ez feltételezhetővé teszi, hogy a természettudományos műveltség alapjait már a középiskolában elsajátította. A központunk által vezetett természettudományos tanfolyamra két dolgozónk jár rendszeresen, s ők minden esetben beszámolnak a hallottakról kollégáinknak is. Az „Élet és Tudomány” olvasása és a különböző folyóiratokban, napilapokban megjelent természettudományos cikkek ismerete pedig lehetővé teszi, hogy a könyvtáros lépést tudjon tartani a napi problémákkal. Ehhez kapcsolódik még a rádió, televízió, film útján szerzett természettudományos tájékozódás, de első sorban magának a könyvnek ismerete. Az új szerzeményeknél a könyvtárosok megnéznék minden természettudományos könyvet, átolvasásák, és egymásnak ajánlják az érdekesebb kiadványokat. Mint kitűnik, elsődleges feladat, hogy a könyvtáros legyen képzett, széleskörű tájékozottság jellemze, tisztában legyen saját könyvtárának anyagával, az általános napi problémákkal és ismerje az új természettudományos kiadványokat. Ellenkező esetben megtörténhet, hogy az olvasó, akit mi indítottunk útra a természettudományok ismerete terén, elhagy bennünket és nem tudjuk tovább irányítani. Fontos, hogy a könyvtáros ismerje a rendelkezésére álló segédeszközöket, hogy gondot fordítson a propaganda munkára, a propaganda eszközök kihasználására. Ahol lehetséges, teremtsen kapcsolatot az olvasóval. A könyvtár vezetője ellenőrizze a propaganda munkát és főleg megfelelően gyarapítsa a természettudományos állományt. Mindezek mellett pedig ismerniök kell a könyvtárosoknak a könyvtár olvasóinak összetételét is.

A propaganda eszközök

A természettudományos irodalom propagálására nagyon sok eszköz áll rendelkezésre: könyvkiállítás, külön-katalógusok, rölapok, bibliográfiák, könyvismeretetések, előadások, film, rádió, stb. Sajnos, lehetőségeink a propaganda eszközök használatánál korlátozottak, mivel mi csak a könyvre és a nagyon kevés bibliográfiára számíthatunk. Csak ritka esetben van egy-egy előadás, mivel megfelelő helyiség nem áll rendelkezésünkre.

A könyvtáros és az olvasó kapcsolata

A szépirodalomhoz nem kell különösebb propaganda, mivel az olvasó legtöbb esetben azért keresi fel a könyvtárat, hogy ilyen könyvet kölcsönözzön, szórakozni, tanulni akar. A természettudományos könyvek iránt azonban nekünk, könyvtárosoknak kell az érdeklődést felkeltanunk. Első lépés, hogy igényel-e az olvasó természettudományos könyvet, s főleg a szakon belül melyik az a tudományág, amivel szívesen foglalkozik?

Az igénykutatás tapasztalatai

Az igénykutatás legegyszerűbb módja a személyes beszélgetés az olvasóval. Így megismerjük az olvasó igényét és bepillantást nyerünk világnézeti fejlettségébe is. Ez a leghatásosabb, legcélravezetőbb módszer. Sajnos, a túlzásfólttság miatt csak kevés esetben van rá alkalom, hogy a könyvtáros időt szakítson az egyes olvasóval folytatott egyéni beszélgetésre, egyedi foglalkozásra.

A másik módszer szerint az olvasók kérdőlapokat töltenek ki, s ezen feltüntetik, milyen könyvet olvasnak szívesen. 1959 végén könyvtárunk végzett ilyen igénykutatást. 900 lapot adtunk ki. A kiadott lapok közül 538 érkezett vissza, a válaszok szerint megkérdezettek közül 243 egyáltalán nem érdeklődik a természettudományos könyvek iránt. Ez 45%-a a megkérdezett olvasóknak. A visszakapott kérdőlapok megoszlása:

Foglalkozás	Összesen	Igényelt	%	Nem igényelt	%
Munkás	114	64	56,2	50	43,8
Pedagógus	16	12	75,—	4	25,—
Értelmiségi	54	36	77,—	18	33,—
Háztartásbeli	45	7	15,6	36	84,6
Főiskolás	42	32	76,2	10	23,8
Középiskolás	98	61	63,—	37	37,—
Ipari tanuló	10	5	50,—	5	50,—
Egyéb	159	78	49,1	81	50,9

Az igenlő választ adó 295 olvasó igénye az 510—590-es, természettudományos szakcsoportokon belül így alakult:

Megnevezés	Munkás	Pedagógus	Értelmiségi	Háztartásbeli	Főiskolás	Középiskolás	Iparitanuló	Egyéb	Összesen	%
Matematika.....	14	2	8	—	3	9	—	5	41	9,5
Csillagászat.....	25	6	11	3	8	5	3	16	77	15,3
Fizika.....	19	5	11	1	9	15	2	11	73	16,9
Kémia.....	8	1	5	—	6	16	1	9	46	10,6
Földtan.....	7	5	6	—	—	3	1	7	29	6,7
Biológia.....	10	4	11	4	12	15	1	17	74	17,1
Növénytan.....	7	—	5	3	4	8	—	8	35	8,1
Állattan.....	13	3	9	1	4	10	1	15	56	15,8

(A táblázat számadatai nem teljesen egyeznek az olvasók számával, mert van olvasó, aki igényelt matematikát, ugyanakkor például biológiát és fizikát is!)

Mi ezt a módját választottuk az igénykutatásnak. Ez azonban túl általános, és nem vezet a legjobb eredményre. Célunk, hogy személyes beszélgetések alapján tárjuk fel, egyénenként, az olvasók igényét, ezt minden tasakon (személyi lapon) jegyezzük fel és figyeljük az olvasók természettudományos olvasmányait.

Az olvasók érdeklődésének felkeltése, az igények kielégítése

Az olvasók érdeklődésének felkeltése már sokkal színesebb, sokrétűbb lehet, s nagyon sok esetben külső tényezők is segítenek a könyvtárnak. (Rádió, újság, televízió, stb.) Nem véletlen, hogy a „Csend világa” c. film bemutatása óta Cousteau—Dumas: „A csend világa” c. könyve, amely 14 példányban van meg könyvtárunknak, nagyon ritkán található benn, sőt néha előjegyzés is van rá. Az érdeklődés felkeltésének eszközei közé tartozik a „kérdézz-felelek játék”. Ez évben egy alkalommal rendeztünk ilyen játékot, hely hiányában korlátozott létszámmal, csak ipari tanulók részére. A játék után a résztvevők szemmel láthatóan nagyobb érdeklődést tanúsítottak a természettudományos könyvek iránt. Egy alkalommal középiskolások számára rendeztünk előadást, s ez szintén eredményes volt. A fiatalabb olvasók azóta is kérnek még több ilyen előadást, azonban sajnos nem tudjuk rendszeresíteni őket helyiséghiány miatt. Ugyanez vonatkozik a film- és diafilm vetítésre is, pedig e két eszköz nagyon elősegítené propaganda munkánkat.

Az utóbbi hónapokban lehetőségeinkhez mérten igyekeztünk fellendíteni a propaganda munkát. Van egy üveges

szekrényünk, ahol aktuális kiállításainkat rendezzük. Mikor egy-egy kiállítás elveszti időszerűségét, helyébe természettudományos könyveket teszünk, így állandóan van természettudományos kiállításunk, ami még sem válik egyhangúvá. A kívánt könyvet a kiállításból is kikölcsönözzük, és helyére azonnal másikat teszünk. Ajánló polcunkon külön sor van a természettudományos könyvek részére. Anyaga naponta cserélődik. A természettudományos anyagunk nagy részét külön polcra helyezzük el, a kölcsönző pult közelében, ahol az olvasók is láthatják s a könyvtáros is mindig kész anyagot ajánlhat. Ennek az anyagnak egy része népszerű, új és időszerű, másik része eddig elfekvő anyag volt ugyan, de szerintünk értékes és olyan, hogy csak a propagálás hiánya miatt nem olvasták.

A könyvtár szakkatalógusán kívül semmiféle külön-katalógus, vagy annotált jegyzék nem áll rendelkezésünkre, mivel ennek összeállítása nagy munkát igényel, munkaerő pedig nincs hozzá. Képkiallításokat nem rendezünk, mivel megfelelő anyag nem áll rendelkezésünkre. Kirándulásokat, közös kiállítás-látogatást nem szervezünk, mert véleményünk szerint nagyobb a ráfordított idő értéke, mint az eredmény, amit remélhetünk tőle. Legfontosabb propagandamunkának az olvasóval való foglalkozást tekintjük, mivel ez csak a könyvtárosok ügybuzgalmán múlik.

Az állomány fejlesztése

Mivel főleg az Állami Könyvterjesztő Vállalat útján szerzeményezünk, érdekes megnézni a természettudományos művek vásárlási lehetőségeit. 1957-től vizsgáltuk meg az *ÁKV megrendelőjegyzékeit*. Ezen az utóbbi három évben 255 művet ajánlott megvételre a Könyvtárellátó. Mi megvásároltunk ebből 66 művet a következő megoszlásban:

Allomány és forgalom

Raktári szakcsoport szám	A jegyzék által ajánlott mű	Mevásároltuk	
		Mű	Példány
500 Általános művek	16	8	16
510 Matematika	43	7	17
520 Csillagászat	9	7	11
530 Fizika	43	10	16
539 Atomfizika	12	4	5
540 Kémia	28	2	5
550 Földtan	31	6	13
560 Ősleánytan	1	—	—
570 Biológia	13	3	20
580 Növénytan	16	1	2
590 Állattan	53	18	24

Az utóbbi években állománygyarapításunk nem volt kielégítő, egyrészt a könyvkiadás nem volt megfelelő, mivel számszerűleg is kevés a természettudományos szakkönyv — s ennek nagy része is túl magas színvonalat képvisel — másrészt költségvetési keretünk is olyan szűkös volt, hogy több könyvet nem tudtunk vásárolni. Ez évben próbáljuk csak mi is tudatosan fejleszteni természettudományos állományunkat, sokszor a szépirodalom terhére. Érdekes összehasonlítani az 1957-es egész-évi és az 1960-as félévi szerzeményezésünket:

Megnevezés	1957-ben megjelent	Mevásároltuk		1960-ban megjelent (félév alatt)	Mevásároltuk	
		Mű	Példány		Mű	Példány
500	5	2	4	2	2	2
510	16	1	3	7	2	2
520	2	1	3	4	4	9
530	14	3	7	3	3	9
539	2	—	—	—	—	—
540	7	—	—	6	2	3
550	14	2	5	5	1	3
560	—	—	—	—	—	—
570	3	—	—	1	1	3
580	6	—	—	7	1	5
590	11	5	8	9	3	3
	80	14	30	44	19	39

Amint látjuk, az idén félév alatt több könyvet szerzeményeztünk, mint 1957-ben egész évben.

Szakcsoport	1945 előtt jelent meg	1945-1956 között jelent meg	1956 után jelent meg
500	45 kötet 40,5%	55 kötet 49,6%	11 kötet 9,9%
510	36 kötet 27,4%	88 kötet 67,3%	7 kötet 5,3%
520	36 kötet 37,1%	53 kötet 54,7%	8 kötet 8,2%
530	63 kötet 37,7%	114 kötet 49,1%	16 kötet 8,2%
539	9 kötet 23,0%	22 kötet 54,0%	8 kötet 23,0%
540	29 kötet 23,5%	86 kötet 70,0%	8 kötet 6,5%
550	50 kötet 40,3%	64 kötet 51,7%	10 kötet 8,0%
560	15 kötet 93,8%	1 kötet 6,2%	—
570	44 kötet 58,1%	70 kötet 61,1%	1 kötet 0,8%
580	42 kötet 53,7%	28 kötet 36,1%	8 kötet 10,2%
590	76 kötet 71,0%	22 kötet 20,6%	9 kötet 8,4%

A forgalom fejlődést mutat, 1960 első félévében mégsem volt kielégítő. Megpróbáltuk kikutatni, mik a fejlődést befolyásoló tényezők. Hogy teljes képet kapjunk, elemeztük a teljes állományt, s ezen belül még részletesebben a természettudományos szakot. 1960. június 30-án a könyvtár teljes állománya 47 633 kötet volt. Ebből ismeretterjesztő 17 014 kötet, vagyis az állomány 35,7%-a. Ezen belül természettudományos anyag 1415 kötet (747 mű), az ismeretterjesztő anyag 8,3%-a, az egész anyag 2,9%-a. Szakon belül a következő a megoszlás:

500	76 mű	225 kötet	15,9%
510	92 mű	161 kötet	11,3%
520	72 mű	112 kötet	7,8%
530	105 mű	203 kötet	14,3%
539	25 mű	46 kötet	3,2%
540	79 mű	142 kötet	10,0%
550	73 mű	130 kötet	9,1%
560	8 mű	19 kötet	1,3%
570	79 mű	143 kötet	10,1%
580	59 mű	100 kötet	7,0%
590	79 mű	134 kötet	10,0%

Megvizsgáltuk, mi az, ami a jelen pillanatban olvasónál, mi az, ami polcon van.

Szakcsoport	Olvasónál	Polcon
500	114 kötet 51,0%	111 kötet 49,0%
510	30 kötet 18,0%	131 kötet 82,0%
520	15 kötet 13,3%	97 kötet 86,7%
530	10 kötet 4,9%	193 kötet 95,1%
539	17 kötet 15,2%	39 kötet 84,8%
540	19 kötet 13,3%	123 kötet 86,7%
550	6 kötet 4,6%	124 kötet 95,4%
560	3 kötet 15,7%	16 kötet 84,3%
570	28 kötet 19,5%	115 kötet 80,5%
580	22 kötet 22,0%	78 kötet 78,0%
590	27 kötet 20,1%	107 kötet 79,9%

Az anyag nagy része, 75—80%-a a polcon volt, s ennek is nagy része teljesen elfekvő anyag. Kérdés, hogy az érdektelenség, az elavultság, vagy a propaganda hiánya, ami miatt ez a nagy anyag nem forog? Mivel a kintlévők 20%-a az új anyagot öleli fel, a polcon levő anyagot láttunk fontosnak elemezni:

Tehát a polcon levő anyagnak kb. 40%-a 1945 előtti kiadású könyv, és csak 8–10%-a jelent meg az utóbbi négy évben. Érdekes, hogy a polcon levő köny-

veket hány olvasó kölcsönözte ki. Az 1955–1958. közötti és az 1958. utáni időt vettük figyelembe, s a következő számokat kaptuk:

Szak	1955—1958 közötti				1958 utáni			
	5 alatt	5—10 között	10—20 között	20 felett	5 alatt	10—30 között	10—30 között	20 felett
500	,90	11	6	2	93	8	3	7
510	103	16	7	6	100	12	5	4
520	67	17	12	1	69	15	13	—
530	159	19	13	2	170	12	11	—
539	28	10	1	—	28	10	1	—
540	107	10	4	2	110	11	1	1
550	112	9	3	—	113	6	5	—
560	10	—	6	—	13	1	2	—
570	96	12	7	—	102	8	5	—
580	76	10	1	—	98	10	—	—
590	73	22	10	2	80	20	7	—

Következtetések:

A könyvek nagy százalékát 5, vagy annál kevesebb olvasó olvasta, ami a könyvek elavultságával magyarázható. A sok egyedi példából néhányat kiragadva:

Helmholtz: A természet köréből (év nélkül) 1 példány, még senki nem olvasta.

D'Alambert: Mechanikai példatár (1896.) 2 példány, még senki nem olvasta.

Heilborn: Werden und vergehen (1931.) 2 példány, még senki nem olvasta.

Másik ok a kihasználatlanságra, hogy sok a magasszínvonalú szakkönyv, amit az átlag-olvasó nem olvas el, s amit nem is érdemes ajánlani. Pl:

Izmailszkij: „Feladatok a szerves kémiából” (1951. Tankönyvkiadó),

Techt: „Rádióizotópok gyakorlati alkalmazása” (1957. Műszaki Kiadó),

Lobacsevszkij: „Geometriai vizsgálatok a párhuzamosok elméletének köréből” (1951. Akadémiai Kiadó), stb.

Harmadik oka a kihasználatlanságnak a propaganda hiánya, ami a mi hibánkból ered. Sok népszerű kiadvány azért hever a polcon, mert nem ajánljuk, pl: *Lukács: Tarka-barka fizika* — 8 példány, ebből 7 a polcon.

Perelman: Szórakoztató matematika — 4 példány, 4 a polcon.

Kontra: Kis biológia — 4 példány, ebből 4 a polcon.

Az új könyvek, még ha magasabb színvonalúak is, a lehető legjobban ki vannak használva. Így a már említett 14 példányos

Cousteau—Dumas: „A csend világa”,

Infeld: „Einstein”,

Böhm: „Korunk őrása az atom”,

Van Laue: „A fizika története”,

és általában a „Studium” majd minden könyve.

Az eredmények elemzése

Természettudományos forgalmunk a havi statisztikák szerint így alakult:

Hónapok	Összes forgalom	Természettudományos forgalom
Január ...	22 734 kötet	560 kötet 2,51%
Február ..	24 340 kötet	519 kötet 2,13%
Március ..	25 773 kötet	606 kötet 2,54%
Április ...	21 101 kötet	467 kötet 2,81%
Május	23 749 kötet	700 kötet 3,00%
Június ...	14 091 kötet	371 kötet 2,63%
Július. ...	18 007 kötet	470 kötet 2,61%
Augusztus	19 706 kötet	461 kötet 2,33%

Az első és második negyedévet összehasonlítva:

Negyed-évek	Összes forgalom	Természettudományos forgalom
I. negyed-év	72,847 kötet	1,685 kötet 2,37%
II. negyed-év	58,941 kötet	1,538 kötet 2,81%

Mintegy 0,5%-os emelkedés mutatkozott, s ezt az eredményezte, hogy a könyvtárosok kicsit nagyobb figyelemmel propagálták a természettudományos könyveket. Pedig a május—június havi forgalom nem teljesen mérvadó, mivel nyári hónapok, s az olvasók ilyenkor szívesebben választják a könnyű olvasmányokat.

A második negyedév természettudományos forgalma az olvasók foglalkozása szerint így oszlott meg:

Munkás	263 kötet	17,1%
Pedagógus	91 kötet	5,9%
Értelmiségi	210 kötet	13,6%
Háztartásbeli	152 kötet	9,8%
Főiskolás	160 kötet	10,4%
Középiskolás	173 kötet	11,2%
Ipari tanuló	135 kötet	8,7%
Egyéb	354 kötet	23,3%

Érdekes ezt összehasonlítani a meglevő olvasók megoszlásával. Az 1960. január 1-i statisztika szerint 4409 olvasónk volt. Megoszlásuk a következő:

Munkás	632 fő	14,3 %
Pedagógus	116 fő	2, %
Értelmiségi	279 fő	6,3 %
Háztartásbeli	562 fő	12,7 %
Főiskolás	70 fő	1,5 %
Középiskolás	485 fő	11,0 %
Ipari tanuló	214 fő	4,8 %
Egyéb	2,041 fő	46,6 %

A fél százalékos emelkedés ugyan nem nagy eredmény. Azonban ha tekintetbe vesszük, hogy ez a félevesi eredmény nem túlságosan nagy erőfeszítésből adódik, célul tűzhetjük ki, hogy nagyobb munkával és körültekintéssel a természettudományos könyvek jelenlegi 2,5%-os forgalmát egy két éven belül átlag 5%-ra emeljük.

Maruszki József

KÖNYVTÁROK KIS LEXIKONA

Bibliofil, bibliofil kiadás

A bibliofil elnevezés szószerint könyvbarátot jelent, a magyar fordítás azonban nem fedi teljesen az eredeti fogalmat. Bibliofilnak azt az embert nevezzük, aki a könyvek külső, belső értékét egyaránt ismeri, becsüli, s a könyveket bizonyos szempontok szerint gyűjti.

A leghíresebb bibliofilek könyvespolcain kódexek, ősnymtatványok, XVI. századi természettudományi művek, az Aldus vagy Elzevir nyomda kiadványai, nevezetes emberek sajátkezű bejegyzésével ellátott kötetek stb. sorakoztak. Ezek megszerzéséhez természetesen nagy jövedelem kell. De szerény pénztárcával is lehet valaki bibliofil. Például egyik barátom, — Krúdy Gyula rajongója — célul tűzte ki az összes Krúdy kiadás megszerzését. Gyűjtheti valaki a Balatonról vagy a szabadságharcról szóló könyveket, a Tevan nyomda kiadványait, fiatal költők versesköteteit, vagy a *Kommunista kiáltvány* különböző nyelvű példányaikat.

Az, aki csak megvásárolja a szakmája, hivatása szempontjából fontos könyveket, például a tüdőbaj gyógyításáról, a legújabb maró eljárásról, még nem bibliofil. Ha azonban könyvei külsejével is törődik, ha gondolja, bekötteti őket, ha beszerzi és megtartja az elavult műveket is, a maga különleges kis orvosi vagy technikatörténeti szakkönyvtárával már méltó erre a névre.

A könyvbarátok nemcsak tartalmuk szerint értékelik a köteteket, hanem megbecsülik a külső szépséget is. A Corvinákat, Lorenzo di Medici, Jean Grolier de Servin könyveit már a külsejükéről fel lehetett ismerni. Vannak, akik a színes

papírra, selyemre nyomott műveket, művészien illusztrált köteteket keresik, sőt a bibliofilia története olyan gyűjtőről is megemlékezik, akit kizárólag a fel nem vágott könyvek érdekeltek, tehát a tartalommal egyáltalában nem törődött.

A gyűjtőknek ez a típusa, akit csupán a bírvágy hajt ritka könyvek megszerzésére, nem bibliofil, hanem bibliomaniákus, könyvbolond. *Sebastian Brant* már 1494-ben kiadott *Narrenschiff* (Bolondok hajója) című szatírjában kigúnyolja ezeket a könyvbolondokat, akiknek sok a könyvük, naponta órákat töltenek leporolásukkal, gondozásukkal, de drága pénzen megszerzett kincseiket soha sem olvassák.

A bibliofileknek a magyar könyvtárak történetében felbecsülhetetlen érdemeik vannak. Bibliofil volt Széchényi Ferenc, aki könyvtára odaajándékozásával megvetette az Országos Széchényi Könyvtár alapját és bibliofil volt Apponyi Sándor, Todorescu Gyula, Jankovich Miklós, akik felbecsülhetetlen értékű Hungaricákkal, ősnymtatványokkal és egyéb ritkaságokkal gyarapították nemzeti könyvtárunk állományát. Az ismertebb nevű gyűjtők közül Ráth György (régii magyar könyvek), Vigyázó Ferenc (ősnymtatványok) és Kaufmann Dávid (arab-héber nyomtatványok, kéziratok) gyűjteménye az Akadémiai Könyvtárba került, Szűry Dénesé (magyar írók első kiadásai) és Ballagi Gézáé (politikai röpiratok) pedig a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtárba.

*

Bibliofil kiadásoknak azokat a műveket nevezzük, amelyek elsősorban bibliofilek, tehát a szép, művészi könyvek megbecsü-

lői részére készültek. Bibliofil kiadású az a könyv, ahol a tartalom értékes (nagy író, nagy gondolkozó, komoly tudós műve), a szöveg kifogástalan (nincs tele sajtóhibákkal, régi írónál nem elrontott), amely művészi tipografizálással, egymással harmonizáló betűkkel, gondos nyomással készült, jó papíron, izléses kötésben, művészi könyvdíszekkel.

Általában korlátozott, csekély példányszámban készül, és sokszor megszámozzák a példányokat. Néha ugyanazzal a szedéssel két vagy háromféle kiadás is kerül ki a sajtó alól, drága és még drágább papíron, iparművész kötéssel, esetleg a példányok egy részében az illusztrációkat kézzel színezik.

A bibliofil kiadás — ha a név újabb keletű is, — egyidős a nyomtatás feltalálásával. Gutenberg első nagy munkájából, a gyönyörű 42 soros *Bibliából* hártypéldányokat is nyomott a papírpéldányok mellett, s ezek drágább anyaguk miatt lényegében véve bibliofil kiadások. A XV. század nyomdászainál szokásos volt, hogy pártfogók részére pergamenpéldányokat készítettek, ezeknek egy-egy lapját aranyral nyomták, és különleges illusztrációkkal díszítették. A *Thuróczi krónika* 1488-i augsburgi kiadásából például ránkmaradt egy ilyen, Mátyás királynak ajánlott példány.

A könyvbarátok közül sokan szeretik a terjedelmes műveket, mint például a *Bibliát* egyetlen, aránylag kicsi, könnyen kézbevehető kötetben bírni. Ennek előfeltétele, — hacsak nem akarunk egészen apró betűket használni, — olyan papír, amelyik vékony, könnyű, tartós, és vékonysága mellett sem átlátszó, hogy a nyomás ne üssön át a másik oldalra. Sokáig csak az oxfordi egyetlen papírmalma gyártott ilyent *Oxford india paper* néven. Ma már mindenütt készítik — és *bibliapapírnak* hívjuk.

A bibliofil kiadások közé soroljuk a megszokottnál jóval kisebb alakú könyvtörpéket is, a gyémántkiadásokat. Nevüket onnan nyerték, hogy a legkisebb betűtípussal nyomják, s ennek diamant a neve.

Liliputi könyvkuriózumok készítése már az ókorban szokásos volt. Plinius megemlékezik egy *Ilias* másolatról, amely elfért egy dióhéjban. A legkisebb nyomtatott könyv nagysága 6,5×9 milliméter. Lotharingiai Krisztinának Galileihez írt leveleit tartalmazza. Egy-egy lapjára kilenc sor és átlagosan száz betű fér el. A legkisebb magyar könyvet Karacs Ferenc adta ki 1837-ben. Egy huszas nagyságú téren a *Miatyánk*, *Üdvözlégy*, *Hiszkegy* és a *Tízparancsolat* olvasható. Jelentek meg miniatűr szótárak, amelyeket nagyítóval együtt árultak, hogy a tulajdonos hasz-

nálni is tudja őket. A legkisebb *Faust* kiadás mérete 48×31 mm, 1097 lapon aránylag könnyen olvasható betűkkel.

A századforduló idején nagyon fellendült a „*bibliofil könyvek*” kiadása. Többségük nem érdemli meg ezt a nevet, távol állanak minden könyvművészettől. Kiadóik a hirtelen gazdagodó sznob polgárságnak szép tipografizálás helyett fényűző kiállítással, dús aranyozással, selyemkötéssel, üveggyöngyökkel ékes veretekkel csináltak kedvet a megvásárlásukra. Egy ilyen munka 1887-ben *Segítség* címmel jelent meg. Volt 2, 10 és 100 koronás kiadása. Utóbbit csipkébe, selyembe burkolták, első lapjára nagy aranybetűkkel rányomták a megrendelő nevét is, és közben a kötés, tipográfia, belső tartalom az izléstelenségnek, művésziatlenségnek, giccsnek valóságos iskolapéldája.

Természetesen voltak valódi bibliofil kiadások. A magyar példák közül elég, ha a *Kner klasszikusokra* utalok. A kis gyomai nyomda Vörösmarty, Katona stb. kiadásával, új felé törő nyomdaművészetével, Kozma Lajos fametszeteivel és viszonylag olcsó árával megmutatta, hogy milyenek kell lennie egy bibliofil kiadásnak.

Az izlésbeli eltévelyedésre korunkban is akad példa. Amerikában született meg az az eszme, hogy a tartalom hangulatának megfelelő illattal szagosítsák a könyveket. Egyik nyugatnémet kiadó felkérte a Siegwark Farbenfabrik nevű gyárat, kísérletezzék ki, hogy 1. hogyan lehet a legtartósabb hatású könyvillatszereket előállítani, 2. ezeket a papírba vagy a nyomdafestékbe jobb-e belekeverni? és 3. mint lehet megakadályozni, hogy az egymás mellett fekvő, de más alaphangulatú kötetek átvegyék egymás illatát?

A szocialista országok könyvkultúrája merőben más úton jár. A széles néptömegek anyagi jólétének és olvasási kedvének növelése lehetővé tette a nagyszámú bibliofil kiadást. Ezek ára természetesen a ráfordított többletmunka, a viszonylag alacsony példányszám és a költségesebb anyagok (papír, kötés) használata miatt jóval magasabb, mint egy hasonló terjedelmű tömegkönyvé, de így is könnyen megfizethető. Nem felesleges fényűzéssel, drága aranyozással készülnek, hanem jól kiválasztott betűtípusokkal, gondos szedéssel, művészi illusztrációkkal, a tartalom és külső harmonikus összhangjával. Vannak remekműveink, amelyek 50—100 000 példányszámú olcsó kiadás mellett pár ezer példányos bibliofil kiadásban is gazdára találnak. A bibliofil könyv, a kultúra legnemesebb virágainak egyike, ma már a mindenki által megszerezhető kultúrvajvak közé tartozik.

Vértesy Miklós.

SZABAD POLCOK AZ EGRI GYERMEKKÖNYVTÁRBAN

Amikor 1950-ben, Heves megyében is kiépült a közművelődési könyvtárhálózat, felvetődött a gondolat, hogy a városi gyerekek részére külön könyvtárat nyissanak. Indokolta az igényt az általános iskolák megszervezése után megnövekedett olvasási kedv, de biztosítani kellett a felnőtt kölcsönzés zavartalanságát is.

Az egri Megyei Könyvtár először úgy oldotta meg a kérdést, hogy a felnőtt és gyermek olvasószolgálatot időben szétválasztotta, és a gyerekek részére külön könyvtári órákat tartott. A kölcsönzés úgy történt, ha egy ifjúsági könyv érkezett vagy visszaérkezett, a könyvtáros felmutatta és megkérdezte, ki nem olvasta még. A gyerekek egymás között is cserélték a könyveket. Ez azt eredményezte, hogy bizonyos könyveknek óriási volt a forgási sebességük, mások viszont a raktár polcain porosodtak.

1953-ban külön szobát kaptak a gyerekek. Innen kezdve beszélhetünk gyermekkönyvtárról. Ekkor alakították ki részükre az önálló állományt, mindennaposá vált a kölcsönzés, ami azt rendszerű kölcsönzés volt. A gyerekek a kölcsönzőpulttól válogatták és egymásnak ajánlgatták a jó könyveket. A jó és rossz, olvasott és porosodó könyvek közötti összefüggés, a forgalmazhatóság problémája továbbra is megoldatlan maradt.

Ezt a helyzetet kellett megváltoztatni. Közelebb hozni a teljes állományt a gyermekolvasókhoz, meg kellett szüntetni a könyvtárosok adminisztrációs megkötött-

ségeit, szabaddá kellett tenni őket bizonyos nevelési feladatok betöltésére is, ki kellett szélesíteni a használatot a gyermekirodalom többségére.

Ilyen megfontolások alapján vezettük be 1960 szeptemberétől az egri gyermekkönyvtárban a szabadpolcos kölcsönzési rendszert. Az állományt a könyvek fajtái és témái szerint csoportokba osztottuk, és eszerint raktároztuk. Ideiglenes jelleggel, tehát kísérletképpen az alábbi csoportosítást alkalmaztuk:

A) Szépirodalom

Képes könyvek	328 pld.	6,4%
Mesék	774 pld.	15,2%
Ifjúsági művek	2640 pld.	51,9%
ebből önálló csoportként kiemelve:		
Kalandos írások	1087 pld.	21,4%
Utazások	403 pld.	7,9%
Történelmi regények	576 pld.	11,3%

B) Ismeretterjesztő irodalom

Egyelőre két csoportja van:

Technika	481 pld.	9,5%
Növények, állatok	305 pld.	6,0%

Az összes állományból 563 kötet, 11% külön kis duplum raktárban van, ez a gyermekkönyvtár tápraktára.

A könyveket 30 mm magasságban 10 mm-es, különböző színű csíkokkal látjuk el. A csíkokat (képeskönyvek = fehér, mesék = kék, történelem = piros) a foliaborítás alá helyezik. Ugyanilyen jelzést kaptak a polcok is. Ha pl. egy sárga csíkkal jelölt kalandregény átkerül a piros csíkozású történelmi anyaghoz, azonnal feltűnik mindenkinek, azonnal felűnik helyére a gondatlanságból elkallódott könyvet.

A könyvek ilyenféle rendje biztosítja a gyerekek esztétikai nevelését, csiszolja értelmüket, ébren tartja figyelmüket, rendszeretetre tanítja őket.

Az ifjúsági irodalom nem kapott színes csíkot, de az ebből kiemelt csoportok (kalandos írások, utazások, történelmi regények) igen. Az ismert klasszikus szerzők (Jókai, Móra, Mikszáth, Petőfi stb.) műveit nem emeltük ki a három téma közé, mert ezeket általában szerzők szerint keresik a gyerekek és jobb, ha e szerzők művei együtt találhatóak.

Minthogy az állomány kicsiny, kísérleti célból egyelőre a történelmi és földrajzi ismeretterjesztő műveket beraktuk a „történelmi regények”, ill. „utazások” csoportba. Később az ismeretterjesztő irodalom minden fontosabb ágának önálló csoportot alakítottunk ki, „az ifjúsági művek” csoportját szétosztjuk két részre a) versek, elbeszélések, b) ifjúsági regények.

A tematikus rend kialakítása során szó volt bizonyos évfjártatok irodalmi igényének szervezettebb kielégítéséről is: könyvek 6—8; 8—12; 12 éves fiatalok számára. Ezt a bontást túlságosan me-revnek, erőszakoltnak tartottuk. A gyakorlatban sem váltak be az ilyenféle kísérletek, egyszerűen azért nem, mert az értelmi fejlődés korhatárai sokkal lazábbak, szabadabbak, mint ezek a könyvtári falanszterek. Van nyolc éves gyerekek, aki túlnő korcsoportján és nyolc éves korára már kiolvassa a számára kijelölt könyveket.

Ez a felosztás túlságosan partikulálta volna az egyébként sem gazdag állományt.

A szabadpolcos rendszer bevezetése után emelkedett az olvasók, látogatók, kölcsönzések száma:

	1959 október	1960 október	%
Beírt olvasó	816	1048	28,4
Kölcsönzések száma	2505	4241	69,3

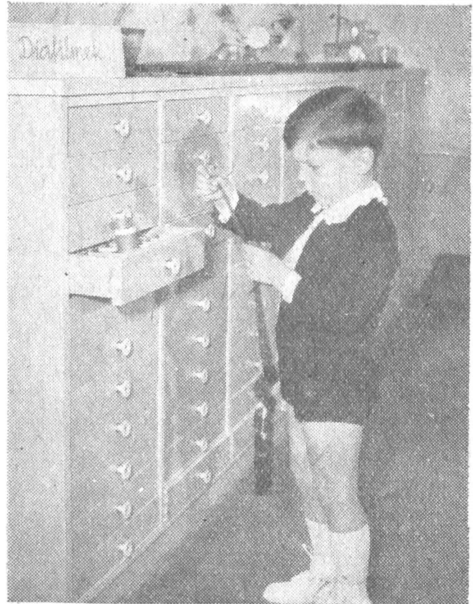
Az 1048 olvasó a város általános iskolás tanulóinak 24%-a, az összolvások 28,4%-a. (Megyei Könyvtár olvasóinak száma 3693.) A forgalmazott anyag megoszlása:

	1959 október	1960 október	%
Ideológiai művek	125	91	— 28
Technika	40	71	+ 77,5
Egyéb	120	239	+ 99,1
Szépirodalom	2220	3840	+ 72,9
Összesen	2505	4241	+ 69,3

Sok olyan mű került felszínre és talált olvasóra, mely korábban elfeledve porosodott a raktár polcain. Csökkent pl. *Ignác*: Torockói gyász, *Petur*: Nagy kaland, *Palotai*: Mókus utcai titok, *Vivian*: Robin Hood c. művének forgási sebessége, növekedett a következő művek forgalma: *Kasszil*: Vologya utcája, *Iljin*: Hogyan lett az ember óriás, *Szpangenberg*: Egy szovjet tiszt naplója, *Trifonov*: Diákok...

Megnőtt a diafilmek forgalma is. Ezt elősegítette és növelte az a „Dia-alapjegyzék”, melyet a könyvtár bibliográfiai munkaközössége szerkesztett, s amely szak-, ill. betűrendben feltárta az eddig eléggé elzárt diaállományt. (Diaforgalom 1959 októberében 153; 1960 októberében 698 doboz volt. A növekedés 456,2%.)

Az új rendszer bevezetése után megváltozott a könyvtáros és gyermekolvasó

viszonya is. Míg korábban a könyvtáros legnagyobb gondja az volt, hogy a pult előtt összeseregglő gyerekek között rendet teremtsen és elvégezze a kölcsönzéssel járó adminisztratív munkákat, most elsőrendű feladatává vált az ajánlás, a gyerekek olvasási problémáinak megbeszélése, olvasótervek kialakítása, az egyéni foglalkozás az olvasóval.

Amikor a gyerekek a polcok anyagába beleolvastak, rájönnek, hogy más könyvek is vannak, mint amelyeket pajtásaik ajánlanak, közöttük jár a könyvtáros is a visszaosztás során, így alkalma nyílik tanácsaival segíteni és új utakra vinni a fiatal olvasóját. A könyvtáros munkaidejének nagyobb részét most gyerekek között töltheti el, a felmerülő problémákra azonnal választ adhat, segítheti a nehezen választó olvasót a neki legjobban megfelelő könyv kiválasztásában. Ezen a rövid megbeszéléseken tájékoztatja őket a beérkező új könyvekről, a könyvtár terveiről.

Egy bizonyos: az egi Gyermekkönyvtár forgalma, a beírt olvasók, a kölcsönzések számának növekedése azt igazolja, hogy a szabadpolcos rendszerű könyvtárak fölényben vannak a zárt kölcsönzésű könyvtárakkal szemben, de igen érzékenyen mutatnak rá arra a szükség-szerűségre is, hogy közelebb kell hoznunk a könyveket az olvasóhoz, mert így megszereti a könyvet, megszereti a könyvtárat, az olvasást. És ez a ma könyvtárosainak egyik legfontosabb feladatuk. Ennek egyik jó módszere a szabad polc.

Halmi Béláné

ISMERJÜK MEG A KÜLFÖLD KÖNYVTÁRÜGYÉT!

A milánói Városi Könyvtár

A milánói Városi Könyvtár homlokzata

Itália nemcsak gazdag kulturális múltjával, hanem mai igényeivel és számunkra meglehetősen ismeretlen könyvtári intézményeivel is sok újat, érdekeset tud nyújtani a magyar könyvtárosnak. Mert megtaláljuk itt a könyvtár valamennyi fajtáját. Az egyik legizmosabb könyvtárfajta a „biblioteca comunale” (a városi vagy községi könyvtár), amely önmagán belül is sokféle változatot mutat fel, a helyi adottságoknak megfelelően.

Az *Annuario delle Biblioteche Italiane* 323-at sorol fel belőlük, mellőzve a kisebbeket. Az elnevezés azonban csak a tulajdonjogi helyzetet tükrözi. A gyűjtemények jellegéről, profiljáról semmit sem árul el. Általában közművelődési könyvtárak ezek, amelyekben azonban gyakori a könyvtörténeti anyag, kódexek, ősnymtatványok alakjában. Harmincötnek az állománya 103 000 és 520 000 között változik. A legnagyobbak (*Bologna, Bergamo, Verona, Milánó, Vicenza, Udine, Torino*) a tudományos könyvtárak szintjén állnak. Fejlődésüket két városnév jelképezi: Cesena és Milánó.

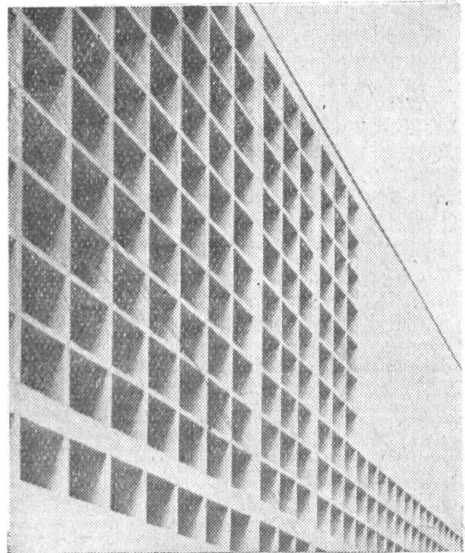
A Ravenna közelében fekvő Cesena könyvtárát *Malatesta* Novello alapította. Építését 1447-ben kezdték el, s 1452-ben fejezték be. *Malatesta* a ferencesek kérésére építtette a máig is szinte ép állapotban levő könyvtárépületet, de fenntartását, működésének ellenőrzését, a könyvtáros kiválasztását a városi „communitas”-ra

bízta. Ennyiben tekinthető az első olasz városi könyvtárnak.

A mai olasz városi könyvtár mintaképe az olasz könyvtárosok szemében az 1956-ban a milánói *Sormani-palotában újonnan megnyílt Biblioteca Comunale*. Alapítását néhány könyvbarát hagyatékának köszönheti. Hetven éve nyitották meg a Scálával szemben, a városháza, a *Palazzo Marino* barokkizlésű óratermében. Gyors gyarapodása következtében most van a hatodik helyén elhelyezve. A háború alatt a Sforza-kastélyban volt, ahol 1943-ban légitámadás érte. Ekkor több mint 200 000 kötet és a katalógusok elpusztultak. Szerencsére egyik leggazdagabb gyűjteménye: folyóiratai szinte mind megmaradtak.

Újjáépítésére a háború után került sor. Korábbi nagy forgalmára s állományának természetére való tekintettel olyan új otthonra volt szüksége, ahol egy millió kötetet is el lehet helyezni, s a sok folioalakú kiadványnak kényelmes polcokat lehet biztosítani. A választás a könnyen megközelíthető Sormani-palotára esett, amely a város központjától 5–600 méternyire fekszik, két utca s egy tér találkozásában. Negyedik oldala kertre nyílik: szinte kínálkozik arra, hogy ott legyenek az olvasótermek.

A Sormani-palota súlyos háborús károkat szenvedett. Csak részben építették újjá az eredeti formában: ott, ahol kisebb

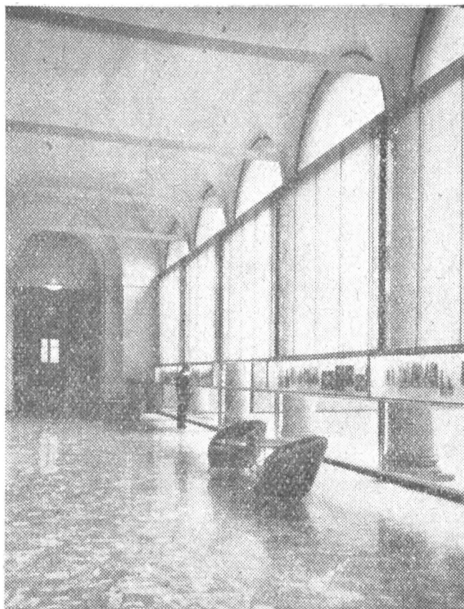
A milánói Városi Könyvtár mélyített ablakai.

volt a kár. Itt tiszteletben tartották a barokk ízlést. A teljes pusztulás helyén viszont a mai építészeti törekvésekből kinőtt megoldás mellett döntöttek. Ez a legteljesebb mértékben az épület keleti oldalán érvényesül, ahol a raktárakat kívánták elhelyezni. Mivel a közvetlen napfény árt a papírnak, *Arrighetti* építész mélyített ablakokat tervezett, amelyeken át csak szórt fény jut a raktárakba. (Ld. a képiünket.) A cellákra emlékeztető mélyített ablakok kihívták a maradiak bírálatait. A tervező azzal védekezett, hogy a háborúban lerombolt fal volt az épület legszegényebb oldala, s eredeti formájában restaurálva úgysem érvényesülhetett volna a néhány lépés széles utcáról nézve. Az új fal sűrű függőleges és vízszintes vonalai belesímulnak a homlokzat erre az oldalra eső öt ablakának vonalaiba.

A Biblioteca Comunale palotájában minden rendeltetészerű, még az is, ahogy az elfáradt olvasók pihenését, kikapcsolódását igyekeznek elősegíteni. Erre szolgál a rendkívüli tisztaság, a derűt árasztó világos bútorzat, a tágasság, a folyton frissített állandó könyv-, fotó és grafikai kiállítások, a művészi festmények, a barokk és modern építészeti elemek csodálatos harmóniája, a gyors kiszolgálás s valami tapintatos, sohasem tolakodó kedvesség, ami egyébként is hozzátartozik ennek a városnak a légköréhez.

A barokk homlokzat díszes kapuján belépve 300 m²-nyi elegáns csarnok fogad bennünket. Udvar felőli oldalán állandó

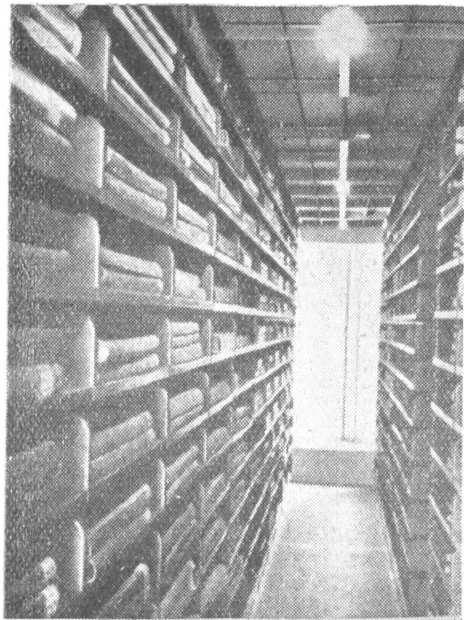

A milánói Városi Könyvtár előcsarnoka

fényképkiállítás van. Itt és a „bar”-nak nevezett espressóban szoktak pihenni a látogatók. A könyvtár első nagy termében található a 15 milánói városi könyvtár és tudományos intézet központi katalógusa, amelyben 5 millió cédulának biztosítottak helyet. (1959-ben már 1 170 000 cédulát tároltak benne.) Ezen a szárnyon nyertek elhelyezést a raktárak többemeletes fémállványai. A könyveket négy liften szállítják az olvasótermekbe. A könyvtár rendkívül sok folio-alakú kötetének vízszintes tárolására lapos rekeszeket építettek. Ezek 20 m magasságban majdnem 5000 polcmétert foglalnak el. Egy-egy rekeszbe 2–3 kötetet fektetnek, hogy a károsodástól minél jobban meg legyenek kímélve.

Hét olvasóteremben egyszerre 500 látogató foglalhat helyet. Az épület adottságai következtében háromszög alakú nagyterem 300 személyes. (A firenzei hárommillió kötetes *Biblioteca Nazionale* valamennyi olvasótermének ugyanennyi a befogadóképessége!) A nagyteremben két felügyelő ül, az egyik elől, a másik hátul. A kutatókat kényelmes külön fülkék várják. A folyóiratok utolsó évi számait és a napilapokat szabadpolcos termekben olvasásuk. A mikrofilm-teremnek több olvasókészüléke van. A zenetörténészeknek külön termet rendeztek be zongorával, hogy szükség esetén le is játszassák a zeneműveket.

A ma már 400 000 kötetes könyvállomány kiterjed a társadalom-, a természet-

Részlet a raktárból

és az alkalmazott tudományokra, valamint a szépirodalomra. Fontosabb különgyűjtemények: a) 20 000 folyóirat, ebből 2000 a kurrens. *Bellini* igazgató többre becsüli őket a könyveknél, mert a tudomány legújabb eredményeiről és friss törekvéseiről adnak hírt. b) 5000-nél több szótár és enciklopédia, a XVI. századtól máig. c) Olasz folklór és nyelvjárás gyűjtemény. d) Zenetörténeti gyűjtemény. (Bartók Béla művei is megvannak itt.) e) Filmtörténeti gyűjtemény. Katalógusában 50 000 cédula! f) Színháztörténeti gyűjtemény, 30 000 kat. cédulával. (Ez a csak folyóiratokban közölt színpadi művekre is kiterjed.) g) Grafikai gyűjtemény. h) Turisztikai gyűjtemény 4000 útikönyvvel. i) Antiqua gyűjtemény 32 000 vetustissima és régikönyv kötettel. j) A Milánóra és Lombardiára vonatkozó tájgyűjtemény.

Az új beszerzésekről hetenként újított kiállítás és a „Città di Milano” folyóiratban közölt tájékoztató útján értesítik a

közönséget. A könyvek színes fedőlapjait megőrzi művészek és rajzolók számára.

A palota dísztermében, amelynek három falát egyetlen kép, Benedetto Castiglioni *Orfeusa* díszíti, előadásokat szoktak rendezni.

Ez a sokoldalú tevékenység a könyvtárt igazi kulturális intézetté avatja.

Külön figyelmet érdemel a városban szétszórta elhelyezett 20 fiók, egyenként 6—12 000 kötetnyi állománnyal. Feladatuk többek között az, hogy tehermentesítsék a központi könyvtárt a közművelődési könyvtári teendők alól.

Amikor látogatásunkat befejeztük, egyetértettünk az olasz kartársakkal: ez valóban az egyik legszebb modern olasz könyvtár, amely mindent elkövet, hogy olvasói segítségére legyen. Ezzel magyarázható a nagy látogatottság is: 1959-ben napi átlagban 1000-nél többben olvastak és kutattak benne.

Tassy Ferenc

A pécsi libresso

Miniatűr eszpresszó-könyvtár, ún. libresso működik Pécsen. A mindössze tíztizenöt embert befogadó helyiséget belső ajtó köti össze a fenntartó könyvesbolttal, tulajdonképpen ennek érdekében is hozták létre, ti. hogy a libressóban felkeltsék az érdeklődést az új kiadványok iránt, s azokat itt rögtön meg lehessen vásárolni.

Természetesen a libresso lényege nem ebben merül ki (s hogy nem is csak erre számítottak, mutatja például nyitvatartási ideje, jóval később zár a boltnál). Főleg mint könyvtár érdekes, bár hatékonysága — helyzetéből, méreteiből következik — erősen korlátozott.

Felszerelése néhány kis asztal, egy presszógép, a „könyvtári állomány” egy könyvszekrényben van elhelyezve. A falakon képek, reprodukciók, s egy csendet kérő tábla, mert a libresso olvasóterem. Ez teszi sajátossá, vonzza ide az olvasni szerető embereket, a klubjelleg, az otthonosság, a társasági élet és az irodalom összekapcsolásának kellemes légköre. A könyvtárban elsősorban dolgozik az ember, a hely célja, szelleme eleve ezt kívánja, míg itt egy dupla s egy könyv mellett szórakozik, fesztelenül érzi magát. Ugyanakkor hasznos ez a szórakozás, hiszen művelődést, irodalmi tájékozódást jelent.

A libresso, jellege és lehetőségei következtében (az elmélyült tanulmányozást nem engedik meg a körülmények), szépirodalmi „profilú”. Az asztalokon a *Kortárs*, *Jelenkor*, s más irodalmi folyóirataink legfrissebb számait találja a látogató, a szabadpolcként használt könyv-

szekrényben a Szépirodalmi, az Európa Kiadó stb kiadványai, a legutóbb megjelent munkák között válogathat olvasni-valót. Ez érthető, hiszen a vásárlókat elsősorban az újdonságok érdeklik. A jól összeállított anyag részint tájékoztatást ad, ha csak nagy vonalakban is, könyvkiadásunkról, részint a néhány száz kötetes élő ajánlókatálógus, felhívja a figyelmet a jelentősebb munkákra, eligazít az új kiadványok színes áradatában.

Igy aztán aki rendszeresen jár ide, a könyvek cserélése folytán nyomon követheti a kiadást, figyelemmel kísérheti az irodalmat. Természetesen ez a könyvtárral szemben némi könnyebbé teszi, mivel az állomány a megjelent könyvanyag áttekinthetőbb kivonatát adja, s közvetlenül magukkal a könyvekkel szemlélteti.

A libresso tulajdonképpen jelentőségét azonban nem ebben látom. Közönsége főleg olvasni szerető emberekből áll, hiszen nem szórakozóhely, tehát mint ilyen nem csábít be senkit. De sokan vannak még, akik csak kezdenek olvasóvá válni, s olvasási igényük, főleg biztos izlésük alig van. Ezeket a hely hangulata inkább vonzza, mint a könyvtár, bár az út odavezet majd a libressóból is. A körülhatárolt anyag pedig bevezeti őket a mai irodalomba, s hozzászoktatja a színvonalas művekhez, szintén a könyvtárakat s általában a művelődést szolgálva. Vérmes reményeket persze nem fűzhetünk a kis könyvtár működéséhez, de föltétlenül hasznosnak ítéljük a kezdeményezést. (*Gubancsik Béla*)

A József Attila olvasómozgalom Komárom megyében

Immár két esztendeje annak, hogy a KISZ Központi Bizottsága újra meghirdette a József Attila olvasómozgalmat. Azóta sokezer fiatal szerezte meg az olvasómozgalom valamelyik fokozatának jelvényét. Sok KISZ-tag olvasóval gyarapodtak a könyvtárak, sok fiatal kedvelte meg az olvasást.

Az olvasómozgalomba a KISZ-szervezetekből különösen a „Felszabadulási Szemle” és az „Ifjúság a szocializmusért” próba keretében kapcsolódtak be a fiatalok nagyobb tömegei. Sok fiatal már eddig is rendszeres könyvtárlátogató volt, de a KISZ felhívására vállalta valamelyik fokozat követelményeinek teljesítését. Az olvasómozgalomba ilyen úton bekapcsolódó fiatalok többsége nem volt KISZ-tag, így ezek a fiatalok a felkészülés időszakában, majd a beszámolásnál kapcsolatba kerültek a helyi KISZ-szervezettel, sokan az olvasómozgalom jelvényének megszerzése után felvételüket is kérték az ifjúsági szervezetbe. A cél természetesen az eddig még nem rendszeresen olvasó fiatalok megnyerése, így az eredményeket is ebből a szempontból kell értékelni.

Az olvasómozgalom megszervezése és irányítása a KISZ-szervezetek feladata, de nem lehet közömbös egyetlen könyvtáros előtt sem az olvasómozgalom sikerre. Az eddigi eredmények azokban a községekben születtek, ahol a KISZ-szervezet vezetősége és a községi könyvtáros együttműködve, kölcsönösen segítve egymást készítette elő az olvasómozgalmat.

Azonban a mozgalom eredményeivel — különösen a mozgalom nyilvánosságával —, egyáltalán nem lehetünk elégedettek. Nagyban akadályozza a mozgalom széleskörű kibontakozását a téves szemlélet, amellyel mind a KISZ-szervezetek, mind a falusi könyvtárosok egy részénél gyakran lehet találkozni, hogy t. i. az olvasómozgalom kizárólag a KISZ-szervezetekre, vagy kizárólag a községi könyvtárra tartozik. Ez a nézet ellentmond a mozgalom célkitűzésének, szervezeti felépítésének, s az ún. „egymásravarás” fékezi a mozgalom lendületét, gyakran elszigeteli, önkényesen egyik vagy másik szerv hatáskörébe utalja az olvasómozgalmi teendőket. A könyvtár a KISZ-szervezettől, a KISZ-szervezet a könyvtártól vár kezdeményezést, közben a mozgalom lényege, a fiatalok olvasásra nevelése elsikkad.

Említést érdemel még az a helyenként előforduló hiba is, hogy a mozgalom szervezésére, illetve segítésére hivatott

személyek, alapszervi ifjúsági vezetők, könyvtárosok nem ismerik az olvasómozgalom szervezeti felépítésének részleteit, nem tudják foglalkoztatni a már jelentkezett fiatalokat.

Komárom megyében az 1959-es év őszétől napjainkig az olvasómozgalom valamelyik fokozatára jelentkezett fiatalok 50%-a tett csak eleget vállalásának. Pedig a falusi könyvtárak könyvelésének látása jónak mondható. Szinte a legkisebb könyvtárban is kielégítő mennyiségben található meg az olvasómozgalom kötelező és ajánlott olvasmányai. Az olvasómozgalom szempontjából a jelenlegi igénybevétel többszörösét is elbírnák könyvtáraink. A teljesítés ilyen alacsony mértékének az az oka, hogy a benevezett fiatal magára maradt, felkészülését nem kísérelte senki figyelemmel és — kezdő olvasóról lévén szó — egy-két mű elolvasása után abbamaradt a felkészülés.

Az olvasómozgalom kulcskérdése a KISZ-szervezetek és a könyvtárak kapcsolata. A jövőbeli eredmények elérése érdekében halaszthatatlanul szükséges tisztázni a két szerv olvasómozgalmi teendőit, hiszen a tudatos és tervszerű együttműködés csak ez után várható.

Ezzel a célkitűzéssel kezdeményezte a Komárom Megyei Könyvtár, hogy a hagyományos őszi járási könyvtáros értekezletre — az illetékes járási KISZ bizottságokkal együttműködve — hívják meg a falusi KISZ-szervezetek titkárait is. A Dorogon, Komáromban és Tatán október hó folyamán megtartott járási értekezleten találkoztak a községi könyvtárosok és a KISZ-titkárok. Egyetlen napirendjük volt: a József Attila olvasómozgalom.

A vitaindító előadás az olvasás szépségére és hasznosságára hívta fel a figyelmet olyan céllal, hogy az értekezlet résztvevői, a mozgalom későbbi szervezői a fiatalokkal való beszélgetéseik során meggyőzően tudjanak érvelni az olvasás szükségessége mellett. Ezt követően a mozgalom eddigi eredményeinek és szervezeti felépítésének ismertetésére került sor. Végül arra a kérdésre kaptak módszertani tájékoztatást az értekezlet résztvevői, hogyan foglalkozzon a könyvtáros, hogyan foglalkozzon a KISZ-szervezet az olvasómozgalommal, milyen legyen az együttműködés.

A KISZ Komárom Megyei Bizottsága javasolta a járási értekezletek résztvevőinek, hogy a KISZ-szervezetek és a könyvtárak jó együttműködésének eredményeként 1961 végére lehetőleg minden

KISZ-tag és minél több KISZ-en kívüli fiatal szerezzék meg az olvasómozgalom valamelyik fokozatának jelvényét.

E nagyszerű célkitűzést együttes munkával csak akkor lehet megvalósítani, ha a KISZ-szervezetek és a könyvtárak az ifjúság nevelése érdekében kifejtett tevékenységük középpontjába a József Attila olvasómozgalmat állítják. Az értekezletek résztvevői elmondották az eddig szerzett tapasztalataikat. A legtöbb falusi KISZ-szervezetben az olvasókör az a kívánatos forma, mely alkalmas a fiatalok nagyobb tömegeinek olvasómozgalmi foglalkoztatására. Az olvasókörök létrehozása és működtetése során szinte nélkülözhetetlen a könyvtárosok közreműködése. Az olvasókör kezdetben az olvasómozgalmi felkészülés formája, később állandó jellegűvé válva a községi könyvtár irodalmi körévé fejleszhető.

Ez az irányzat különösen a klubjellegű könyvtári törekvéseink szempontjából kívánatos falun.

Az olvasómozgalom kiszélesítése — az értekezlet eredményeként — a KISZ-szervezetek és a könyvtárak közös feladatává vált, oly módon, hogy az együttműködés szervezeti és elvi kérdéseinek tisztázása után mindegyik szerv tudatosan munkálkodik a reá háruló feladatok megvalósításán.

Az olvasómozgalom falun az iskolából kimaradt — többségükben a könyvektől is elszakadt — fiatalok tömegének megnyerését jelenti a könyvtárak számára. A községi könyvtáron múlik, hogy a jelvény megszerzése után is a könyvtár olvasója marad-e a fiatal.

Természetesen az ilyen célkitűzések megvalósítása sok türelmet, jó pedagógiai érzéket és alapos szaktudást kíván meg a könyvtárostól. Az olvasómozgalom kibontakozásának alapfeltételét, a KISZ-szervezetek és a könyvtárak együttműködését, úgy véljük, sikerült biztosítani a közös értekezleten.

K o g e r T a m á s

ESEMÉNYNAPTÁR

MÁRCIUS 8. NEMZETKÖZI NÓNAP

TÁRÁSZ GRIGORJEVICS SEVCSENKO 1861. MÁRCIUS 10-ÉN HALT MEG.

(A BÉKE VILÁGTANÁCS KIJELÖLT KULTURÁLIS EMLÉKÉVFORDULÓJA.)

Sevcsenko: Kobzos. Válogatott költemények. Ford. Weöres Sándor. Bp. Új Magyar Kvk. 1953. 342 old.

Baty—Dejcs: — Ford. Grigássy Éva. Bp. Művelt Nép Kvk. 1954. 250 old. (Bibliográfiával.)

1848. MÁRCIUS 15. A PESTI POLGÁRI DEMOKRATIKUS FORRADALOM.

1871. MÁRCIUS 21. A PÁRIZSI KOMMÜN GYŐZELME.

1919. MÁRCIUS 21. A MAGYAR TANÁCSKÖZTÁRSASÁG KIKIÁLTÁSA.

ROGER MARTIN DU GARD, NOBEL-DÍJAS FRANCIA ÍRÓ 1881. MÁRCIUS 23-ÁN SZÜLETETT.

Roger Martin Du Gard: A Thibault-család. Ford. Benedek Marcell. Bp. Európa Kvk. 1958. 1—2. k., — — — Amit még el kellett mondan. Eplóg a Thibault-családhoz. Ford. Benedek Marcell. Bp. Dante, 1940. 266 old., — — —: Egy lélek története. Ford. Hevesi András. Bp: Franklin (193?) 1—2. k. (Nagy regények, nagy sikerek), — — —: Önéletrajz és irodalmi emlékek. Ford. Benedek Marcell. Bp. Gondolat, 1960. 209 old. (Bibliográfiával), — — —: Vén Európa. Ford. Ilés Endre. Bp. Réval, 1950. 120 old.

Mihályi Gábor: — — — Bp. Gondolat, 1960. 105 old. (Irodalomtörténeti Kiskvtár, 6).

BARTÓK BÉLA 1881. MÁRCIUS 25-ÉN SZÜLETETT.

Demény János: — — — Bp. Egyet. ny. 1946. 41 old. (Az Egyet. ny. kis tanulmányai); Demény János: — — — élete és művei. Bp. „Budapest” (1948) 120 old. (Új kvár, 33).

Erkel Ferenc és — — — emlékére. Szerk. Szabolcsi Bence—Bartha Dénes Bp. Akad. Kvk. 1954. 559 old. (Zenetud. tanulmányok, 2), Kristóf Károly: Beszélgetések — — — val. Bp. Zeneműkiadó, 1957. 192 old., Magyar Népzene Társ. Szerk. — — és Kodály Zoltán. Bp. Zeneműkiadó, 1951—1959. 1—4. k., Molnár Antal: — — — művészete. Bp. Rózsavölgyi, (1948) 96 old., Otó Ferenc: — — a Cantata Profana tükrében. Bp. Kéve Kvk. 1936. 37 old. Szabolcsi Bence: — — — élete. Bp. Zeneműkiadó, 1956. 35 old., — — — breviárium. Összeáll. Újfalussy József. Bp. Zeneműkiadó, 1958. 555 old., Szegő Júlia: — a népdalkutató. Bp. UMK (1956) 333 old., Székely Júlia: — tanár úr. Pécs. Dunántúli Magvető, 1957. 143. old., Liszt Ferenc és — — emlékére. Szerk. Szabolcsi Bence és Bartha Dénes. Bp. Akad. k. 1955. 560 old. (Zenetudományi tanulmányok, 3), — — — az európai zeneéletben. = Liszt Ferenc hagyatéka. Szerk. Szabolcsi Bence—Bartha Dénes. Bp. Akad. k. 1959. 693 old. (Zenetud. tanulmányok, 7), — — levelei. 1—3 k. (1 k. Bp. Magyar Műv. Tanács, 1948. 212 old. 2. k. Bp. Művelt Nép Kvk. 1951. 236 old., 3. k. Bp. Zeneműkiadó. 1955. 505 old. 1 mell.), — — Papp Viktor: Liszt Ferenc. Bp. Dante [1936.] 240 old., — —: A magyar népdal. Bp. Rózsavölgyi, 1924. LXXXII, 137 old., — —: 'Miért és hogyan gyűjtünk népzene?' Bp. Somló, 1936. 20 old. (Népszerű zenefüzetek, 5), — — és Kodály Zoltán: Népdalok. Bp. Rózsavölgyi, 1921. 216 old., — —: Népzene és a szomszéd népek népzeneje. 127 dallammal. Bp. Zeneműkiadó, 1952. 60 old., — —: Önéletrajz. — Írások a zenéről. Bp. Egyet. ny. 1946. 32 old., — —: Válogatott írásai. Összegyűjt. Szöllősy András. Bp. Művelt Nép Kvk. 1956. 426 old.,

Hogyan használhatjuk fel a könyvtártani irodalmat?

A *Könyvtártudományi és Módszertani Központ* szakkönyvtárát elsősorban a fővárosi könyvtárak dolgozói látogathatják. Igaz ugyan, hogy a KMK szakkönyvtárának szolgáltatásait az ország bármelyik részéből igénybevehetik a könyvtárosok, azonban ez a rendszeres módszertani munkához nem elegendő.

A mindennapi módszertani tevékenység során sok kisebb-nagyobb részletkérdés merül fel, amit nem lehet hosszabb ideig megválaszolatlanul hagyni, illetve amelynek megválaszolásához nem kell minden esetben közvetlenül a KMK-hoz fordulnunk.

A székesfehérvári megyei könyvtárban — bár közel vagyunk Budapesthez — szükségét éreztük annak, hogy a könyvtári szakirodalom nagyobb mérvű és gyorsabb megismerését, valamint felhasználását helyben tegyük lehetővé. Ennek a célnak érdekében a KMK szakkönyvtárának szakkatalógusához hasonlóan módszertani kartotékokat készítettünk, amelyben *A Könyvtárosnak (Könyvbarát, A Könyv)* a megindulása óta megjelent cikkeit, valamint a *Könyvtári Tájékoztató*nak, a *Bibliotekar* magyar nyelvű kiadásának, a *Könyvtári Figyelő*nek, a *Könyvtártudományi Fordítások Jegyzékének* és az *Országos Széchényi Könyvtár módszertani útmutatóinak* anyagát dolgoztuk fel. Nem törekedtünk teljességre, nem minden cikket vettünk figyelembe, csak azokat, amelyek a működési területünket, funkcióinkat érintő kérdéseket tárgyalják, különös tekintettel a gyakorlati könyvtári munkára. A katalógust tárgyszavak szerint állítottuk össze. Ezek hasonlóak a *Könyvtári Figyelő*ben felvázolt szakrend tárgyszavaihoz, de természetesen nem olyan részletezők, mert a céljainknak megfelelően több részterületet összevontunk.

Ennek a módszertani kartotéknak a felhasználása általában a következő módon történik:

Ha valamelyik — hálózatunkhoz, esetleg más hálózathoz tartozó — könyvtárosnak valamilyen témával vagy könyvtári munkaterülettel kapcsolatban szüksége van módszertani tanácsra vagy szakirodalomra, akkor a megyei könyvtár módszertani csoportja az érdekelt könyvtárak körülményeinek figyelembe vételével összeállítja a kartotékból a megjelölt téma irodalmát, és azt megfelelő szakmai tanácsok, útbaigazítás kíséretében az igénylő rendelkezésére bocsátja.

Nagy előnye ennek a módszertani kartotéknak, hogy könnyebben hozzáférhető, mint a budapesti anyag, s a hálózati központ is figyelemmel kísérheti a könyvtá-

rosokat érdeklő kérdéseket, a felmerülő szakirodalmi igényeket, s a helyi körülmények ismeretében jól alkalmazott módszertani tanácsadással kötheti egybe az irodalom használatát.

Ezenkívül a megyei (járás) könyvtárát meglátogató könyvtárosokban, továbbá ezeknek a központi könyvtáraknak a dolgozóiban is a módszertani katalógus látára érdeklődés ébredhet fel egyik vagy másik téma iránt, s az abban bögésző könyvtáros kedvet kaphat a munkája során felmerült kérdések alaposabb megismerésére, jobb megoldására.

Úgy véljük, hogy a könyvtári szakirodalom fokozottabb propagálása, illetve felhasználása igen hasznos volna, s ezért a fenti módon decentralizált nyilvántartás közelebb vinné a szakirodalmat a könyvtárosokhoz, elsősorban a vidéki könyvtárosokhoz, továbbá a módszertani könyvtárosok is könnyebben használhatnák fel e szakirodalmat munkájukhoz.

Azonban az, hogy minden megyei, esetleg járási könyvtár maga dolgozza fel az anyagot és készítse el a katalógust, nem volna helyes.

Javasoljuk, hogy a KMK tegye lehetővé — előfizetéses alapon — a megyei és egyéb módszertani tevékenységet folytató könyvtárak részére a központilag feldolgozott anyag őket érdeklő részének megszerzését. Ezt esetleg olyan módon lehetne megoldani, hogy a feldolgozott anyagot egyoldalas nyomással, perforált cédulákon készítenék el, amit azután a megrendelő könyvtár ráragaszt a katalóguskartonra, és beosztja saját katalógusába. Ez az eljárás önként adódhat a Könyvtári Figyelőben közölt folyóiratcikkek címlírásainak és a Könyvtártudományi Fordítások Jegyzékének egyoldalas levonata alapján, s ezzel a külföldi szakirodalom minket érintő része is bekerülhet a katalógusba. A *Könyvtáros* esetében pedig nagyon időszerű lenne évi, esetleg félévi tartalomjegyzék kiadása, az előzőhöz hasonló, egyoldalas levonat készítésével. A *Könyvtári Figyelő* címlírásainak egyoldalas levonata azt is lehetővé tenné, hogy a szakirodalmi katalógusban nemcsak a magyar, vagy magyar nyelvre fordított irodalomról szerezzenek az érdeklődő könyvtárosok tudomást, hanem az őket érdeklő idegennyelvű anyagról is. Ezáltal az általuk ismert idegen nyelv segítségével, szélesebb körben és elmélyültebben tanulmányozhatnák mind a könyvtárosok, mind pedig a könyvtártudományi kutatómunkával foglalkozók vidéken is a szakirodalmat.

Dr. Kerekes András

BÍRÁLAT ÉS PROGRAM

— Gondolatok a Debreceni Egyetemi Könyvtár útja a szocialista tudományos könyvtár megvalósítása felé c. kiadványról* —

Bírálat és program — jelzi a kiadvány alcíme a célkitűzést. Zárójelbe került ez a két szó a főcím alá, bizonyára a hivalkodást kerülendő, de a vállalkozás nemmes bátorsága így is szembetűnik. Mi készítette vajjon a debreceni egyetemi könyvtárosok munkaközösségét az önvizsgálódásra, időszerű-e most e téma? A téma időszerűsége, közérdekű volta hamar kiderül, már az első oldalakon felszínre kerül a szocialista könyvtár és közelebbről a szocialista tudományos könyvtár jelentős horderejű problematikája. Figyelmünket megragadó ez a fejtegetés, hisz köztudomású, milyen sovánnyá a mi irodalmunk ebben a tárgyban. Ez bizonyos elméleti elmaradottságunkra utal, vagy pedig arra talán, hogy kevés alkalmat ragadunk meg az összegzésre, arra, hogy mit akartunk, merre jutottunk, hol tartunk színvonalunkkal. A kezdeti botladozások voltak mestereink, útmutatóink. Olyan vezetők, akik a szovjet példa nyomán, sőt saját tanácsköztársasági tapasztalatukkal szabtak irányt. *Dienes László és Kőhalmi Béla* cikkei voltak az irányt mutatók. Többre kellene becsülnünk eligazító szavukat és tetteiket! Egyszer számadásra is össze kellene gyűlnünk. Biztosan állíthatjuk, hogy eddigi munkánkban nincs sok szégyelnlivaló. A köznapokon is ápoljuk szüntelenül munkánk szocialista csírait. Inkább az a féltő, hogy sokágú tevékenységünk szövevényei közt nem emeljük fel fejünket, hogy visszafelé, meg előre tekintsünk. Sokszor tanácstalanul tévelygünk a felvetődő kérdések sűrűjében, újra és újra visszatérő problémák köröznek körülöttünk, nincs elég biztonságos erőnk kitapintani munkánk félre nem érthető jegyeit. Itt van a kérdés: melyek az összetevői a szocialista könyvtári intézmény elveinek, mint érvényesülhet a gyakorlat próbája során a haladó jelleg? A kérdés nem indokolatlan, bár általánosságára hajlamos bárki, ki *Krupszkájá* könyve nyomán valamennyire ismeri *Lenin* kitűnő megjegyzéseit. Am a válaszadás nehezebb, de igényességben többet ígérő, ha a kérdés egy bizonyos könyvtár típus, vagy egy konkrét könyvtár esetére utal.

Az egyetemi könyvtár típusának vizs-

gálata sok lehetőségre ad alapot. Itt a speciális funkció megadása a cél. Szolgáltatásaiban a tudományos igény dominál. De lehet-e egy tudományegyetem könyvtárának munkáját — különösen, ha vidéki város a székhelye — úgy differenciálni, hogy ne kísértse meg a sokrétű, sokágú, széles skálájú igények halmaza-garmada? Ma még hol van a fejlett könyvtári munkamegosztás, amely létrehozója lehet a vidéki könyvtárak szerves összefonódásának? Ma még csak célkitűzés a szocialista szervezettségnek az a foka, amelyen a differenciáltság és az integrálódás együtt hat a különböző rendeltetésű, és azonos hivatású könyvtárak munkakapcsolatában. Így egy tudományegyetem könyvtára — persze vidéken — felőlelni akarja szinte az összes ismeretágak könyvanyagát, nehezen szabhatja meg az olvasói körét, nincsen a könyvtári munkának olyan ága, sőt mozzanata, melyre ne kellene készen állania. Ilyen éppen a debreceni. (És talán még a szegedi, vagy ő még jobban, mert egyetemének állam- és jogtudományi kara is funkcionál.)

Már az eddigi gondolkör is azt bizonyítja, hogy nem lehet egy adott könyvtárat önmagában, környezetéből kiszakítottan megítélni, abban a tekintetben, vajon szocialista színvonalon működik-e. Részben a könyvtárügy egészenek fejlettségi fokától, nagyobb részben annak az intézménynek szükségleteitől, amelynek ellátására elsőrenden hivatott, és végül a könyvtárosok — a társadalmi és konkrét igényt megragadó, a tudatosság színvonalára jutó — tetteitől függ a könyvtár szocialista jellege. A működési terület igényei azt mutatják meg, hogy az intézmény hatókörében élő és dolgozó emberi közösségekben mennyire munkálnak a társadalom mozgásának, az előretútnak erői. Ha egy egyetem kerete szabja meg a munka körét, az mérlegelendő, miként tör be a szocializmus termékenyítő ereje eszmei és gyakorlati síkon a felsőoktatás berkeibe. Az egyetemi könyvtár tudatosságának pedig az a mércéje, hogy mennyire ismeri fel fő hivatását, milyen fokú a munka hatása, van-e készsége saját erejét megítélni.

A debreceni Egyetemi Könyvtár megkísérli a válaszadást, és vitára bocsátja a

* Debrecen, 1960, (Debreceni Egyetemi Könyvtár házi soksz.) 68 l. A Debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetem Könyvtárának Közleményei. 22.

szocialista tudományos könyvtár problémakörében mozgó fejtegetését. A kísérleti sikerének ígérete rejlik a közreadott füzet oldalain. A legnagyobb reményeket az első három fejezet módszere kelti. *Csüry István* igazgató, az elvi gondolatok csomópontjainak felmutatása után mélyrehatóan boncolgatja a könyvtár fejlődésének főbb mozzanatait. Az elvi indítás első tíz oldala jelzi, mennyire fontos az elméleti tisztázás követelménye a szocialista könyvtár és a szocialista tudományos könyvtár témacsoportjaiban. E sorok jelei annak is, hogy a debreceni egyetemi könyvtár, amely eddig a könyvtári munkamódszerek egyik kísérleti műhelyeként élt a köztudatban, a jövőben egyre több szerepet követel az elméleti munka terén is. Erre persze inkább a füzet első része mutat. A könyvtári munka egyes ágaiban követendő célokat vázoló fejezetek érdeme az, hogy a különböző munkaterületekért felelős munkatársak felsorakoznak a szocialista tendenciák érvényesítéséért kiálló seregébe. E lapokon — több szerző munkájáról lévén szó — váltakozó színvonalú az elvi igény és általában kisebb erejű a bírálat célkitűzése, több a programadás. *Csüry István* referátuma szinte a tanulmányírás színvonalán veszi sorra az elért eredményeket. Elemző módszere, mellyel sokrétűen árnyalja az érdemi munka bonyolult összetevőit, alkalmat ad arra, hogy a sorok mögött felleljük a lényeget is.

A felszabadulás utáni fejlődésről adott rajz felidéri a könyvtár munkájának 1952-ben történt felülvizsgálását is. A felülvizsgáló bizottságban működő vezető szakembereink éppen a debreceni egyetemi könyvtárban tettek egy fontos megállapítást. „Bár könyvtáraink jó úton vannak ahhoz, hogy szocialista típusú könyvtárakká fejlődjenek, de nem tettek eleget ahhoz, hogy szocialista típusú *egyetemi könyvtárakká* legyenek. Pedig, ha ez a feladat nem nyomul döntő módon előtérbe a könyvtárak munkájában, akkor a múltnak e téren még mindig mutatkozó káros öröksége a jövőben is súlyos fejlődési zavarokat fog előidézni és előbb-utóbb gátolni fogja a könyvtárak nem egyetemi feladatait is.” Az akkori bírálat sokat segített, ezt a mostani tanulmány sem leplezi el. Mégis arra figyel fel az ember, hogy ez az újmutatás ma is újra időszerű. Aki ismeri a debreceni egyetemi könyvtár évi összefoglaló jelentéseit, tudja azt is, hogy a munka tartalmi elemzésének igénye az 1957-es évvel némi változásra mutat. Bár — az előző fejlődési szakasz jellemzése során — elhangzik egy korai megállapítás: „ebben az időben vált a debreceni

Egyetemi Könyvtár szocialista típusú könyvtárrá”, mégis itt jelentkezik az önkritikusabb hang is, a fejlődés hiányosságaira, a működés negatív tényezőire is ráirányul a figyelem. Ettől az időponttól kezdve erősödik újra az a szándék, hogy a tudományos könyvtári jellegét az egyetem igénye szerint érvényesítsék. *Csüry István* igazgató mostani gondolatébresztő fejtegetése a következő szavakkal zárul: „Miódön tehát a szocialista tudományos könyvtár megvalósításának lehetőségeit keressük, nem öncélú teoretizálás vezet bennünket, hanem társadalmunk élő szükségleteinek, korunk követelményeinek felmérése.”

A debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetem Könyvtára 1960. október 20-án ankétot rendezett a szocialista tudományos könyvtár problémáinak megvitatására. Itt a szóbanforgó kiadvány az ankét előmunkálatainak eredményeként szerepelt. Nyilvános megvitatásra az első három fejezetet tűzték ki. A könyvtár munkatársai mellett megjelentek a debreceni egyetemek professzori karának képviselői, a Művelődésügyi Minisztérium Könyvtárosztályának vezető munkatársai, az Országos Széchényi Könyvtár küldöttei, más fővárosi tudományos könyvtárosok is. Sajnálatos, hogy az ankét időpontja szinte egybeesett az egyetemi könyvtárigazgatók pécsi értekezletével, így éppen az egyetemi könyvtárak vezetői számára jelentett nehézséget a megjelenés.

Az ankét mondanivalóját e helyen csak röviden foglalhatjuk össze. A meghívott résztvevők felszólalásaiból egyöntetűen kiviláglott, hogy a debreceni egyetemi könyvtárosok kezdeményezése ösztönzést adott az egész könyvtári munka szocialista ismérveinek kutatására. A magas színvonalú tanácskozások iránti igény széles méreteire mutat — kissé paradox módon — az a vita során felötlő nézet, hogy egy más alkalom is keresendő e fontos kérdések közös meg tárgyalására. A téma kereteinek szélesítése miatt így viszonylag kevesen merítették mondanivalójuk magvát a közrebocsátott referátumból. Talán akadálya volt a mélyreható és egyenletes sodrú vita kibontakozásának ismert vezető könyvtárosok távolmaradása is. A hozzászólók egy része mégis — a referátum jelölté utón haladva — sok értékes gondolattal gazdagította a közös értekezést. A főreferátum záró soraihoz csatlakozva többen is a társadalom élő szükségleteinek, korunk követelményeinek nézőpontja szerint fejtették ki nézetüket. A társadalom

gyors haladását jelző tények felismerése miatt nagy visszhangra találtak az oktatási reform könyvtári kihatásaira utaló javaslatok. Az a meggyőződés érlelődött meg a szocialista egyetemi könyvtári munkára törekvő részvevőkben, hogy a társadalom élő szükségletei a kultúra frontján manapság az oktatási irányelvek tömegméretű megjavítása során öltöttek testet. Az egyetemi könyvtárak csakis a felsőoktatási reform munkálataiba kapcsolódva tűzhetik ki céljaikat. A szocialista fejlődés feltételeként szabható meg az oktatási és könyvtári reformok összhangjára törekvés.

A debreceni egyetemi könyvtárosok fáradozása elismerésre talált. Ha az egyetemi funkció erősítésének és a tudományos könyvtári jelleg következetesebb kibontakoztatásának az igénye készíteti őket további erőfeszítésekre, a szocialista fejlődés útján nem állhat elő akadály, mert igaznak ítéljük a referátum egyik megállapítását: „Ha a tudományos könyvtár létének és rendeltetésének törvényeit felismeri és tudatosan érvényesíti mindennapi munkájában, ezzel megteremtette a szocialista könyvtárrá fejlődés alapfeltételeit.”

Havasi Zoltán

A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár nyomtatott katalógusáról

Általános panasz, hogy a könyvtárak olvasói idegenkednek a cédulakatalógusok használatától. Különösen a városi könyvtárak olvasói kérik gyakran a könyvtárost, hogy adjon nekik könyv alakú katalógust, amit hazavihetnek. A *szentendrei járási könyvtár* adott is ki nyomtatott katalógust, amit nagy örömmel fogadtak az olvasók. Hírt adtunk már a *bácsalmási járási könyvtár* hasonló kezdeményezéséről.

A megoldást régóta kereste a Szabó Ervin könyvtár is. Az ideális megoldás, azaz minden egyes kerületi könyvtár számára külön-külön katalógus azok teljes anyagáról, rendkívül költséges lett volna, és talán nem is érte volna meg a fáradságot, mivel a leginkább keresett állomány túlnyomó része azonos az egyes könyvtárakban. Ez a mostani megoldás szinte Kolumbusz tojása. Egy csapásra megold két kérdést: egyrészt feltárja az olvasóknak a könyvtárak mindenütt megtalálható standard irodalmát, másrészt kalauzul szolgál a könyvtárak szakkatalógusaihoz, az ismeretterjesztő irodalom címei után megadva a szakszámot, útbaigazítást nyújt ahhoz, hogy hol keressen az érdeklődő a katalógusban ugyanahhoz a tárgyhoz további irodalmat. A könyv egyszerűen megfogalmazott bevezetője erre igen jó útmutatást is ad. (Kár, hogy a katalógus használatára vonatkozó módszertani plakát képe elég gyenge. Jobb lett volna a könyv számára külön, vonalas rajzot készíteni.) A katalógus tehát neveli az olvasókat a könyvtár cédulakatalógusainak használatára.

Az összeválogatást — tehát, hogy mi hiányzik a katalógusból — kár volna most bírálni, hiszen a szerkesztőket praktikus cél vezette. Azt az irodalmat

vették fel, ami általában minden könyvtárunkban megvan. A felvett irodalomnak a teljesség szempontjából való kiegészítése több csalódást, mint örömet okozott volna a használó olvasónak.

Csak helyeselni lehet a szerkesztőknek azt a törekvését, hogy az egyszerű olvasó számára könnyen kezelhető, jól áttekinthető jegyzéket adjanak. Ezért minden olyan adatot, amely könyvtárosok számára készült bibliográfiában vagy könyvtári cédulakatalógusban kötelező ugyan, de itt az olvasók tájékoztatása szempontjából nem fontos, elhagytak. (Pl. a cirillbetűt használó népek írói nevének transliterált alakja stb.)

Az ismeretterjesztő irodalom is gazdag gyűjteménnyel szerepel a tárgyalt kiadványban, élén bibliográfiákat is ad az olvasók további tájékoztatására. Bár nem szakemberek számára készült a katalógus, mégis „szépséghiba”, hogy ha már külön címet vett fel a szak- és külön címet az ajánló bibliográfiák számára, nem kellett volna a szakbibliográfiák közé ajánló bibliográfiákat helyezni, illetve jobb lett volna, ha ezek a bibliográfiák csak egy csoportba kerülnek.

A katalógus gyakorlati célokat követ. Emiatt gyakran olyan művet, amely lényegében a szépirodalom körébe tartozik, tárgya miatt az ismeretterjesztő anyaghoz visz át. (*Féja G.: Bölcsődala a Magyarországi szociográfiája szakban, Antal Gábor: Ordások c. könyve a társadalomtudomány szakban. Vagy pl. a Zene szakban: Barabás T.: Beethoven, Gál György Sándor: Hazám, hazám; az irodalom szakban: Dénes Zsófia: Akkor a hársak épp szerettek, Móricz V.: Apám regénye.*) Ez az eljárás ugyan vitatható, de ha azt az olvasószolgálati szempontot vesszük figyelembe, hogy regényes életrajzokon ke-

resztül kívánják valamely szakhoz közelebb vinni az olvasót, esetleg indokolható.

Az egyes művek szakbeosztása meg egyezik a könyvtárak katalógusainak beosztásával. Így ennek vizsgálata feleslegesnek látszik. Mivel azonban a szakszámok úgyszólván odavezetnek a szakkatalógus megfelelő részéhez, az egy-egy szakba sorolt műveket nem kellett volna szétválasztani olyan címek alá, mint pl. a könyvtárak, — könyvtár, könyvtári ügyvitel, általános könyvtár, vagy pl. Ázsia földrajza, Afrika földrajza stb. Maguk a címek is néhol mosolykeltő ellentmondásban vannak az alájuk sorolt művekkel. Pl. a *Nagy utazások* csoportban *Dobozsi: Moszkvai utazás*, *Kalmár: Jónapot Moszkva*, vagy *Váry: Hat hónap Izraelben*.

Néhány szót arról is kell szólni, amiről a szerkesztők nem tehetnek. Egyes szakokban olyan sovány az anyag, hogy gondolkodóba esünk, vajon az egyes szakok jó gyűjteménnyé fejlesztése terén követtünk-e el hibát, vagy a kiadás tartozik megfelelő művekkel. Pl. a *Fasizmus-nemzeti szocializmus* cím alatt egyetlen mű szerepel: *Gábor Andor Bécsi levelek* c. könyve. Úgy tűnhet, mintha az antifasizmus irodalma csak ebből állana. Az

egy-egy szakba került művek esetlegessége néha komikusan hat. Pl. a *Beikereskedelem* csoportban csak egy mű szerepel, éppen „Spekulánsok” címmel. Mindezek azonban apróságok, amelyek semmit sem vonnak le a gyűjtemény értékéből, legfeljebb figyelmeztetnek arra, hogy a következő kiadásban még kiegészítéseket kell végezni.

Milyen kívánságai lehetnek az olvasónak e kiadvánnyal szemben? Ha az ismeretterjesztő művek címei mellé odakerült a szakjelzet, jó lett volna, ha a szépirodalomban keresgélőt valamilyen jel tájékoztatta volna, hogy milyen nemzet irodalmához tartoznak a felsorolt művek.

Nagyon helyes, hogy a kötet tartalmaz tárgymutatót (bár ez részletesebb is lehetne), de a nagyközönségnek szánt kiadvány használatát nem ártott volna az ismeretterjesztő irodalomról készített szerzői mutatóval is megkönnyíteni.

A kiadvány egészen biztosan igen népszerű lesz az olvasók között. Tartalmát ugyan javarészt a könyvtárak állománya határozza meg, az anyagból mégis az tűnik ki, hogy összegyűjtői jól ismerik az olvasók érdeklődését, társadalmi szükségleteit, és annak figyelembevételével igen hasznos munkát végeztek. (i.)

Földművesszövetkezetek a könyvtárakért

A könyvtárak állománygyarapításában mennyiségileg ma az az elérendő cél, hogy egy lakosra egy könyv jusson. Megyénkben csak 540 kötet jut ezer lakosra, így van még mit pótolni, van tennivaló elég. Igyekezünk kell tehát minden olyan költségvetésen kívüli forrást felhasználni, amelyből támogatást várhatunk a könyvtár részére.

Bizonyára sok könyvtáros előtt nem új dolog az, hogy a földművesszövetkezetek kulturális alapjukból rendszeresen adnak pénzügyi támogatást különböző társadalmi szervezeteknek, intézményeknek. Ezt tudván, fordultunk mi is a Komárom megyei földművesszövetkezetek központjához, a MESZÖV-höz, s kértük, hogy a gazdagabb szövetkezetek adjanak a termelőszövetkezeti községek könyvállományának fejlesztéséhez támogatást. A MESZÖV vezetői minden különösebb, meggyőző, érvelő tárgyalás nélkül készségesen felajánlották segítségüket. Meg kell mondani, hogy tájékozatlanok voltunk a várható támogatás nagyságát illetően, tehát rájuk bízunk,

hogy annyit adjanak, amennyit tudnak. Így született meg a MESZÖV és a tatabányai Megyei Könyvtár között az az egyezmény, melynek értelmében a földművesszövetkezetek községenként megjelölve a felajánlott összeget, a könyvtár könyvvásárlására átutalják azt a községi tanács számlájára. Az így kapott összegből vásárolt könyvek a könyvtár tulajdonát képezik, nem kell róluk elszámolniuk a földművesszövetkezeteknek. Az egyezmény értelmében 30 községben 15 000 Ft-tal emelkedett így a könyvbeszerzési hitel.

A MESZÖV vezetői kérték, hogy ezt az összeget boltjaikban költsük el. Mi arra hivatkoztunk, hogy erre a rendelet alapján nem nyílik mód, a kérésnek nem tehattunk eleget, így a teljes összeget a Könyvtárellátónál használtuk fel a szokásos rendelőjegyzékek segítségével.

Csak az első lépés volt bizonytalan, a jövőben már határozottabb kéréssel fordulhatunk a MESZÖV-höz, s egészen bizonyos, hogy nem lesz rászünk elutasításban. (Horváth Géza)

H Í R E K (I. rész)

AZ ORSZÁGOS KÖNYVTÁRÜGYI TANÁCS december 12–14-én tartotta „A magyar gyermekkönyvtárügy helyzete és feladatai” című tanácskozását. A konferencián V. dr. Waldapfel Eszter, az Országos Pedagógiai Könyvtár főigazgatója „A gyermekirodalom mint a nevelőmunka eszköze, iskolai és gyermekkönyvtárak”, N. Rácz Aranka osztályvezető „A gyermekkönyvtárak helyzete”, Véber Károly a Kiadói Főigazgatóság főelőadója „A magyar gyermekkönyvkiadás fejlődése az elmúlt 15 évben” címmel tartottak előadást. A tanácskozás résztvevői munkabizottságokban vitáztak meg az elhangzott előadásokat, s teljes ülésen hozták meg a konferencia határozatait. Az előadások, a vita és a határozatok ismeretét következő számunkban közöljük.

A POZSONYI KÖZPONTI MŰSZAKI KÖNYVTÁR az Allami Műszaki Kiadóval és a Szlovák Műszaki Kiadóval karöltve a Műszaki Egyetem csarnokában műszaki könyvkiállítást rendezett, melyen bemutatták a csehszlovák műszaki irodalom kiadásának fejlődését 1945-től 1980-ig. A műszaki könyvek közreadása különösen 1953 után lendült fel, és 1959-ben érte el eddigi tetőpontját. Ebben az évben az Allami Műszaki Kiadó 298, a Szlovák Műszaki Kiadó pedig 215 könyvet adott közre. A mintegy 1200 könyv mellett kiállítottak kb. 1600 db csehszlovák vállalati kiadványt, és a legújabb szabványokat. (Citétel)

A VALLÁSRÓL állított össze sokszorosított bibliográfiát a kaposvári Megyei Könyvtár. Az összeállítás a kaposvári Megyei Könyvtárban található megfelelő tudományos, ismeretterjesztő és szépirodalmi műveket sorolja fel, szám szerint 90 művet. A bibliográfia a megyei hálózat számára készült.

AZ OKT KÖNYVTÁRPOLITIKAI ÉS OLVASÓSZOLGALATI SZAKBIZOTTSÁGAI december 6-án együttes ülést tartottak. „A közművelődési könyvtárak feladatai a szakirodalommal való ellátás területén” volt a megvitatott kérdés. Szentmihályi János referátumát, mely a lépcsőzetes ellátás elvének, a könyvtárközi együttműködés módozatának, a közművelődési könyvtárak gyűjtőkörének problémáival foglalkozott, a két szakbizottság tárgyalási alapul elfogadta. Az élénk vita során, melyen Szekeres Pál, Haraszthy Gyula, Kellner Béla, Vértess György, Maróth Miklós, Frey Tamásné, Láng Imre, Havasi Zoltán, Valér Pálné, Gerő Zsoltné, Venesz Béla, Páldy Róbert, Sallai István, Mátrai László, Szöllösy Kálmán, Kéki Béla és Sebestény Géza vett részt, az a nézet alakult ki, hogy a tudományos könyvtárak szolgáltatásainak felhasználása nincs kellően biztosítva, a szakirodalommal való ellátás munkájába a közművelődési hálózatot is be kell kapcsolni. A vita számos részletkérdésre is kiterjedt, mint pl. a szakszervezeti üzemi könyvtáros és a vállalati szakkönyvtáros együttműködésének kérdése, a pedagógusok igényeinek kielégítése, az országos vagy megyei központi címjegyzékek problémái. Ez utóbbi kérdésben az a nézet alakult ki, hogy a költséges és nehezen megvalósítható megyei KC felállítás helyett az erőket inkább arra kell összpontosítani, hogy az Országos Központi Katalógus a teljes hozzáférhető külföldi szakirodalmat tárja fel, és meggyorsuljon az Orsz. Közp. Katalógussal a megyei könyvtárak összeköttetése. (Szentmihályi János)

MEGNYITÁSÁNAK TIZEDIK EVFORDULÓJÁT ünnepelte 1960. dec. 14-én a XX. kerületi (Pesterzsébet) 27. sz. Szabó Ervin Könyvtár. A megemlékezést Főleák János fő tartotta. Az eltelt évek alatt a könyvtár nagy fejlődést ért el. Olvasóinak száma csaknem 3000-re, könyvállománya 22 000 kötetre emelkedett. A kölcsönzött könyvek száma meghaladja az évi százezer kötetet. (Sz. E. K.)

A CSEHSZLOVÁK KÖZMŰVELŐDÉSI KÖNYVTÁRAK ÁLLOMÁNYA évről évre nő, és egyúttal változik az anyag összetétele is. Míg 1937-ben Csehszlovákia nyilvános községi könyvtáraiban mindössze 6 075 401 kötetet tartottak nyilván, 1959. végén a közművelődési könyvtárak állománya elérte a 20 743 068 kötetet. A növekedés tehát több mint háromszoros. Ehhez még hozzá kell tenni, hogy a háború után tekintélyes mennyiségű politikailag kifogásolható, selejtes és elavult könyvet kellett kiiktatni, nem beszélve arról, hogy a német megszállás alatt ugyancsak nagy mennyiségű könyvanyag ment tönkre. Az állomány-összetétel változását jól mutatja az a tény, hogy míg 1948. végén a közművelődési könyvtárak állományának 71%-a szépirodalom volt és csupán 9% jutott a tudományos irodalomra, 1959. végén a könyvtárak állományában már 31,5%-ot tett ki az ismeretterjesztő anyag. (Ctenár)

A PESTIMRÉN MŰKÖDŐ XVIII. kerületi, 31. sz. Szabó Ervin Könyvtárban igen magas a munkásolvasók aránya, eléri a 40%-ot. A könyvtár szép eredményt ért el a „Milyen könyvet olvasna legszívesebben?” címmel kiadott véleménykutató ívekkel is. Sokan írták meg, mit szeretnének olvasni, milyen könyvek beszerzését javasolják a könyvtárnak.

A munkásolvasók kulturális fejlődését az elemző személyi lapokon állandóan figyelemmel kísérik a könyvtárosok.

A mezőgazdasági dolgozók könyvellátásáról is gondoskodni fog a 31. sz. női könyvtár. A közeljövőben sajátkezelésű könyvállomást létesítenek a pestimrei Szabadsz. Tsz.-ben. (Sz. E. K.)

VUKOVIC, M. T. SZERKESZTÉSÉBEN „Mali knjizarski leksikon. Bibliografsko-bibliofilsko-bibliotekarski prucnik”. (Beograd, 1959. 792 p.) címmel bibliográfiai, bibliofil és könyvtárügyi kézikönyv jelent meg Jugoszláviában. Magában foglalja a jugoszláv írók és a külföldi írók biobibliográfiai lexiconját, a Jugoszláviában közreadott, jugoszláv és külföldi íróktól származó válogatott művek jegyzékét, a jugoszláv könyvkiadó cégek jegyzékét, valamint a szépirodalomra és az egyéb kiadványokra vonatkozó fő bibliográfiai források összeállítását. (Szovetszkaja Bibliografija.)

TOLSZTOJ MŰVEI 1917 ÓTA több mint 97 millió példányban jelentek meg a Szovjet-unióban. Az első helyen áll a Háború és béke, melynek eddig 148 kiadása volt a Szovjetunióban. A Hadzsi Murat című regényt 38 szovjet nép nyelvére fordították le eddig, és körülbelül kétmillió példányban jelent meg. Az UNESCO adatai szerint Tolsztoj egyike a világ legnépszerűbb íróinak. Egy év alatt Tolsztoj műveit 100 alkalommal adták ki 29 országban. A Háború és béke c. regényét például 14 országban jelentették meg egy év alatt.

IRODALMI TÁJÉKOZTATÓ

Politikai művek

G. V. Plehanov

A VALLÁSRÓL

Kossuth, 418 old. Ara: 28,— Ft

Georgij Valentyinovic Plehanov a századforduló táján az egyik legképzettebb elméleti marxista volt, s bár a politikai harc kérdésében hibás, opportunistá nézeteket vallott és mensevik álláspontra csúszott, elméleti munkásságát, különösen vallásellenes harcát és munkáit, mégis nagyra értékelhetjük. Lenin is elismerte a marxista elmélet kidolgozása és népszerűsítése terén szerzett érdemeit. Plehanov filozófiai műveiről azt írta, hogy nem lehet öntudatos, igazi kommunista, aki nem tanulmányozza őket, mert ezek a marxizmus egész nemzetközi irodalmának legjavához sorolhatók.

A Kossuth Könyvkiadó gondozásában most megjelent vallásellenes gyűjtemény Plehanovnak vitáirásait, könyvismertetéseit, néhány magyarul eddig még meg nem jelent nagyobb lélegzetű munkáját öleli fel; ezekben a munkákban Plehanov olyan fontos kérdéseket taglal, mint a vallás keletkezése, formái, fejlődése, reakciós társadalmi szerepe, az osztálytársadalom és a vallás, a burzsoázia és a vallás viszonya, a vallás és az erkölcs, a vallás és a tudomány, a párt viszonya a valláshoz, az ateizmus története, az oroszországi istenépítő és istenkereső mozgalom, a földöntúli élet, a halhatatlanság, a lélekvándorlás, mágia és totemizmus stb.

Plehanov a téma irodalmának alapos ismeretében, igen jó vitázó készséggel, színes stílusban, a dialektikus és történelmi materializmus szemszögéből fejtette ki mondanivalóját; egyes tételeit ma már a tudomány fejlődése ugyan túlhaladta, néhány kérdésben pedig opportunistá, mensevik nézete is érződik, munkái az ateista vallás- és idealizmus elleni harcban, mégis értékesek és tanulmányozásra érdemesek.

A kötetet Kriveljov szovjet tudós elmélyült tanulmánya vezeti be, Plehanov munkáit pedig gondos jegyzetanyag magyarázza.

A könyv az olvasók széles rétegeihez szól, tanulmányozása komoly mértékben elősegíti a vallásellenes harcot.

S. M.

Parragi György

*FASIZMUS FRAKKBAN
ÉS MUNDÉRBAN*

Kossuth, 208 old. 9,— Ft

A német militarizmus már többször sodorta háborúba Európát, a mi évszázadunkban pedig két olyan szörnyű világháborút robbantott ki, amelyeknek irtózatos pusztításait és következményeit az egész világ megsínylette. Különösen a második világháború volt borzasztó, amely nemcsak a náci fasiszták székertelőivá szegődött vazallus országokat és az erővel letiport, megszállt nemzeteket döntötte romlásba, nemcsak a harctereken szedte százezerszámra áldozatait az ifjúság színe-javából, hanem a frontok mögötti területekre is betört, és százereivel ragadta el otthonukból az ártatlan embereket — férfiakat, nőket és gyermekeket, hogy a koncentrációs haláltáborok szörnyűségeinek végigszenvedése után gázkamrákban és krematóriumokban fejezték be életüket.

A fasiszta fenevadakat a háborúban sikerült leverni, de alig múltott el a világháború vérzivatarra, a nyugati imperialisták máris újjáélesztették a revansvágyó fasiszta szellemet az erővel kettészakított Németország nyugati részén. A volt fasiszta háborús bűnösök, a náci tábornokok és gazdasági vezéralakok egymás után hagyták el méltán megérdemelt helyüket, a börtönöket, s frakkba öltözve szervezkedtek olyan militarista fasiszta társaságokban, mint amilyen a „Bruderschaft”, a „Stahlhelm” stb., hogy revansvágyó céljaik érdekében egyengethessék az utat, s ugyanakkor az őket istápoló nyugati imperialisták háborús célkitűzéseit is közelebb segítsék a megvalósuláshoz.

Parragi György kitűnően megírt könyve lerántja a leplet az újra akcióba lépett fasisztákról és nyugati pártfogóikról. Gazdag dokumentumanyag bemutatásával világítja meg az új náci szervezkedést és a nyugati imperialista hatalmak ezzel kapcsolatos aknamunkáját, s rámutat arra is, hogy ez a veszély mit jelentene hazánknak, ha a szocialista tábor ereje nem volna velünk.

Parragi György figyemzetető írását mindenkinek el kellene olvasnia, mert nemcsak élvezetes és tanulságos könyv, hanem napjainkban nagyon időszerű is, amikor a népek békés törekvéseit az amerikai imperialisták és veszélyes kiszolgálóik, az egész világ előtt jól ismert fasiszta gyilkosok igyekeznek egyre-másra megzavarni.

S. M.

Szépirodalom

Arany László

VÁLOGATOTT MŰVEI

Szépirodalmi. Magyar Klasszikusok. 547 old.
Ara: 35,70 Ft.

Arany János fia volt, hozzá írta Petőfi játékos ritmúsú versét („Laci te, Halod-e? Jer ide, Jer, ha mondom, Rontom bontom...”), A délibábok hőse c. versesregény költője, magyar népmesék gondozója és közreadója. Körülbelül ennyi az, amennyit Arany Lászlóról általában illik tudni. A most megjelent válogatás — Németh G. Béla munkája — elsősorban arra hívja fel a figyelmet, hogy Arany László emellett kitűnő kritikus, tanulmányíró és esszéista volt. Kosuth emigrációs iratairól szóló bírálata, Széchenyi döblingi feljegyzéseit elemző írása, Benedek Elek népmese- és mondagyűjteményének módszertani hibáit tárgyaló kritikája, a magyar értekező próza egyik legjelesebb XIX. századi képviselőjének mutatja be Arany Lászlót. Törökországi útirajza, amelyből minden puritánsága mellett hatalmas történelmi, művelődéstörténeti, politikai és néprajzi műveltsége is kiderül, még éppen semmi rokonságot nem árul el a múlt századi divatos heinei kedélyes—bohém—ironikus útikarcolatokkal. Racionalizmus, anyagszerűség, a problémákkal való elszánt birkózás, világos tárgyalásmód, minden hivatkozástól mentes értekező stílus jellemző tanulmányaira éppúgy, mint útirajzára, írói portréira, memoárjaira.

A kötet bevezetőjében Németh G. Béla találoan állapítja meg, hogy „a mai olvasónak, akinek hallását Szabó Dezső, Szerb Antal, az induló Németh László vagy a Nyugat némely értekezőinek talán túlságosan is zajos, s nemegyszer olcsó effektusokra, törekvő, az exhibicionizmustól sem éppen ment, asszociációözönnel hivalkodó előadásmódja eltompította, ennek a stílusnak puritánsága, fegyelme, objektivitása szintelenségnek, egyéniet-

lenségnek is tetszhet. Meg kell azonban fontolni, hogy míg a stíliromantika, s az izmusok korának értekező prózája igen jelentékeny hányadában idestova már-már olvashatatlaná vált, ezeknek a tanulmányoknak, kritikáknak szinte egyetlen eleme sem avult el, akár tágabb értelemben, akár szűkebb, nyelvi értelemben vesziük is stílusát.”

Németh G. Béla kereken száz lap terjedelmű tanulmánya (*Magyar Klasszikusok* sorozatának egyik legértékesebb bevezetője) az író egész pályáját és életművét elemzi és értékeli. A korszak alapos történeti, társadalomtörténeti, irodalomtörténeti ismeretében, elmélyült lélektani átéléssel hiteles képet sikerült rajzolnia Arany Lászlóról. Az író pályájának tragédiáját abban látja, hogy minden törekvését átható illuziója, a magyar köznemesség polgárosodásának elősegítése, a kiegyezés korában zátonyra futott. A nemesség útjára ekkor már nem a polgárosodás, hanem a dszentrivé válás folyamata jellemző. Németh G. Béla tanulmányának nagy értéke, hogy filozófiai megalapozottsággal nyúl a problémákhoz (igen fontosak azok észrevételei, amelyek a pozitívizmusnak Arany László szemléletében jelentkező hatására mutatnak rá) és újdonsága, hogy bizonyos stíluslélektani vizsgálatokat is alkalmaz józan mértékkel és eredményesen az író egyéniségének megrajzolásában. A *délibábok hőse* mélyreható vizsgálata során tett megállapításai pedig jelentőségükben túlnőnek az Arany László-problematikán és jó szempontokat adnak a versesregény műfajának továbbbi esztétikai és irodalomtörténeti elemzéseire.

Vargha Kálmán

Karikás Frigyes

VÁLOGATOTT
ELBESZÉLÉSEK

Szépirodalmi. Diákkönyvtár. 219 old. Ara: 4,50 Ft.

Karikás Frigyes rokonszenves alakja irodalmunknak. Irodalmi vonatkozásban számos nagyszerű, az eszmeiséget magas esztétikai színvonalon megvalósító — *A járatos ember és A 39-es danár* címen kötetekben is megjelent — elbeszélés fűződik nevéhez. Belőlük készült a közönség körében nagy sikert aratott *A 39-es danár* című film. Ő fordította először magyarrá a két világháború között illegálisan terjesztett és olvasott Svejket. Maga a tollat forgató ember pedig harcos, az eszméhez hű kommunista volt, aki a tizenkilences magyar proletárforradalmat kezében fegyverrel, politikai tisztként küzdötte végig, majd az ellen-

forradalom felülkerekedése után emigrálni kényszerült, a Szovjetunióban élt és alkotott egészen haláláig.

Karikás Frigyes portréja az író és az ember oszthatatlan egységéről tanuskozik. Ez a „titka” az írásait mindenkélelőtt jellemző, minden mesterkéeltségtől mentes, ám mégis tudatos realizmusának.

Az irodalommal vált élmény, mely szerkezetében, a cselekmény bonyolításában, az emberi jellem ábrázolásában, párbeszédeiben, stílusában, derüs humorában oly megkapóan természetes, elbeszélésről elbeszélésre azt az érzést ébreszti az olvasóban, mintha az író a magyar munkás, paraszt keserves életéről, tragikus elbukásában is nagyszerű forradalmáról, a 39-es dandár hősi harcáról élőszóval mesélne. Ezt a varázslatot különösen a *Korbély János, Az én Dobai Gábor bátyám, a Doktor Hóka talpraáll és a Miszter-Gázi* című elbeszélések olvasásakor éreztük elevennek.

Az olvasás nyújtotta élmény mellett külön örömet jelentett, hogy Karikás Frigyes írásait a Szépirodalmi Könyvkiadó ezúttal a Diákkönyvtár sorozatban jelentette meg, melynek kötetei a diákok könyvespolcán sokszor egy majdani könyvtár megalapozását jelentik. Ezért helyes lenne a köteteket szebb, izlésebb köntösben átnyújtani az ifjú olvasóknak.

Kovács György

Krúdy Gyula

A Z A R A N Y B Á N Y A

Magvető. 568 old. Ára: 40,— Ft.

Elég sűrű egymásutánban jelennek meg Krúdy Gyula szinte áttekinthetetlen terjedelmű életművét közétevé kötetek, s így a Krúdy-olvasók (sokan vannak és számuk egyre növekszik) kezébe kerülhetnek olyan művek is, amelyek évtizedekig irigylet könyvritkaságoknak számítottak. Ez a kötet három Krúdy-regényt tartalmaz. Első figyelmet érdemlő regényét, a sok tekintetben még mikoszáthi nyomokba lépő *Aranybányát*, az ódon levendulaillatú *Régi szélkakasok között* címűt és Krúdy egyik legjellemzőbb remekét, a régóta méltán népszerű *Palotai álmokat*.

Az *Aranybánya* a milleniumi évek Budapestjén érvényesüléséért hadakozó kezdő író munkája. Még a hagyományos magyar próza Jókai- és Mikszáth-vágta útján jár, hiányoznak az emlékező mélabú, sajátosan krúdys hangjai. Egy karrierhítori keretében realiztikus társadalomképre törekszik, amelyen kétségtelenül érződik a szembenállás indultá, de aligha helyes olyan fokú társa-

dalmi tudatosságot feltételezni az ifjú Krúdyról, mint amilyenről az utószó írója beszél.

A *Régi szélkakasok között* és a *Palotai álmok*, ábrándok, furcsa álmok bűvöletében élő emberek közé visz, és itt már az igazi Krúdy látásmódját, különös muzsikáját érezhetjük. Megvan a sziget-hangulat; a világ egy kis darabjának embereit, szokásait látjuk, az emlékezés és a képzet sajátos tükrözésében kibonkoló világot; nem találjuk a szerkesztés és jellemzés megszokott eszközeit; megvan a nyelv érzékenysége, kábító varázsa. Nem a mese, nem a tényekre építő jellemzés fontos, hanem a hangulat; az író ezzel fejez ki mindent. Ezzel a hanggal és írói látásmóddal egyedül áll kortársai között mind a magyar, mind a világirodalomban.

Világszemléletének sok érintkezőpontja van a Nyugat radikális szárnyának íróival. A pusztuló dzsentri-életformából jött író látomásai egyszerre beszélnek nemcsak a kora valóságából kikopott regényesség iránti nosztalgiairól, hanem a dzsentri és egy egész világ pusztulásáról. Míkor a történelem fordulata 1919-ben megteremtette erre a lehetőséget, írói magatartása egyértelműen mutatta, hogy fáradt hősei, rezignált képei valóban egy egész világ pusztulásra ítéltségéről is kívánnak vallani.

P. L.

Hidas Antal

J Á Z M I N U T C A

Szépirodalmi. 584 old. Ára: 32,— Ft.

Rendkívüli írói pálya az övé. Egy irodalmi és forradalmi ambícióktól fűtött ifjú a Jázmin utcából belesodródik a forradalomba. A húszas évek közepén népdalokra írt pártmozgalmi, forradalmi strófáit tömegek éneklék. A párt adta, mai írói nevéen jelenik meg első verseskönyve, *Az ellenforradalom földjén*. Aztán szöknie kell. A Szovjetunió lesz „második hazája”. Csak nemrég tért onnan vissza.

Még a Szovjetunióban megjelent orosz nyelven egy verskötete, magyarul pedig a Folyik a pör (1930), a Sűrű csillagos az éj (1932), majd a legjobban értékelt műve: A gyarmatok kiáltanak (1933).

Nepe sorsának — honvággyal súlyosbított feltétele, Európa faszálódása gyöttrik, de a tudatos forradalmi költő hitet hirdet és a „tömegek nevében” szól, amint ezt róla 1930-ban Illyés Gyula is megállapította. Magyar, angol, kínai álneveken, népdalok ritmusában munkásindulókat és verseket ír magyar szavalókórusoknak.

Később befelé fordul, magába mélyed (az Agnes-dalok). De továbbra sem teszi le az internacionalista harcok lantját. A felszabadulást a távolból üdvözlő: „*Petőfi álmódott róla — Ady már majdnem látta — úgy tűnt fel: valóra válik — az álom Magyarország.*”

Hidas a háború után is Moszkvában marad. Missziót érez. Vállalja és remekül teljesíti. Közvetíti a szovjet írókat, költőket magyarul, és kitűnő szervező tehetségével afféle „nagykövete” lesz a magyar irodalomnak: feleségével, Kun Béla lányával, Agnessel szervezi meg a magyar írókat fordító gárdát. Petőfi költeményei, A magyar költészet antológiája, Ady, Vörösmarty, Mikszáth, Móricz orosz és ukrán kiadásai az ő — közvéleményünkben még nem eléggé méltányolt — érdemük.

Hidas tavaly végleg hazatért. Ez a versgűjteménye most már végleg elviszi a magyar irodalom nagy folyamának árájába. A deres hajú férfi jól választotta e kötet mottóját: „*Hogy el ne szálljon a fejem fölött — Rohannom kell az idő előtt...*” Idehaza rokonszenv fogadta. S várakozás is. Hidas Antal, aki nem a magyar irodalom művész-forradalmárja, hanem a világforradalom harcoss magyar költője akart és tudott lenni, híven és sikeresen, most még tovább léphet az otthon nyugalmasában. A művész és a szervezőtalentum előtt újabb magaslatok kínálkoznak.

E kötetnek minden könyvtárban ott a helye: A Jázmin utca nem egy verskötet a sok között: igazi kommunista költészet ez, és egy egész — életmű, melynek legnagyobb értéke a forradalmi mondánivaló magyarsága. Ennek ritmusát, formáit annyira idegei mélyén hordta, hogy három és fél évtizedes távollét sem halkította a lüktetését.

Gy. D.

Sükösd Mihály

Ó L O M K E T R E C

Szépirodalmi, 185 old. Ara: 14,20 Ft.

Nem az ismeretlenség homályából bukkan ki Sükösd Mihály, elégszer találkoztunk már nevével folyóiratok és antológiák lapjain. Eddig megjelent elbeszélései is felkeltették az irodalomkedvelők és a kritikusok figyelmét. Elbeszéléseken kívül ír irodalmi esszékét, tanulmányokat és kritikákat is.

Jóleső érzés most kézbevenni és elolvasni ennek az igen tehetséges, fiatal írónak első, önálló kötetét, mely négy novellát tartalmaz.

A *hetedik pecsét* címűben a Horthy-

fasizmus világába vezet bennünket az író, egy humanista, fiatal orvos lelki vívódásain, állásfoglalásán keresztül mutatja be a haladó értelmiség útkeresését az igazibb társadalmi elrendeződés felé. A *kisfiú és az orvos* a magukraagyott — huliganizmus és a bűnözés felé sodródó — ifjak világába vezet. A *Vallomás* című novellában Kövesházy Klárán és a többi szereplőn keresztül ráismerünk a volt dzsentri világ ama tipikus alakjaira, akik bár kezdik megérezni az új világ igazát, de neveltetésük és megrögzött előítéleteik folytán nem tudnak megszabadulni a régítől. A negyedik novella, az *Olomketrec*, az 1956-os ellenforradalom fojtó légkörében mutatja be az „óvatos duhaj” reakciós egyetemi tanár és a volt kisiparos magatartását.

Sükösd kitűnő pszichológiai érzéssel rajzolja meg alakjainak jellemét —, akikre nagyon is jól ráismerünk mindennapos életünkből — és rajtuk keresztül mond ítéletet a letűnt úri Magyarországra, és annak tipikus alakjai felett. Szereti a drámai túlfűtöttséget, melynek légkörében mesterien formálja alakjainak sokszor igen összetett jellemét. Kevés jelzővel is nagyon találóan fejezi ki magát.

Sükösdnek e kötetéből is valódi írói tehetséget ismerhetünk meg. Reméljük azonban, hogy legközelebbi kötetének novellái között tartalmilag akadnak olyanok is, amelyek épülő új világunk napsütéses oldalával is foglalkoznak.

Molnár Agnes ízléses és kifejező címlapot és kötést tervezett.

Kollányi Gyula

Remenyik Zsigmond

A F R I K A I R O M Á N C

Szépirodalmi, 340 old. Ara: 21,— Ft.

Miként Remenyik írásainak java, e novelláskötete is ifjúkori élményeket dolgoz fel. Forró, párás, miazmás, faji és társadalmi ellentétekkel telített légkörbe vezeti az olvasót, melybe a szerző vándorlegényként valamikor belekóstolt. A Stefan Zweig és Maugham nyomán divatba jött trópusi írások azzal a lelki megrokkánással és benuállással foglalkoznak, mely az idegen égőv alá került fehér embert hatalmába keríti. Remenyikből az a fehér ember beszél, aki a kikötők csapszékeiben és a külvárosok nyomortanyáin osztja a színészek sorsát. A faji különbség éppúgy elmosódik itt, mint ahogy értelmüket veszti a polgári erkölcs konvenciói. Az elnyomás gátlástalan, a nép még szervezetlen, de már har-

col és nem válogatós a harc eszközeiben. A soraikba került fehér ember velük együtt csempészik, lop, gyűjtogat, vagy elpusztul. A kötetben ennek a harcnak alakjai elevenednek meg. A címadó novella szatirikus jeleneteivel és hátborzongató csattanójával emelkedik ki a könyv egyébként is magas színvonalú gyűjteményéből.

A kötet hazai témájú elbeszéléseket is tartalmaz, köztük néhány gyermektörténetet. „A zöld medve” c. novella egy mátrai gyermeknyaralás eseményei során igen sikerült képet ad városi gyerekekről, polgári szülőkről és túl — élelmes falusiakról. Más helyeken a szerző gyermekkori élményei bukkanak fel. A dzsentrivilág, a szülői ház hangulatát idéző képek finom tónusában kemény ítélet is van.

Az írásokat közvetlenség, a léggör szuggesztív érzékeltetése, meglepő és elgondolkasztó fordulatok, szelíd, fanyar humor és a dolgok lényegét kifejező monológok jellemzik. Néha sajtóságon végít filozófiai és burleszkyszerű elemeket.

A megkapóan egyéni zamatú, könnyedén felvetett, magvas mondanivalókban gazdag és a szenvedőkkel együttérző írásokat igényesebb olvasóink kedves könyveik közé fogják sorolni.

B. G.

Jankovich Ferenc

HÍDÉGETÉS

Szépirodalmi. 454 old. Ára: 30,— Ft.

Számos magyar író nyúlt már a tollért, hogy megrajzolja és az olvasókhoz közel hozza hazánk sorsát a török hódoltság alatt, a magyarság élet-halál harcát a török hódítókkal. Nem könnyű dolog ezért hazánkban ilyen tárgyú regényt megfelelően, minden kívánalmat kielégítően megírni, hiszen az egyéb regényekkel való összehasonlításra lépten-nyomon alkalom kínálkozik. Önként felmerül tehát a kérdés: eltér-e eszmei mondanivalójában az eddigiektől a *Hidégetés*?

A történelmi regény a Dunántúl mozgalmas életét eleveníti fel az 1663. év júniusától mintegy nyolc hónapon át tartó időszakban. A könyv Jankovich regénytrilógiájának befejező része. Megjelenítési módja óriási festményekhez hasonlítható, melyeken megjelennek a háromszáz év előtti hősök, a véres harcok, a nyomorgó falvak. Részletesen jellemzi a kor történelmi személyeit, elsősorban Batthyány Ádám főgenerálist, aki a kor magyar főúranak tipikus fényes és sötét színekkel megrajzolt alakja. Zrínyi Miklósnak — a történe-

lemből jólismert költő-hadvezérnek — jellemzése már nem mondható ilyen részletesnek. Az író elsősorban arra törekszik, hogy kidomborítsa Zrínyi fővezéri elhivatottságát, mert Magyarországon ő az egyetlen, aki a végső felszabadítás érdekében a siker reményével szállhatna szembe a törökkel. A bécsi udvar aljas fondorlatai és cselszövései azonban megghiúsítják a törökkel való végső leszámolást, s Zrínyi kénytelen kisebb győzelmekkel megelégedni.

A történelmi alakok mellett bemutatja a mezei hadak küzdelmes életét, a jobbágyok sorsát ebben a vérzivataros korban. Rámutat ezeknek az egyszerű embereknek nemzetfenntartó szerepére, és ez az a fontos eszmei mondanivaló, melyben eltér a hasonló tárgyú regényektől.

A regény régies magyar nyelvezete — a kor hangulatát varázsolja vissza.

Rubóczky István

Ladányi Mihály

AZ ÚT KEZDETE

Magvető. 70 old. Ára: 4,— Ft.

Egy nemzedék metamorfózisáról vallanak Ladányi Mihály versei. A falvak, puszták és tanyák Budapestre került fiatalságának útjáról, arról a látásmód-átalakulásról, mely ha olykor keserves zökkenőkkel is, de óhatatlanul bekövetkezett, mikor ez a nemzedék a tempósabb és otthonosabb vidéki környezetből a modernebb és izgatottabb nagyvárosba jutott.

A kötet első verseit e környezetváltás okozta rossz közérzet fogja hangulati egységbe. Ladányi idegennek érzi magát az ismeretlen városi világban: „*Én nem szeretem a magas házakat, a csupakő utcát*” — mondja, s ez a városal szemben érzett averzió, meg az idegenségből következő magány tartja ebben nosztalgiaját a falu iránt. „Neonok közt is a holdat lesi” és még a szerelmi vallomásba is honvágy keveredik:

*Ha eljőnnél virágzó hársak
jóillatát mind eléd vinném.*

Egyszerű indulatok: szerelem és honvágy lüktetnek hát ezekben a versekben. Az egyszerűség még a formán is lemérhető, Ladányi legtöbbször dalban fejezi ki magát, s kép-, illetve metaforaanyaga is a falura emlékezik.

Am amilyen mértékben gyökeret ver a nagyváros életében, úgy telnek meg sorai is izgatottsággal, bonyolultabb érzelmekkel, modernebb indulatokkal. Világa is kitágul, főként a kor gondjai felé. „Fe-

szülj a század keresztjére” — vállalja el ezeket a gondokat, méghozzá nem valami derűs újjongásra, hanem küzdelemre, sőt haragra és győtrelemre is készülve.

A modernebb, városiasabb életforma a szerelmet is zaklatottabbá teszi: érzékiség, egymást maró szenvedélyek, önkínzás vegyül a nemrég idilli érzésbe. A régi, pásztorsípra hangszerelt dal azonban mégsem némul el egészen, valami nosztalgikus bánat ma is jelen van verseiben, csak hogy ez a nosztalgia már nem a falu, hanem hajdanvolt szerelmek felé irányul.

Nyugtalanság és harcosabb indulatok mégsem takarhatják el Ladányi költői alkotásának igazi természetét: halkszavú líra az övé, mégha olykor keményebb dallamokat is vált ki belőle a világ. Ezért marad legfőbb kifejezési formája a dal — igaz: ennek egy modernebb, izgatottabb változata.

Pomogáts Béla

HÁRUN ARRASÍD GYŰRŰJE

Marokkói népmesék

Európa. 204 old. Ara: 18,50 Ft.

Az Európa Könyvkiadó népmesesorozatának huszonnegyedik kötete negyven marokkói — arab és berber — népmesét tartalmaz Katona Tamás és Molnár Imre fordításában.

A mese általában a csodás elemnek, a képzelet merész, teremtő csapongásának műfaja. A marokkói népmeséknek e műfajon belül is megkülönböztető sajátosságuk a váratlan, csodás fordulatok szertelen és meglepő — azt lehetne mondani: szürrealista — használata. Az *emberevő leány* című például szabályos boszorkány-história: arról szól, hogyan semmisíti meg táltoslova segítségével egy legény az emberevő szörnyeteget. Az elbeszélés ift be is fejeződhetnék, a marokkói népképzelet azonban egy váratlan — a mese kerekességéből kilógó, a mesei logika szempontjából is szükségtelen — *csodát* fűz hozzá: a táltos a jutalmát követeli, s mivel nem kapja meg, bosszút áll. „A ló megvárta, míg mind elalszanak, Akkor varázserejével az egész falut a föld alá süllyesztette. A falu helyéül forrás fakadt, és aki iszik a vízből, megvakul.”

A marokkói népmesék cikkcikkos fordulatai gyakran onnan erednek, hogy a népi elbeszélő egy mesében több apró motívumot, töredéket egyesít, a történet megkezdett fonalát el-elfelejti, befejezéséről olykor meg is feledkezik, előadásának szerkezete kötetlenebb, mint a legtöbb más nép meseköltészetében.

Egyébként a mese műfajának fontosabb alfajai — az állatmese, a tündérhistóriák, a legkisebb királyfi története, a tréfás adomák stb. — egyaránt megtalálhatók a ma is eleven, teremtő marokkói folklórebán. A történelmi mesék egy érdekes csoportja Hárún Arrasídnak, az igazságosságáról híres uralkodónak (786—809) legendás cselekedeteiről szól, mások az iszlám nevezetes szentjeinek csodatételeit beszélik el.

A mesék vándorlása, kölcsönhatása révén sok a rokon vonás a marokkói és az európai népi epika között. Szidi Fadl és a királyleány szerelmének tragikus történetét szinte teljesen azonos módon adja elő *A pogány király leánya* kezdetű népballadánk, *Az éjszakai rabló meg a nappali rabló* mulatságos vetélkedésének motívuma egy ófrancia fabliau-ból (*Barat és Haimet*) ismerős.

Az Európa Könyvkiadó igen szép kivitelű sorozata nem gyermekek számára készül. A marokkói népmesék is azokhoz a felnőtt olvasókhöz szólnak, akik fogékonyak a népi képzelet alkotásaiban megnyilvánuló sajátosságos, csillogó esztétikum iránt. Emellett a könyvecske tudományos hasznú is: először szólatatja meg nyelvünkön egy távoli ország mesekincsének válogatott, szép darabjait. (Kár, hogy a jegyzetek nem tájékoztatnak a kötet forrásairól.)

— k —

GILGAMES

Ékírásos akkád eposzok
Fordította Rákos Sándor

Válogatta és az utószót írta
Komoróczy Géza

Magyar Helikon. 258 l. Ara: 63,— Ft.

A XIX. század második felének ásatásai során kerültek elő Asszurbanipal (ie. 669—626) ninivei könyvtárának agyagtáblái, amelyeken a *Gilgames* is olvasható, az emberiség legrégebbi nemzeti eposza, régebb mint az Ilias és az Odysseia. Ez a kötet az ékírásos akkád epika, az asszír—babilóniai kultúra emlékeiből ad válogatást, és az ősi mezopotámiai mítoszok mellett benne találjuk a *Gilgames* első magyar költői átültetését is.

Gilgames, a mezopotámiai hitvilág legnagyobb hőse, Uruk királya, aki olthatatlan szenvedéllyel keresi az élet értelmét, az örökkévalóság titkát, a hírnév marandóságát. A csodálatos költőiségű eposz az emberi hiedelmek és magatartásformák ősi forrása, amely e mellett vonzó konkrétsággal enged bepillantást a legrégebbi rabszolgatartó társadalom viszonyaiba. Vegyül benne — amint a kö-

tet tudós válogatója és kommentátora, Komoróczy Géza az utószóban írja — az emberi dolgok lényegileg valóságú ábrázolása és a hagyományos-mítikus világkép.

A kötet fordítója, Rákos Sándor a magyar nyelv történeti és népi nyersanyagában ihlettel és tudással találta meg az eposzok magyar megszólaltatására alkalmas hangot. Alkotó szenvedélyt és odaadást tükröző munkájának maradandó eredménye lett a magyar *Gilgames*. Kass János illusztrációi az asszír művészet ránk maradt domborműveinek fényképei nyomán születtek meg. Régiséggel finoman ötvözött modern grafikai hatások jellemzik és jelentős értékei a könyvnek.

A *Gilgames* áradó költőisége, gazdag életanyaga megérdemli, hogy rövidesen olyan népszerű legyen a magyar olvasók igen széles körében, mint az Ilias és az Odysseia. Kiadó, fordító, illusztrátor s a szövegeket válogató-elemző tudós szép munkát végzett, mint amelyet a *Gilgames* jegyez fel hősről:

*A rejtett írást fölkutatta, betemetett
nyomokra bukkant,
emlékek rönkjeit emelé ki a hajdankor
özönvizéből...*

P. L.

Heine

VERSEK ÉS PRÓZAI MŰVEK I—II.

Európa. 625+591 old. Ara: 74,— Ft.

Ez eddig a legteljesebb magyar Heine gyűjtemény; közel négyszáz versét közli, gondosan ügyelve arra, hogy a költőnek minden korszakát jelentőségéhez mérten mutassa be; *A dalok könyvéből*, az *Új versekből*, és utolsó, életében megjelent verseskötetéből, a *Romanzeróból* igen gazdag válogatást ad, nem hiányoznak az 1853—54-ben elszórtan megjelent versek, s a költő hagyatékában találtak sem; a kötet három nagyobb költői művét teljes egészében közli, egyet új fordításban — az *Atta Trollt*, a Nyáréji álmod Karinthy Frigyes és Erdődy János után most Vidor Miklós ültette át nyelvünkre — a *Német ország, téli rege* Kardos László-féle fordításával és Weöres Sándor *Bimini-jével* már találkoztunk. A kisebb fordításoknak is csupán egy részét ismertük, sok új született a válogatás részére. A fordítók közt majd minden huszadik századbeli Heine átültető nevével találkozunk, Babitstól, Kosztolányitól a legfiatalabb költő-nemzedékgig; két költeményt — a *Te szép halászeleánykát* és a *Koronázást* — Petőfi magyarításában hozza a kötet, mintegy utalva Heine pályafutásának magyaror-

szági múltjára. A fordítások természetesen nem egyenletes színvonalúak, s az egyes költők, kivált az erőteljesebb egyéniségek, óhatatlanul kissé a maguk képére formálták Heinét, a régebbi fordításokat lehetetlen is lett volna összehangolni, végeredményben mégis sokoldalú, de egyénes költői portré kerekedik a gyűjteményből — ez a válogató és szerkesztő Turóczi-Trostler József gondos és Heinéértő munkáját dicséri.

A második kötettel, a prózai résszel már nem lehetünk ennyire elégedettek, itt a megszabott terjedelem és a mindent nyújtani akarás összeütközött. Helyes és jó, hogy nemcsak az útirajzokkal ismertet meg, hanem az 1831—32-ben az augsburgi *Allgemeine Zeitung* számára írt tudósításokkal is, melyek aztán *Franciaországi állapotok* címmel jelentek meg könyvalakban és a német és francia nép egymással való megismertetését és megbékítését szolgálták, a *Lutetia* című cikkgyűjteményből is szívesen olvasunk részleteket — ez az előbbi folytatásának tekinthető — s ma is érdekesen tájékoztat az 1840-es évek francia irodalmáról és művészetéről; *A romantikus iskola* és *A válás és filozófia története Németországban* cikkek szemelvényes közlése is hozzájárul Heine teljesebb megismeréséhez, szintúgy a leveleiből adott válogatás, de egyes útirajzaiból — az *Angliai történetekből*, az *Utazás Münchenből Genovába* és *Lucca városa* címűekből kihagyottakat nagyon sajnáljuk. Heine útirajzi ugyan is semmit sem avultak; prózája élően szellemes, megfigyelései, akár emberekről, akár tárgyakról vagy természetéről szól is, meglepően találóak, iróniája nemcsak az akkor élt típusokhoz adja meg a kulcsot, de a maiakhoz is — útirajzai összefüggő cselekmény nélküli regénynek hatnak, nagyon szívesen olvasnók teljes egészükben őket.

Turóczi-Trostler József bevezető tanulmánya kitűnő kalauz a költő munkásságának mélyebb és alaposabb megértéséhez.

-y -s

Lev Tolsztoj

SZEVASZTOPOL

Magyar Helikon. 169 old. Ara: 30,— Ft.

A három szevasztopoli elbeszélést Tolsztoj halálának 50. évfordulójára jelentette meg a kiadó, maguk az elbeszélések azonban már több mint egy évszázadosak.

1854-ben a cári seregek megtámadták a törököket. A törökök megsegítésének ürügyén angol és francia csapatok szálltak partra a Krím-félszigeten. A háború

mindkét fél részéről igazságtalan volt, terjeszkedési célokat szolgált. A Szevasztopol várában körülzárt orosz csapatok közlegényei azonban csak annyit láttak, hogy megtámadták őket és nem várhatnak kegyelmet. Lelkük mélyén az a remény élt, hogy a harcban résztvevő jobbagyokat felszabadítják. Ezek az okok magyarázzák az orosz csapatok hősiek kiartását, és ezek az élmények siettettek a körülzárt sereg fiatal tüzérsztyjének, Tolsztojnak emberi és írói fejlődését.

Tolsztoj három elbeszélésben követi nyomon az ostromot. Az első, a legrövidebb 1854 decemberéről szól. Megelégszik azzal, hogy általánosságban bemutassa az ostromlott várost. Az emberek szerepe itt még csak annyi, hogy szemléletesebbé tegyék a képet. A tábori kórház leírása az egyetlen kivétel. A csonkolások, a seblázban haldoklók — ezek voltak Tolsztoj legmeggrázóbb élményei. Nem tud szabadulni a képtől — a második, a harmadik elbeszélésében is visszatér a kórházi jelenet. Itt gyűlölte meg az esztelen háborút.

A második elbeszélés néhány tiszt egy napját rajzolja. Az előző elbeszélés túlzottan általános volt, itt túlzottan az egyéni kérdések toltak előtérbe. Maga Tolsztoj is megírja, hogy egyetlen szereplő sem méltó az elbeszélés hőséne nevére. A harmadik, a leghosszabb elbeszélés azonban már a Háború és béke előfutárja. Teljes emberi sorsokat mutat be, 1855 augusztusában, Szevasztopol elestének napján. Ez hatol a legmélyebbre, ezt üdvözölte Turgenyev ujjongva, erre mondta a kor egyik neves írója, hogy Tolsztoj jelentkezése után ők, többiek, már nyugodtan abba is hagyhatják az írást.

A Magyar Helikon szép kiállítású kiadványai elsősorban nem könyvtári célt szolgálnak. Kár, mert *Tábor Béla* fordítása, *Győry Miklós* rajzai kitűnően visszaadják az eredeti mű léghőjét, *Esti Béla* alapos, elemző utószava pedig a könyvtáros ajánló munkájához is sok segítséget nyújt. A könyv felnőtt olvasóknak szól, kötése azonban még az ő számukra is túl kényes és túl világos.

Katona Tamás

Thomas Mann

A VARÁZSHEGY I—II.

Európa. Ara: 62,20 Ft.

Ha valahol tettenérhetjük az írói mondanivalót, amint a maga sajátos művészi formáját kialakítja, a *varázshegy* jó alkalmat kínál rá. Amíg Thomas Mann témái a polgári életforma és a művészlét kérdései körül forogtak, szabályos realista műveket írt (*A Buddenbrook ház,*

az elbeszélések zöme). Az első világháborúban Németországot ért vereség és az utána következő évek súlyos válságai azonban rádöbbenették, hogy mind a német polgárság életéből, mind pedig a saját élményvilágából — tehát írói „nyersanyagából” — hiányoznak azok az elemek, emberi sorsok, események, fordulatok, amelyekkel a nemzeti katasztrófa fölvetette új problémákat plasztikusan, realista képekben ábrázolni tudná. Ettől fogva új elem jelenik meg regényeiben, valami, ami nem élmény, hanem gondolkodás gyümölcse, másszóval ami nem regényszerűen, cselekvényen keresztül, hanem elmélkedésekben fejeződik ki. Ennek a Thomas Mann-i esszéregénynek első képviselője *A varázshegy*.

Ami benne regényszerű, valóban nem sok. Egy fiatalember, Hans Castorp, tüdőbeteg unokafivére látogatására a svájci Davos-Platzra utazik, de a néhány hétre tervezett kirándulásból hét évi szanatóriumi tartózkodás lesz. Castorppal megtörténik körülbelül minden, ami egy tudósanatóriumban megtörténhet valakivel; megismeri a beteg-életforma külön törvényeit, beleszeret egy furcsa aszszonyba, többet filozofál, mint „odalent”, az egészségesekek világába tenné, végül a kitörő (14-es) háború szele lesodorja a hegyről és eltűnik szemünk elől.

Thomas Mann maga sem titkolja, sőt ironikusan értekező modorával hangsúlyozza, hogy mindez a regényszerűség csak kulissza. A betegség és egészség viszonyának fejtegetése egy sokkal mélyebb és általánosabb, a németiség szempontjából életfontosságú kérdést érint: az élet tagadása, a démonikus, értelemellenes antihumanizmus, másfelől az eszszerű, derűs emberiség közti választás kérdését. E két ellentétes álláspont képviselője Naphta, illetve Settembrini; a kettejük közt dúló szóharc a regényszerűség sikkján Castorp meggyőzéséért folyik, a regény mélyebb értelmének sikkján a németiség előtt álló választak lehetőségét vázolja fel.

A két kommentátor és a többi szereplő közt folyó beszélgetésekbe, a szanatórium állóvíz-nyugalmú felszínét fodrozó események szimbolikájába Thomas Mann a válságos kor szellemi és erkölcsi kérdéseinek valóságos enciklopédiáját építette bele, ezért e kiadványból nagyon hiányoljuk a másutt oly bőkezűen (különben nagyon helyenvalóan) adagolt elő- vagy utószót, mert így félt, hogy az egymásután két kiadásban, Szöllősy Klára új fordításában megjelent regény kevesebb olvasó számára fog élményt nyújtani, mint ahány az író iránti tiszteletből kézbeveszi.

Lékay Ottó

Lao Ső

TEAHÁZ

Európa. 124 old. Ara: 13,— Ft.

Lao Ső már a harmincas években a kínai széppróza legjelentékenyebb művelői közé tartozott. A magyar közönség eddig két könyvét ismerhette meg (*A Tigris-kisasszony meg a férje, Fekete Li és Fehér Li*; regény és elbeszélések). Színműírással Lao Ső csak újabbán kezdett foglalkozni; *Teaház* című darabját 1958-ban mutatták be Pekingben.

A *Teaház* iránydráma; a szerző azoknak a nézeteknek a megcáfolására szánta, melyek szerint a régi társadalomban a polgárságnak jobb volt az élete, mint a mai Kínában. Az ilyen kérdésekben a döntő szó a statisztika és a gazdaságtudomány számoszlopaié; a művészet feladata a történelmi helyzetek konfliktusainak, az osztályok és tipikus képviselőik élményvilágának ábrázolása.

Lao Ső műve nem hatol a társadalmi kérdések belső szférájába; csődöket, kereskedelmi pangást, korrupció-szülte gazdasági bajokat mutat be, nem építi fel a jellemek viaskodó antagonizmusát, ezért nem válik igazi — európai értelemben vett — drámává, küzdés, feszültség, összecsapás helyett történelmi állóképeket ad.

A színdarab hármastagolású: három korfordító év — 1898, 1916 és 1945 — társadalmi keresztmetszetét szerkeszti meg a Jótékony Bőségről elnevezett teaház törzsvendégeinek életéből vett apró jelenetek összeillesztésével. Lao Sőt már korábbi művei alapján a pekingi kispolgárok és szegényemberek kitűnő ismerőjének mondják, s itt is ügyesen csoportosítja és mozzgatja a nagyvárosi élet különböző típusait, a kis és nagy kapitalistákat, a kerítőket és prostituáltakat, a detektíveket és katonaszökevényeket, a császári udvar főeunuchját és a lányával kereskedő tönkrement parasztot, a sztrájkoló tanítókat és a harácsoló Kuomintang-tisztviselőt. A három részt a fontosabb szereplők azonosságán kívül a motívumismétlődés fogja laza egységbe: mindhárom felvonásban új meg új bajok, az önkény és a gazdasági zűrzavar csapásai zúdulnak a teaház vendégeire. A darab a sok vihart átvészelt teaház bukásával ér véget: a Kuomintang helyi kiskirálya ráteszi a kezét, s a kiebrudalt öreg bérlő elkeseredésében fölakasztja magát. Az író a békés polgári fejlődés illúzióinak halálos ítéletét kívánta kimondani ezzel a befejezéssel.

A színművet *Miklós Pál* fordította és látta el utószóval.

— cs —

Vercors

A TENGER CSENDJE

Európa. 208 old. Ara: 15,— Ft.

Vercors haladó nézeteit és nemes írói törekvéseit már ismerjük egy ugyanezzel a címmel megjelent kötetéből és *Tropi-komédia* c. regényéből, de hogy a sokszínű francia irodalomban is egyre élesebben rajzolódik ki írói profilja, az ebből a kötetből, régebbi és legújabb elbeszéléseinek válogatásából tűnik ki.

Legtöbb írásának forrása a francia ellenállási mozgalom élményanyaga, de főleg azok a végső emberi-erkölcsi-filozófiai problémák, amelyeket népének ez a nagy megpróbáltatása vetett fel. Vercors szemében a német megszállók — akárcsak más írásaiban a természet vak erői vagy általában az élet megoldatlan kérdései — a világnak sötét, próbáratevő és legyőzendő: ellenséges oldalát képviselik. Vele szemben a követendő magatartás: egy pillanatra sem szabad meghajolnunk, különben elveszünk. De nem a halál a legfőbb rossz, ami érhet bennünket. „Aki meghal, az még ember maradhat” — mondja egyik hőse, aki úgy érzi, hogy pillanatnyi megingásával, a nemes ügy iránti hűtlenségével elvesztette jogosultságát az ember névre.

Az ellenállásról szóló elbeszélések hősei a történelmi helyzetből folyóan viaskodnak ezzel a problémával. A *pompeji gyerekek* egyik szereplője Pompeji lávahalálát és Hiroshima pusztulását egyformán természeti csapásnak tartja, a világnak ahhoz a bizonyos sötét, de legyőzendő oldalához számítja, amely ellen küzdeni, tiltakozni embervoltunkból következő kötelességünk. (Francia hagyomány: *Voltaire* is „tiltakozott” a lisszaboni földrengés ellen.) Ez a magatartás a természet meghódítását hirdető emberé, aki az emberi elme hatalmának kiterjesztését nem lehetőségnak, de egyszerűs mind erkölcsi parancsnak is tartja. Az *Üreskezű Lázár* c. elbeszéléseiben még világosabb ez a hitvallás: a bibliai Lázár önként ment a halálba, hogy az isten — azaz Vercors gondolatrendszerében a világ még ismeretlen és ellenséges erédnek — titkát kifürkészsze; de miután eredménytelenül tér vissza a földi életbe, nem adja föl a küzdelmet, az *esszénusok* közé megy, mert azok azt vallják, hogy „újra meg újra át kell bújnunk a tűfokán, s megállás nélkül kell gombolyítanunk az értelem fonalát, amely gyakran, oly gyakran fog elszakadni... S csak a végén fog lehullni a fátyol”... (ti. a valóságról). Ezzel az emberbe vetett hittel és a nehézségekkel illúziók nélkül számoló optimizmussal több Vercors, mint az

egzisztencializmus körül csoportosuló francia író-kortársai. Egy tekintetben viszont az övékéhez hasonló szemléleti korlátok kötik: hősei mindent önmagukkal vitának meg, önmagukban döntenek el, a közösség csak az erkölcsi kötelesség elvontságában tükröződik számára.

Minden bizonnyal az elvontság, a novellák filozófiai jellege lesz az oka annak, ha az értékes kötet nem arat sikert széles körben, de aki elgondolkoztató olvasmányt keres — amilyen pl. Gide *A tékozló fiú visszatérése* c. kötete volt nemrég —, annak ajánlhatjuk *A tenger csendjét*.

— yo —

Camilo José Cela

M É H K A S

Európa. 280 old. Ara: 23,50 Ft.

Camillo José Cela a mai spanyol irodalom legkimagaslóbb alakja, és egyetlen világméretű képviselője. Ifjúkorában a köztársaság ellen harcolt, de humanizmus és Franco Spanyolországának valósága ráébresztette eszmei eltévelyedésére, szembefordult korábbi nézeteivel, ellenzéke ment át és ma Mallorca szigeten, visszavonultan él. Minden jelentős műve megannyi ostorozó kritika. Ilyen, magyar nyelven elsőnek megjelent műve a Méhkas is, mely Spanyolországban nem jelenhetett meg: Argentínából indult nagysikerű útjára, s tárja a világ elé Spanyolhon sebeit.

A *Méhkas*nak nincs meséje, hőse sincs, csak szenvedő szereplői vannak, azok viszont igen sokan. Közösséget ábrázol, melyet a tér s idő fog egybe: Madrid városának kisembereit az 1942-es esztendő egy délutánján és éjszakáján. A kollektív ábrázolás igen nehéz, és rendszerint a szociográfia, vagy a riport irányába csúszik el. Celánál azonban nem ez történik: egyénenként, mesteri vázlatokban rajzolja meg a város sok, sok lakóját, az önálló novellaként is helytálló mozaikok szorosan egymásbaillenek, s együtt adják meg Madrid képét. Cela a jellemábrázolás művésze, tömör, lényegre kifejező stílusa egy-egy szóval vagy félmondattal többet mond, mint sokan oldalakkal.

Mi is történik ebben a madridi éjszakában? Megismerjük Rosa 'asszony kávéházának törzsvendégeit összes bánatukkal, gondjukkal-bajjukkal együtt, Martin Marcot, a szegény éhenkórász író (Cela legkedvesebb figuráját, vele találkozzunk legtöbbször), annak nővérét, a sok gyermekkel nyomorgó kispolgár-asszonyt, az ájtatos pletykázókat, a farizeuskodó kerítőnőt, a rendőrt, a Nietzsche-rajongó

bártulajdonost, a bérház lakóit, hol gylilkosság történik ezen az éjszakán, a balladás színekkel festett Victoritát, aki eladja magát, hogy beteg vőlegényének orvosságot szerezzon, szegény kis cselédlányokat, jószerű perditákat, lilomtipró doktort, nyárspolgár péket, éneklő kis cigányfiút — hosszú volna mind a háromszáz egynéhány szereplőt felsorolni. Kéves kivétellel mindegyik élet nyomasztó átka, tönkretevője a szegénység, éhség, nyomor. Néha lírai melegség ömlik el sorain, ha a gyermekekről, veszendő lánykákról esik szó, de aztán az író gyorsan, szemérmesen, fanyar íróniával leplezi el-lágyulását: ő ábrázolni akar, s nem meghatni, s ha ő maga meghatódik, az nem tartozik az olvasóra.

Az író t ragyogó jellemfestő készsége elragadja, túlsok figurát ábrázol, sok csak azért tűnik fel, hogy rögtön alá is merüljön a sokaságban, — kevesebb több lett volna. Ez az ábrázolásmód eleinte szétszórja, megzavarja az olvasó figyelmét, később, mikor a figurák már ismerősek, s a stílust megszoktuk, a könyv lebilincselővé válik. Az egyébként jó fordítás hibája néhány — talán szöszerinti —, de magyarul furcsán ható kifejezés (pl. „otthon csak megvetésben és szerencsétlenségben volt része”), s a magyar íkes ragozás teljes mellőzése, utóbbi ott is primitívve teszi a stílust, ahol nem volna szabad. (Eszek, alszok, stb.)

Celát a nyugati kritikák a neorealista-khoz sorolják. Mindenesetre ahhoz a haladó nyugati irodalomhoz tartozik, mely ha utat nem is mutat, de borús, pesszimista hangulatával meghúzza a tó-kés világ halálharangját, és a hanyatló rendszerben vergődő, kallódó kisember sorsát érdekesen és részvétkeltően mutatja be.

Bozóky Éva

Ifjúsági művek

Szalay Lenke

MOGYORÓ KINŐVI
a KABÁTJÁT

Móra, 282 old. Ara: 18,50 Ft

Már eldöntöttnek tekinthetjük azt a pedagógiai vitát, hogy kell-e külön lányregény, fiúregény. Kell, a koedukációs nevelés mellett is vannak lényeges eltérések a fiúk és lányok ízlésében, és míg a fiúkat inkább a klasszikus ifjúsági irodalom vonzza, a lányok szívesen olvasnak hozzájuk hasonló csitrikről. Szalay Lenke Mogyorója ismert és népszerű

figurája a lányirodalomnak, bizonyára olvasói szívesen fogadják majd a Mogyoró újabb kalandjairól szóló beszámolót, hiszen bájos, ugrifüles, aprócska lényét — kit mindig jó szándék vezet, cselekedetei mégis balul ütnek ki — a kislányok szívükbe zárták. Az ő kritikájuk feltétlenül pozitív.

A Mogyoró-történetek pedagógiai használat azonban kétségkívül nagyobb lenne, ha Mogyoró kicsit kevésbé volna angyal, ha nem olyan könnyen győzné le önmagát, ha valóságosabb és súlyosabb konfliktusokba kerülne. Szalay Lenke jól ismeri a gyerekeket, élően tudja beszélni, mozgatni őket, de ábrázolásuk túlságosan felületen mozog. A mai, gyerekreálisabb, többet tud és tanul a világról. Mogyorónak és társainak ábrázolása, kalandjai, egész légköre a tökéletesség jegyeit viseli, a kalandok egy csirke halála, egy talált üveg napolaj, vagy egy elvesztett, s végül elajándékozott gumiajtató stb. körül bonyolódnak. Mindezeket Szalay Lenke kedvesen, s érzéssel írja meg, de a könyv többet adna, ha kevesebb eseményt, de súlyosabbakat ragadna meg. Attól, hogy egy könyv gyermekregény, konfliktusa még lehet mély, s minél inkább a gyermekéletet produkálja, annál igazabb. (Gondoljunk csak a kis Nemecsekre, Huckleberry Finnre vagy Kavérin Két kapitányának gyermek hő-sére!) Mogyorót a kislányok szeretik, Mogyoró jó, Mogyorót ajánljuk nekik. De hogy Mogyoró többet, maradandó emléket, izlésnevelést és igazi példát adjon nekik, ahhoz elvárjuk Mogyoró növekedését, nem a kabát, hanem az irodalmi érték és a reális ábrázolás terén. Úgy hisszük, alkotójában megvan ehhez az erő és képesség.

B. É.

A MI VILÁGUNK

Móra. 96 old. Ara: 32.— Ft.

Valamikor a beszéd- és értelemgyakorlat keretében, ma az olvasás órán foglalják össze és bővítik a 6—10 éves gyermekek a világról szerzett tapasztalataikat. Amikor mi, mai felnőttek „A mi világunk”-at kézbe vesszük, felsóhajtunk: ha nekünk ilyen gyönyörű, színes, képi mesészerű könyv mutatta volna be a világot! S ha a gyerekek kézbe veszik, már az ötévesek is, elmerülnek benne, vége-hossza nincs a sok kérdésnek, minden gondolat új problémát szül, s föllángoló gyermeki kíváncsiság úgy veszi birtokba a természetudomány alapelemeit, hogy észre sem veszi: ez bizony tanulás.

Az értelmes 5—6 éves gyermek már érdeklődik a lexikon iránt, vonzódik annak színes képeihez, kíváncsi a termé-

szetre, az állatokra, önmagára: az emberi test felépítésére. És most, íme saját lexikont kap, nekivalót. Gyermekenciklopédiát. „A természet szép is, érdekes is, akár a mesék” — mondja a bevezető — „a mesék sok csodáját a természet csodáiról formálta a képzelet.” Ez az idézet foglalja össze a gyermekenciklopédia szerkesztési alapelvét: kielégíti a kisiskolások meseéhségét, az ő egyszerű nyelvükön beszél (de sohasem primitíven, sohasem gügyögve, leereszkedően!) az ő szemükkel fedezi fel az erdőt, a virágokat, a növényeket, állatokat. Először az élő világot mutatja be. Innen halad tovább az élettelen felé, egészen a csillagokig.

Ha megfigyeljük az 5—6 éves gyermekeket, észre vesszük, milyen izgalmas jelenség számára a tűz. Ilyenkor minden gyermek egy kicsit piromániás. Mi a tűz?! — csodálkozik rá a gyermek. Hogy magyarázzam meg — kérdi a felnőtt. A tűz meséje felel neki. Mi a hideg? Miért lesz meleg? Mi a tavasz? És mi a tél? A Didergő király erre is tud választ. Szegény szülő, de sokszor bajba jut a gyermekkérdések özönében! Ha keveset tud, az a baj, ha sokat, hogyan egyszerűsítse tudását a gyermek értelméhez?! De itt a kicsik enciklopédiája, felel nekik és utat, módszert mutat a szülőnek: íme, így add meg a választ! Csak válaszolatlanul ne hagyj egyetlen kérdést sem, a századikat sem, mert akkor oda a gyermek bizalma.

Dicséret és szülői hála illeti a kötet íróit (*Dala László, dr. Jakucs Pál, dr. Kulín György*), illusztrátorait (*Köpeczi Boócz István és Würtz Ádám*), szerkesztőjét (Somogyi Klára) és a Móra kiadót: erre a kitűnő módszerre, témáiban és képeiben harmónikus műre igen nagy szükség volt a családban, de az iskolában is. Minden alsótagozati nevelőszemélyként, mikor tantervében egy-egy témára sor kerül. Egyetlen iskolai könyvtárból sem hiányozhat, de kívánatos, hogy több példányban beszerezzék. Meg kell említeni kiváló tipografiáját: betűi nagyok, könnyen olvashatók, ami nem mellékes szempont a sillabizáló emberkének szempontjából! Az enciklopédiát gondos, 600 címszót felölelő tárgymutató egészíti ki. Olvasás közben fel sem tűnik, de a tárgymutatóból kiderül, hogy a kötet félezer-nél több fogalmat, jelenséget, témát ölel fel. Ez a tárgymutató különösen a szülő és a pedagógus szempontjából fontos.

Jó volna, ha minden szülő elolvashatná. És jó volna, ha különösen a községi könyvtárakban, sok felnőtt is forgatná, elsősorban az esti iskolák látogatói.

Csertői Oszkár

Másodízben jelenik meg a Lányok évkönyve és ez összehasonlításra ad alkalmat. Amíg a Fiúk évkönyveinek szerkesztésében a Móra Kiadó bizonyos múltbeli tapasztalatokra is támaszkodhatott, addig a Lányok évkönyvei *műfajában* magának kellett utat törnie. Az elmúlt évben elsőízben megjelent évkönyv szerkesztési és megírási bizonytalanságaira ez adott fölmentést. A most megjelent új évkönyv határozott fejlődést jelent, a válogatott anyag és az irodalmi megformálás szempontjából is. A probléma változatlanul nem könnyű és a serdülő lányok életkori sajátosságai miatt talán valamivel nehezebb is, mint a fiúknak szóló hasonló munkáknál, hiszen a serdülő lányok érdeklődési köre részben szertelenebb és külsőségebb, részben pedig túlságosan befelé forduló, saját problémáival elfoglalt, de minden esetben igen erősen érzelmi telítettségű és érzelmességre hajló (kb. ezek a tényezők játszanak közre a leányregény iránti igényben is).

Az 1961-es Lányok évkönyve igen gazdag választékban ad természettudományos és technikai, földrajzi, közgazdasági, egészségügyi ismereteket, és — amit csak helyeselni lehet — nagyobb része szépirodalmi, művészeti és irodalmi, illetőleg ilyen vonatkozású írásokból áll. E túlsúlyt éppen az előbb említett érzelmi igény, illetőleg érzelmi nevelés szempontjából kell helyeselni. Végül hasznosak divat, ajándék és háztartási ötletei. A pedagógiai példaadás szempontjából fontos a lányoknak—lányokról—asszonyokról című alatt található írások közzlése. A szépirodalmi anyag klasszikus és mai része nívós, a célnak megfelelően jól válogatott. Kiragadott jó példaként kell említenünk a fiatal írók közül Janikovszky Éva friss, könnyed, a serdülő lányok lelkivilágát kitűnően tükröző elbeszélését (Jó napot... Tamás). Az esztétikai nevelést egyrészt Artner Tivadar, a festészet valódi értékeire fényt vető okos pedagógiai írása szolgálja, másrészt Fedor Ágnes nívós riportja, a Lilaruhás nő modelljéről.

A másodszer megjelenő Lányok évkönyvében talán csak az egészségügyi anyagban mutatkozik némi ötletszerűség, itt nem ártott volna a bátrabb témaválasztás és irányítás. A Lányok évkönyve érdekes és színes anyagával változatos tematikájával az elmúlt évben megjelenő kötetnél sokkal természetesebb hangjával hasznos és érdekes olvasmánya lesz a serdülő lányoknak.

C s. O.

Ismeretterjesztő művek

Benedek Marcell**KIS KÖNYV A VERSRŐL**

Gondolat. 157 old. Ara: 5,— Ft.

Benedek Marcell irodalomnépszerűsítő könyvei (*Délsziget avagy a magyar irodalom története; Ember, világ, irodalom; Az olvasás művészete* stb.) már sok művelődni vágyó számára könnyítettek meg a szellem világában való tájékozódást. Új könyvecskéje a legnehezebben föltárulkozó műfaj, a vers megértéséhez szolgál kalauzul.

Másfélszáz, alig tenyérnyi nagyságú lapon Benedek Marcell a verstan és a stilisztika igen sok kérdésével foglalkozik. Megismertet a legfontosabb versformákkal, külön fejezetben szól a rímről, beszél a műfordítás szakmai titkairól, elemzi a költői nyelv (nevezetesen a jelző- és az igehasználat) sajátosságait, érdekes mondanivalója van a népalkotásról és a versek szerkezetéről, s még arra is talál teret, hogy néhány szót ejtsen a szavalsárról. Miniatűr vers-enciklopédia tehát ez a nagy pedagógiai tapasztalattal és szeretettel írt művecské, melynek egyszerű, de nem leereszkedő stílusa a legszélesebb rétegek számára érthető, olyik finom ötlete, észrevétele vagy kitűnően megválasztott idézete pedig rutinos irodalomárok számára is csemege.

Tanárok, diákok egyaránt nagy hasznát vehetik a kis könyvnek az iskolai munkában, könyvtárosok pedig ajánlhatják mindenkinek, aki már nem egészen kedő olvasó, aki már megszerezte az első olvasmányélményeket, s azokat igényesen rendezni, tudatosítani szeretné.

Benedek Marcell írásával a *Gondolat* című új könyvsorozat igen szerencsésen mutatkozott be.

— k —

Vargha Balázs**CSOKONAI EMLÉKEK**

Akadémia. 666 old. Ara: 130,— Ft.

A nagyterjedelmű könyv *A Magyar Irodalomtörténet Forrásai* első kötete. Ebben a sorozatban magyar írókra és irodalmi mozgalmakra vonatkozó forrásértékű szövegeket, kortársi vallomásokat, leveleket, hírlapi közléseket és egyéb dokumentumokat tesz közzé az Akadémia. A *Csokonai emlékeket* hamarosan követni fogja Gyulai Pál, ill. Erdélyi János levelezése, a reformkor irodalmi diáktársaságainak dokumentumanyaga és Gyul-

lai Pál kiadatlan kritikáinak gyűjteménye.

A roppant tudományos fontosságú sorozat első kötete pompás bemutatkozás. Vargha Balázs minden dicséretre méltó alapossggal kutatta fel Csokonai életének, munkásságának korabeli dokumentumait, és jól áttekinthető csoportosításban, szakszerűen gondozva bocsátja a kutatók rendelkezésére. A költő apjának fennmaradt iratait, Csokonai pályafutásának, a híres kollégiumi pernek emlékei követik, majd a költőhöz írt levelek és üdvözlő versek több mint száz darabja következik, ezután pedig időrendben a Csokonaival foglalkozó kortársi irodalom (emlékezések, vitairatok, emlékkeresek) 1833-ig. Külön fejezetek tartalmazzák a költő édesanyjának fiára vonatkozó levelezését, továbbá Ferenczy István Csokonai-szobrával és a költő sír-emlékével kapcsolatos iratokat. Érdekes részlete a könyvnek a Csokonai alakja köré fonódó szájhagyományt, a hitelességre igényt nem tartó anekdotákat és legendákat magában foglaló gyűjtemény. Függelékül Kazinczy levelezésének Csokonait érintő részleteit kapjuk.

A hatalmas forrásanyag tekintélyes része eddig kiadatlan, kéziratok dokumentum. Így pl. most először jelennek meg Csokonai csurgói tanítványának, Gaál Lászlónak becses följegyzései, melyekből eddig csak néhány részletet olvashattunk Vargha Balázs egyik korábbi kiadványában. Ugyancsak ő adta ki néhány éve Dobby Márton 1817-ben megjelent életrajzi munkáját, s talán ezért mellőzte ennek közlését is, holott az ilyen köteteknek éppen az a rendeltetésük, hogy egy helyen gyűjtsenek össze minden szétszórt forrásanyagot.

A szerkesztő jegyzetei bőséges felvilágosítással szolgálnak a szövegekben előforduló személyekre, célzásokra vonatkozóan. Ez az alapos munka és magának az emlékanyagnak föl kutatása és rendszerezése, megkönnyíti mind a Csokonai-művek kritikai kiadásának, mind a már régóta esedékes Csokonai-monográfiának elkészülését.

— y —

Csathó Kálmán

A RÉGI NEMZETI SZÍNHÁZ

Magvető. 336 old. Ara: 35.— Ft.

Ilyeneknek láttam őket című — első kiadásában 1956-ban napvilágot látott — emlékezés- és portrégyűjteménye után Csathó Kálmán most megjelentette a régi Nemzeti Színház művészeiről valló írásainak második kötetét. A neves színmű- és regényíró a század első évtizedé-

ben került — rendezőként — a Nemzeti Színházhoz, s élete, pályája összeforrott Tóth Imre, Ambrus Zoltán és Hevesi Sándor igazgatóságának korszakával. Portréiból kikerekedik a „hálátlan, mert elvesző művészet” több vonzó és érdekes egyéniségének színészi és emberi arcán túl egy színházi korszak is, eredményeivel és problémáival együtt.

Ahogy az első kötet arcképeinél nem érthetünk egyet — például — Ivánfi Jenő színészetének vagy Ambrus Zoltán színingagatásának szimplifikált elvételével, úgy *A régi Nemzeti Színház* című kötetben is találunk nem egy túlzást, nem utolsósorban a Rózsahegy Kálmán — különben értékes, sőt jelentős — színészetének mértéken felüli dicsőítését. Nem örülünk a kivételes művészetű Bajor Gizi magánéletéről szóló tájékoztatásnak sem. De a második kötetben is van több olyan remek írás, amelyben Csathó Kálmán személyes emlékei és szubjektív ítéletei egybeesnek mindazzal, ami méltó a megörökítésre, ami sokat és fontosat mond a mai színházi embernek, a mai nézőnek.

Különösen kiemelkedik — véleményünk szerint — Beregi Oszkár színészi és emberi arcképe. Csathó általában halotakról ír, de Rózsahegy és Beregi — e két nagy, pályája csúcát már elérte, s a régi Nemzeti Színház több korszakához is szervesen odatartozó művész — esetében kivételt tett. A Beregi-portré reális irodalmi rajzolat egy nagy színészről, aki a századvégi Nemzeti stílusának legnemesebb értékeit modern színekkel, új igények, új éltérzések átélésével gazdagította.

Finom arcképet készített Móricz Zsigmondról, egykori debreceni osztálytársa, a *Sári bíró* első rendezője és dramaturgja. (A másik „szerző”-portré, a Szomor Dezsőé már kevésbé érdekes, bizonyos kényszeredett tisztelet érződik rajta.) Egészen kiváló, az iróniát és lírát sajátosan ötvöző magyar irodalmi portrék rokona, amit Csathó ifjú Hegedüs Sándorról, erről a különnc „író”-ról rajzolt. Csathó Kálmán finom, fordulatos, közvetlenséget és nemes emelkedettséget ökonomikusan váltó stílusa ebben az írásban különösen árnyalt.

Csathó Kálmán portrégyűjteménye problémáival együtt is gyönyörködtető és tanulságos. Am az ilyen érdekes és színvonalas emlékezések és vallomások sem pótolhatják a magyar színház közelmúltját tudományos igénnyel és alapossggal értékelő műveket.

Antal Gábor

Randé Jenő

**SZPUTNYIK
NEW YORK FELETT**

Móra. 199 old. Ara: 14,— Ft.

Randé Jenő, a jótollú, élesszemű újságíró többször járt a nyugati féltéke leggazdagabb országában, az Egyesült Államokban. Új könyvében egy olyan kérdésre igyekszik felelni, amely világviszonylatban ma egyik legfontosabb és legégetőbb: az ottani ifjúság helyzete, problémája, gondja, jövője.

Emberekkel beszélt, véleményeket hallgatott meg, statisztikákat tanulmányozott, iskolákba látogatott el, sportrendezvények zajában, izgalmában figyelte a fiatalokat. Sokrétű tapasztalatai elevenednek meg könyvében.

Randé rámutat arra, hogy Amerika igen gazdag ország, de ugyanakkor a végletek hazája is, hiszen a dollármilliók szomszédságában ott tanyázik a nyomor, a bűn, a nincstelenség és a reménytelenség.

A fiatalok bűnözése Amerikában nagyarányú. Hónapról hónapra nő New Yorkban a fiatalok által elkövetett gyilkosságok, rablások, útonállások, gépkocsilopások száma. Mi vezette az amerikai fiatalokat erre az útra — erre is kielégítő, hiteles választ kapunk a könyvben.

Az amerikai fiatalság megzabolázása az ottani belügyi, igazságügyi és társadalmi szerveknek egyik legnagyobb és legnehezebb problémája. A segítség módjáról is ír és azt az oktatási reformban jelöli meg. Mert Amerikában egészen más módszerekkel tanítják a fogékony fiatalságot, mint nálunk, a többi szocialista országban, vagy Európában. A „szabadság”, amit az amerikai fiatalok élveznek, előbb az ízléstelen diák- és fiatalkori csínyekig vezet, majd a következő lépés a verekedés és ezt követi a zsarolás vagy a gyilkolás.

A könyv, a film, a televízió Amerikában az erőszakot helyezi a humánus, a munka, a szorgalom, a kitartás fölé. Így aztán világossá válik, mi az okozója a világ legnagyobb városában a sok rendőri beavatkozásnak.

Rövid összehasonlítást is olvashatunk a könyvében a szovjet és az amerikai ifjúság múltjáról, jelenéről, s ugyanakkor képet fest a valószínű jövőről is.

Randé könyve nem regény, nem is történetek összefoglalása, hanem társadalmi keresztmetszet egy olyan rétegről, amelyről saját hazájában is tudják, hogy rossz úton jár, de a kivezető út keresésében még nem találták meg a megfelelő irányt.

Randé Jenő könyve nemcsak érdekes és izgalmas olvasmány, hanem nagyon tanulságos mű is.

Fahidy József

Sós Endre—Vámos Magda

THOMAS ÉS

Gondolat. 245 old. Ara: 22,50 Ft.

HEINRICH MANN

A Mann testvérpár egyedülálló jelenség a világirodalomban. Akadt ugyan testvérpár (nagyon kevés), amelynek mindkét tagja hasonló értékű író volt (például a regényíró Goncourtok, vagy a meseíró Grimmek); de az, hogy egy időben, egymástól függetlenül alkotó, majdnem egyenrangú írópár dolgozzék, az egyes egyedül a lübecki Mann-család bőségszarujának sajátja. (A többi testvér is tehetséges volt.)

Ennek a két Mann fiúnak: Heinrichnek és Thomasnak írói pályafutását és egymáshoz való viszonyát tárgyalja a két szerző munkája. Nagy anyagismerettel láttak neki feladatuknak. Számtalan könyv és cikk foglalkozott a Mann-fivérekkel. Sós Endre és Vámos Magda jól ismeri ezt az irodalmat. Nehéz megállapítanunk, hogy könyvükben mi az, amit forrásműveikből átvettek és mi a saját véleményük; de nem is túlságosan fontos. A magyar olvasó most találkozik először így ezzel a témával és mintegy kompendiumát, jó összefogását kapja a terebélyes Mann-irodalomnak.

A két, különböző emberi és írói vérmérsékletű Mann élete egymással párhuzamosan indult, majd elváltak egymástól és a közöttük tátongó szakadék anynyira elmélyült, hogy különböző írásaikban — nem névvel, de félreérthetetlen célzással — súlyos vádakkal illették egymást. Öregségükre azonban megbékéltek.

A Sós—Vámos-tanulmány érdekessége, hogy a két férfi különös életregényét írásaikból vezeti le, közben bemutatja mindkettőjük családi, társadalmi háttérét, műveik keletkezésének, visszhangjának történetét. Kettőjük közül az idősebbik: Heinrich, mindig haladó gondolkodású volt. Thomas később találta meg a maga méltó helyét a haladás szolgálatában, azonban teljes lélekkel kiálltott mellé.

A könyv egyenlő mértékkel igyekszik foglalkozni Heinrich és Thomas munkásságával, de mintha Thomas valamivel jobban érdekelné a szerzőket. Ez a munka igen hasznos mindazok számára, akik Thomas és Heinrich Mannt jól megakarják ismerni.

s z. d.

Simone de Beauvoir

AMERIKAI UTINAPLÓ

Európa. 440 old. Ára: 33,80 Ft.

Mindenki előítéletekkel terhesen utazik. A városról, az országról, melyet látni fogunk, olvasmány-élményeket, filmek emlékeit, festmények nyújtotta képet, esetleg már kész véleményt viszünk úti poggyásunkban. A megfigyelő rugalmasságát, őszinteségét, értelmének fiatalosságát az bizonyítja, ha a mégis csak váratlan látványt összhangba tudja hozni régebbi élményeivel, s módosítja, vagy gazdagítja az indulás pillanatában kialakult elképzelést.

Simone de Beauvoir igazán jó utazó. Ez a kitűnő regényíró, — aki az ellenállás entellektüel-hőseiről írt könyvével hódította meg a közönséget, s ki mint Sartre felesége, mint az egzisztencializmus balszárnyának egyik vezető gondolkodója és publicistája a nyugati fiatalságra nagy hatást gyakorol, — öntudatlanul és tudatosan is felkészült az amerikai útra, de aztán hagyta, hogy a valóság hasson rá s a benne kialakult Amerika-képre, frissen, egészségesen reagált minden új élményre.

Főként az életforma érdekli; Greenwich Village-ban, New-York művésznegyedében, a harlemi négerek közt, az irdatlan, félelmes vágóhídon, s a börtönben egyaránt az amerikai ember életének lényegét s jellegét akarja megérteni. Így alakul ki az összkép, a mozaik-kockákból kibontakozó, ellentmondásaiban is egységes írói vélemény, amely azonban végleges ítélekézzel nem kísérletezik.

Utólagosan, de naplószerűen jegyzi fel benyomásait az író. Fokozatosan ismerkedünk meg azzal a természetes ténnyel, hogy az amerikai értelmiség épp úgy másra, jobbra vágyik, mint a francia, s hogy nehezen találja meg a pozitív művészi és emberi hitvallás útját; egymással vitázó álláspontok tüzeiben érezzük meg, mi lehet az igazság a négerkérdésben: talán ez a két probléma izgatja leginkább Simone de Beauvoirt. Nem kápráztatják el a lenyűgöző, óriási méretek: „a lehetőségek és a kockázatok óriási mértéke, amelyekkel az ország s rajta keresztül az egész világ játszik” — ahogyan írja. Meglátja New York beton-eleganciája mögött a társadalmi ellentéteket, az értelmiség Európa-kultuszának mély gyökereit. S innen a végkövetkeztetés: „Szeretem Amerikát, nem szeretem Amerikát: ezeknek a szavaknak semmi értelmük. Csatátér ez, ahol lehetetlen közömbösnek maradni a csata kiemetele iránt, melyet önmagával vív, s melynek tétje minden mértéket túlhalad.”

R. P.

Forgács László

ÜNNEP UTÁN

Gondolat. 261 old. Ára: 22,— Ft.

Az értekezés, mellyel a szerző „a filozófiai tudományok kandidátusa” fokozatot nyerte el, *Petőfi Apostolának* mondanivalóját vizsgálja.

Alcíme többet ígér: a márciusi fiatalok világnézetének tárgyalását; a könyvecske azonban keveset vált be ebből az ígéretből, mert Petőfi és Vasvári filozófiai gondolatain kívül csak Sűkeivel foglalkozik részletesebben (rőla újat is mond), Irinyit csupán itt-ott érinti, az ifjú forradalmár-nemzedék olyan ideológusait pedig, mint Nyáry Albert, Birányi Akos, Herczegh Viktor, Kornis Károly stb., teljesen kirekeszti tárgyalásából.

Petőfi Apostola, mint ismeretes, a márciusi ifjak politikai vereségének, közelebbről a költő személyes választási bukásának hangulatában jött létre. Magyarázatot a radikalizmus e kudarcára az újabb történetírók munkáiban is csak meglehetősen gyérszavút és általánosot találunk (a márciusiak agrárpolitikájának szűkkeblűsége); hogy miért mondtak le eleve az ifjak a választásokban való nagyobb arányú részvételtől, miért volt sajtójuk e döntő napokban oly összehangolatlan és ügyetlen, mennyivel csökkentette ez reális esélyeiket, milyen körülmények között (és részben: milyen elvi engedmények árán jutott be mégis három képviselőjük (Irinyi, Irányi és Lukács Sándor) az országgyűlésbe, milyen programmal győztek *Petőfi* és a többi radikális jelölt választási ellenfelei: mindezeket a kérdéseket jóformán föl sem vetette a szakirodalom, melyben hiába keresünk csak egy tanulmányt is a 48-as választások történetéről. Nem vállalkozott e kérdések tisztázására *Forgács László* sem, s ezért filozófiai fejtegetései nem tapadnak eléggé a történeti valósághoz.

Nagyobb baj az, hogy a megbízható filológiai támaszt is nélkülözik. A szerző a 128. lapon Horváth János könyvének *Az apostolra* vonatkozó fejezetéből a következő szavakat idézi: „A hatalom férfias támadásához hozzátartozik a mártírság tudatos vállalása.” *Forgács* ezt úgy érti, mintha Horváth János azt mondaná, hogy az elnyomó hatalom „férfiasan” megtorolta *Petőfi* hőségének lázadását — holott az idézett szavak eredeti összefüggéséből teljesen világos, hogy Horváth János szövegében a „férfias” jelző csak Szilveszter tetteire vonatkozhatik. E durva félreértés áldozataként *Forgács László* olyan véleményt tulajdonít Horváth Jánosnak, melyhez annak

semmi köze, s e nemlétező véleménnyel aztán vagy húsz lapon át hadakozik, szorgalmasan cáfolva, bírálva, elutasítva, leleplezve és megsemmisítve azt, amit sem Horváth János, sem senki más nem mondott.

Forgács László dolgozatának vannak érdekes gondolatai, legnagyobb haszna pedig az, hogy felhívja a figyelmet a márciusi ifjúság történetének kidolgozatlan fejezeteire, melyeknek megírása immár halaszthatatlan.

—L—

Horler Miklós

S Z E N T E N D R E

Műszaki Könyvkiadó. 200 old. Ara: 40,50 Ft.

A Városképek—Műemlékek sorozat legújabb kötetében Horler Miklós — Sallay Marianne és Kuthy Sándor közreműködésével — Szentendre városképét adja. Szentendre nagyságát és ipari jelentőségét tekintve szerény helyet foglal el a magyar városok között, de a tízezer lakosú városka történetével, változatos, régi utcaképeivel, jelentős műemlékeivel mégis joggal kelti fel érdeklődésünket.

A könyv a város kialakulásának történelmi állomásait, a táj és település szoros kapcsolatát, a városszerkezetet, a városképeket, a műemlékeket ismerteti a Városképek—Műemlékek sorozatnak kialakult szempontjai szerint. A város kialakulását tárgyaló fejezetet a XVII. század végéig Sallay Marianne, a XVII. századtól kezdve pedig Kuthy Sándor írták. A városképi elemzés és a műemléki fejezet Horler Miklós munkája.

A város történeti kialakulása során megismerjük Szentendrét először az ó-és középkorban. Már a római birodalom idején is volt itt település Ulcisia Castra néven. Buda fölszabadítása után, 1690 október 9-én, a közben szintén fölszabadult Belgrád török kézre került és a török visszatérésétől megrettent szerbek, mintegy 37 000 család Magyarországra menekült és egyebek között Szentendrén telepedett le, A karlovitzi béke után egy részük visszavándorolt, de az ittmaradtak több európai országgal élénk borkereskedést folytattak, mindvégig kitarva Rákóczival szemben is, a Habsburg uralkodók mellett. Ilyképpen a város politikai helyzete és gazdasági élete előnyösen alakult. Pest és Buda hatalmas iramú fejlődése után azonban a XIX. században évtizedek teltek el, amíg Szentendre új szerepébe be tudott illeszkedni, sőt Budapesthez való közelségét előnyvé tudta változtatni.

Szentendre városképét, építészetét és művészetét a XVIII. századi barokk, rokokó és copf ízlés formálta, mely az igé-

nyes polgárság áldozatkészségéből, a helyi kultúra hatásából és Buda közelségéből táplálkozva egyéni ízü, s helyenként magas színvonalú műalkotásokat hozott létre. Művészeti vonatkozásban Szentendre hírnevét művésztelepe is öregbíti. 1929 óta van művésztelepe, melyben számos jelentős művészünk dolgozott és dolgozik.

A könyvet gazdag jegyzetek, irodalom és 161 kép egészíti ki.

— o —

Gerszi Teréz

A M A G Y A R K Ö R A J Z O L Á S T Ö R T É N E T E A X I X . S Z Á Z A D - B A N

Akadémiai Kiadó. 316 old. Ara: 110,— Ft.

Az Akadémiai Kiadó gondozásában megjelent nagyszabású mű hézagpótló a magyar művészet történetében. A több éven át tartó nagyarányú muzeális és levéltári kutatómunka eredményeképpen minden részletében kirajzolódik a múlt századbeli magyar grafika egyik legjelentősebb ágának arculata. Bár a kötet tekintélyes külsejével, és hatalmas katalógusával első pillantásra csak a szakközönséget látszik érdekelní, az olvasás során — ezen értékein túlmenően — lebilincselő kortörténeti olvasmánynak is bizonyul, amely közvetlen fényt derít a korabeli kulturális élet jellemző eseményeire.

A lithográfia Magyarországon és Európaszerte is a legszorosabban összefonódott a mindennapok követelményeivel. A technika létrejöttét a gyors és könnyű reprodukálás, a mindennapi eseményekre reagálás, a politikai élet kiszélesedése sürgette. Mint a szerző előszavában írja: „Szimbólikus jelentőségű, hogy a lithográfiát a francia forradalom éveiben találták fel, kibontakozása, virágzása ugyanis szorosan összekapcsolódik a polgári társadalmak kialakulásával és fejlődésével... A nagy néptömegeket közvetlenül érintő és érdeklő változások a politikai és a hadiesemények következtében az előző évszázadokhoz képest hatalmasan megnövekedett a grafikusművészetek tömegbázisa. A társadalom szélesebb rétegeinek szükségletévé vált, hogy írásban és képben is tudomást szerezzen a történekről.”

A nemzeti fellendüléssel, a polgárság kulturális igényeivel a magyar lithográfia története is szorosan összekapcsolódik. A szerző a korszakot az 1810-es és az 1870-es évekkel határolja. A kezdő dátum az első magyar lithográfiai nyomdák felállítását jelzi, a befejező azt a hanyatlást, amelybe a lithográfiát az egyéb sokszorosító eljárások előtérbe kerülése

döntötte. A technika újabb fellendülése már más korszakba esik, termékei a XX. század művészetéhez sorolhatók.

A XIX. századi könyvnyomtatás témaköre: az érdeklődésnek és a szükségletnek megfelelően elsődlegesen az arckép — ezen belül történeti személyiségek, írók, színészek nagy számban reprodukált képmásai —, továbbá életképek, tájképek, a nemzeti múlt színterei, történelmi jelenetek és sokkal kisebb számban politikai karikatúrák. Bár a kor egyik legjelesebb festője, Barabás Miklós is szívesen rajzolt kőre, s az ő munkássága messze ki is emelkedik az átlagos színvonalból, a lithográfia mégsem érte el a többi művészeti ág, elsősorban a festészet hívóját, noha — idézzük a szerzőt — „híven tükrözi a magyar művészet újjászületéséért folytatott küzdelmet.” A lithográfia tette lehetővé, hogy legszélesebb néprétegek közelérférjessenek a művészethez, s maguk is vásároljanak műalkotásokat.

A Gerszi Teréz által nyújtott kitűnő történeti korrajzhoz részletes katalógus járul, amely valamennyi magyarországi körrajzolónak és azok műveinek adatait tartalmazza. A kötetet 131 kép illusztrálja.

Körner Éva

Szj Rezső

VÁRPALOTA

Fejezetek a város történetéből

Gondolat, 643 old. Ara: 57,— Ft.

Sokan bizonyára fanyalogva vesznek a kezükbe egy ilyen jellegű könyvet, de annak, aki — bepillantást hamarosan megváltozik a véleménye. Nem fogja többé a helytörténeti munkákat fölöslegesnek, és a műfajt unalmasnak ítélni.

Szj Rezső monográfiáját elsősorban sokoldalúsága teszi vonzóvá. Szinte hihetetlen, mi minden érdekli, mi mindenre terjedt ki figyelme. Még felsorolni is csak hiányosan lehet: földrajz, állat- és növénytan, politikai és gazdaságtörténet, műtörténet, etnográfia, lélektan, munkásmozgalom stb., stb. Ezer és ezer jól dokumentált adatot hord össze, s bár a figyelme minden apróságra kiterjed, mégsem vész el a részletekben, tényeit jól csoportosítja és helyesen értékeli — s ami szintén nem mellékes — érdekesen adja elő, úgyhogy végülis összefüggő, egységes menetű és jól körvonalazott kép kerekedik belőlük.

Nem csupán egy kis városka múltját és jelenét ismerjük meg, hanem szinte az egész országot, s nemcsak múltunkat és jelenünket, de jövőnket is megpillantathatjuk benne — nem jóslatokba, hanem

a történelem okos szemléletébe foglaltan. Nagyobb földrajzi egységet lehetetlen lett volna egyetlen munkában, ilyen sokoldalúan feltárni és ennyire emberi közelségbe hozni.

Másik fő vonzereje: hiteles történelmet ír, a lényeges momentumokat emeli ki, a döntő fordulópontokat állítja az előtérbe, nem szemlél békátávtalból, s mégis — a szokásos értelemben vett történelmi személyeken kívül — gyakorta néven nevezve, velük mintegy személyes ismeretségbe hozva az olvasót, egyszerű, hétköznapi embereket állít a középpontba és rajtuk keresztül mutatja meg a tömegek történelemformáló szerepét.

Kivált az utolsó 75—80 év anyaga gazdag és tanulságos, mikor Várpalota történelme a szénbánya: technikai és gazdasági történetével és a bányászás küzdelmeivel azonosult. A legszínesebb és életteljesebb az utolsó tizenöt év ábrázolása.

Zolnay Vilmos

G. Aggházy Mária

MAGYARORSZÁGI BAROKK MŰVÉSZET

Gondolat — Képzőművészeti Alap. 56 old.

Ara: 7,50 Ft.

Művészetünket a renaissance korban közvetlenül olasz hatások irányították. A barokk idején a politikai és vallási változásokkal karöltve az olasz ösztönzéseket csaknem mindig osztrák közvetítéssel kapjuk és a cseh, morva, meg a különböző német területekről is érkeznek hozzánk stílusáramlatok. G. Aggházy Mária a magyarországi barokkról írt kis könyvében a barokk építészetet, szobrászatot, festészetet és iparművészetet ismerteti. Különösen a szobrászat az, melyet saját alapvető kutatásai alapján ismer. Az eddig egészében feldolgozatlan magyar barokk — melynek festészeti részét Garas Klára: Magyarország festészete a XVIII. században címmel dolgozta fel —, szobrászatát illetően Aggházy Mária: Barokk szobrászat Magyarországon című művében kaptunk alapos, megbízható vezetőt.

Első nagy művészettörténészeink — Rómer Flóris, Ipolyi Arnold, Henszlmann Imre — száz év előtt főleg a középkor emlékei iránt érdeklődtek, bár nem hagyták figyelmen kívül az tárgyilagosan értékelték a barokk kor művészetét is. Mégis az egyes korszakok értékelésénél a középkort emelték ki a barokkal szemben. A XX. század elejére a helyzet megváltozott. Nagy szerepe volt ebben Gerevich Tibornak, aki a barokk emlékek kutatásának fontosságát hangsúlyozta. A barokk kutatás részletkérdé-

seinek kimerítő vizsgálatát az emlékanagy számbavételével Aggházy Mária végezte el nagyobb munkájában, szakemberek részére. E kis műve részben annak eredményeit summázza.

A barokk építésszet és szobrászat egyaránt a késő renaissance-ból bontakozik ki és a XVIII. században virágzik legteljesebben. Szobrászatunk legjelentősebb alakja Georg Raphael Donner, az építésszet fiatalabb vezéregyéniségével, Fellner Jakabbal szemben, aki meggyökere-sedett a hazai talajban, — „tatai építész” lett —, Donner Pozsonyban is „austriacus”-nak jelölte magát, élete utolsó éveit ismét Bécsben töltötte. A két életsors jelzi egyben a két művészegyéniség közötti helyzeti különbséget: Donner egyetemes mértékkel mérve is az élen áll, Fellner a külföld legnagyobbjai mellett csak a szerényebb, de nem méltatlan magyar színvonal legjavát képviseli.

XVII. századi festészetünk a kor olasz, spanyol és németalföldi nagy mestereinek árnyékában csak a legszerényebb helyre húzódhat. A XVIII. században megváltozott a helyzet. Az osztrák festészet átlagos színvonala is jóval magasabbra emelkedett az előző századénál és vezetők egyéniségei a szobrászokhoz hasonlóan csaknem mind dolgoztak nálunk. Köztük a legnagyobb Anton Maulbertsch. Amint a képzőművészetek barokk kori hazai alkotásai nagyarányú művészeti tevékenység tanúbizonyságai, egyben pedig szerves előkészítői a XIX. század nemzetivé váló törekvéseinek, úgy az iparművészet legkülönbözőbb ágai is jelentősen gazdagodtak s bennük a XIX. századi népművészet dús talajra talált.

A könyvet irodalom egészíti ki és 31 kép díszíti.

— o —

KÉKEDI NÉPDALOK

Sztarecky Zoltán gyűjtése

Borsod-Abaúj-Zemplén megyei tanács, 180 old.
Ara: 21,— Ft.

Kékéd az északi határszél egyik szögletében van, körülbelül félúton Gönc és Kassa között, sűrű történelmi levegőjű vidéken, melyet híres prédikátorok, kuru-c vitézkedések emléke ül meg; a község lakói szerint határük gyógyforrását Mátyás király látogatta; várkastélyukat 1431-ben már oklevél említi; az Árpádok óta lakott hely jelenleg hatszáz lelket számláló kis falu.

A népszokásokat itt is erősen felejtik, ritkán, inkább csak lakodalmakban csendül meg a népdal, de az öregek még tudnak nótát Vidróckiról, s arra is emlékeznek, hogy melyik gönci csárdában mu-

latott. A nyolcvanéves Faller János még eldalol tizenhét strófát Fehér László balladájából, a lakodalmi csigatésztát még a hagyományos dal hangjainál készítik, s a három fényes csillag Kémeden is három szeretőt jelent a leánynak.

Akad még dolga a gyűjtőnek ebben a faluban, az olyan kiadványokra pedig, amelyek egy-egy kisebb táj vagy egyetlen község dallamkincsét közlik, a teljes magyar népzene-tár megjelenése közben és után is szükség van, szükség lesz. Sztareczky Zoltán munkája szerényebb, mint Vargyas Lajos vagy Lajtha László népzenei falumonográfiái, de a maga népszerűsítő formájában is hasznos a tudomány számára, s a dalkedvelők sok jó énekelnivalót ismerhetnek meg belőle.

A gyűjtemény száztíz darabja közt ve-gyesen találunk szélteben elterjedteket és ritkább helyi sajtásokokat, új típusú dallamokat és megőrzött régiségeket. Tanulságos megfigyelni, hogy a különösen szép régi szövegek egynémelyike, kicsit módosulva és modernizálódva, új dallam szárnyán, még ma is él, mint pl. ez az érdekes variáns:

Ezért a legényért mit nem cselekedtem,
Hernád fenekéről apró gyöngyöt szed-
tem.

Hernád fenekéről apró gyöngyöt szed-
tem,

A babám fejére gyöngykoszorút tettem.

A közismert dalszöveg balladás hangulata, mesei motívumai egyszerűbb és racionálisabb kiadásban mutatkoznak itt, és éppen ez biztosít különös bájta az új változatnak.

Sztareczky Zoltán könyvét, melynek zenei részét Kodály ellenőrizte, igen csinosan, fényképekkel és kékedű népművészeti ékítményekkel díszítve készítette el a Borsod megyei Nyomdaipari Vállalat. Jó volna, ha mennél több ilyen hasznos és szép vidéki munkát üdvözölhetnénk.

— k —

BESZÉLŐ KÖVEK címmel érdekes könyv jelent meg a KISZ Budapesti Bizottsága és a Fővárosi Tanács kiadásában. A kötet az utikalauzok modorában ismerteti meg Budapest munkásmozgalmi emlékeivel: elkísérel az olvasót azokhoz a fővárosi házakhoz, utcákhoz, terekre, amelyek a munkásosztály küzdelmeinek valamely eseményéről nevezetesek. A tanulságos történelmi séta a Várban kezdődik, és Csepelen ér véget, miután sorban felidézte Táncsics Mihály és Mező Imre, Frankel Leó és Szabó Ervin, Czabán Samu és Zalka Máté, Kun Béla és József Attila, a Galléi Kör és a Tompa utcai csata, a Történelmi Emlékbizottság által szervezett függetlenségi tüntetés, s a régi harcos május elsejék emlékezetét. A könnyed, beszélgető hangnemben megírt könyvet számos fénykép díszíti, s rövidesen második kötete is sajtó alá kerül.

Műszaki irodalom

A népszerű szakíró, Magyarai Béla új könyvvel lepte meg a rádiótechnikusok és amatőrök népes taborát. Munkájának címe: *Rádióamatőrök zsebkönyve*. (Műszaki Könyvkiadó, 1960. 800 oldal, 350 ábra, kötve 59,— Ft.). A szerző a kiadvány anyagának összeállításakor gondosan vigyázott arra, hogy ne legyen átfedés az 1954-ben és 1955. évben megjelent és két kiadást megért Rádiótechnikusok zsebkönyvével. A munka a képzetesebb amatőrök és technikusok részére készült. Összefoglalja a híradástechnika fejlődésének legújabb eredményeit, egyben közli azokat a táblázatokat, számítási képleteket, amelyek nélkülözhetetlenek a rádióamatőr és technikus gyakorlatában. Külön figyelemreméltó a könyv „Elektronika” című fejezete, amely az egyre népesebb tábort számláló elektronika-amatőröknek ad a tudnivalókról kellő tájékoztatást. A könyv fontosabb fejezetei: 1. Táblázatok, 2. Nomogramok, 3. Elektrotechnika, 4. Rádiótechnika, 5. Alkatrészek, 6. Antennák, 7. Tápáramforrások, 8. Elektroakusztika, 9. Elektronika, 10. Méréstechnika. — A szerző az előszóban közli az olvasókkal, hogy a zsebkönyv nem tér ki minden kérdés részletes ismertetésére, egyben kilátásba helyezi a második kötet megjelenését, amely a hiányzó részleteket tartalmazza majd. A kiadvány iránt az érdeklődés máris igen élénk.

*

A modern fizika világát ismerteti meg az olvasóval szemléletesen, színesen, közérthető stílusban Rácz István *Méret és nagyságrend* című könyve. (Műszaki Könyvkiadó, 1960. 220 oldal, 105 ábra, kötve 20,40 Ft.). A témát nem az eddig megszabott módszerrel közelíti meg, hanem az embert körülvevő, látható és látásunkkal közvetlenül nem észlelhető élettelen természetet méret, tehát nagyságrend szerinti csoportosításban tárgyalja. A lebilincselő szakmunka nemcsak a kevésbé képzett olvasóhoz szól, hanem a szakember szemléletét is új elemekkel egészíti ki és összefoglaló áttekintést ad a legnagyobbtól a legkisebb nagyságrendig. A fontosabb fejezetek: A nagyságrendi tartományok, A nagyságrendek megismerésének történeti áttekintése, A csillagászati nagyságrend, Az atomok nagyságrendje, a kolloidok világa.

*

Az Ipari Szakkönyvtár sorozat legújabb kötete Róth Gyula *A felvonó* című mun-

kája. (Műszaki Könyvkiadó, 1960. 576 oldal, 284 ábra, füzve 31,20 Ft.). A hézagpótló munka a felvonók történelmi ismeretése után részletesen megismerteti az olvasót a korszerű — villamos üzemű — személy-, személykiséretű teherfelvonókkal és teherfelvonókkal, valamint a körforgó- és különleges felvonókkal. A könyv második részében a felvonók helyszíni szerelésével és műszaki átvételével foglalkozik, majd az üzemét tárgyalja. A „Felvonók ellenőrző számítása” című utolsó fejezet a gyakorlatból példákat és megoldásokat közöl és ezzel még inkább hozzásegíti a szakembert a felvonók szakszerű kezeléséhez és biztonságos üzemeltetéséhez.

Az építő- és építőanyagiparban dolgozók kaptak igen érdekes és a gyakorlati életben jól felhasználható könyvet Endrényi Sándor—Márkus Antal—Dr. Toókos György *Szállítás az építőiparban* című kiadvány második, átdolgozott és bővített kiadásának megjelenésével. (Műszaki Könyvkiadó, 1960. 428 oldal, 40 ábra, kötve 39,80 Ft.). Rendkívül bonyolult és szerteágazó feladat az építőiparban az anyagmozgatás, az anyagszállítás. A könyv célja, hogy segítséget nyújtson a szállítási munkakörben dolgozóknak, a kalkulátoroknak, a pénzügyi szakembereknek a szállítások gazdaságos és célszerű lebonyolításához, a szállítással kapcsolatos költségek megállapításához, elszámolásához és ellenőrzéséhez. Közlekedési áganként csoportosítva (vasúti, hajó, közúti, repülőgépi fuvarozás) rendszerbe foglalják a szerzők a szállítások megszervezéséhez szükséges tényezőket. Az egyre nagyobb méreteket öltő építkezések mellett ez a könyv szinte nélkülözhetetlen és a benne foglaltak helyes alkalmazása elsődrendű népgazdasági érdek.

A rádióamatőrök és rádiótechnikusok részére készült a német Alfréd Nowak és Ferdinand Schilling UHR—FM vételtechnika című kiadvány. (Műszaki Könyvkiadó, 1960. 236 oldal, 129 ábra, kötve 27,10 Ft.) A könyv részletesen ismerteti az ultrarövidhullámú frekvenciamodulációs vételtechnikát, a frekvenciamodulált adások vételére épített vevőkészülékeket. A rádiótechnikának ezt a ma időszerű területét áttekinthetően, a legújabb eredmények feldolgozásával ismerteti. Felsőbb matematikai ismeretek hiányában is igen jól érthető és használható ez a gyakorlati munka, amely német nyelven második kiadásban a közelmúltban jelent meg.

(T. O.)

ÚJ SZAKMAI KIADVÁNYOK

MÓRA LÁSZLÓ: SEGÉDKÖNYV AZ EGYETEMI KÖNYVTÁRAK HÁLÓZATI MUNKÁJÁHOZ Bp. Tankönyvkiadó, (1960). 128 p. (*Budapest Műszaki Egyetem Központi Könyvtára módszertani kiadványai.* 3. sz.)

A magyar könyvtárügynek a hálózati szervezési forma törvényes szabályozása (1956.) óta életkérdésévé vált a hálózati szervezeti keret minél valóságosabb, életszerűbb tartalommal való megtöltése, a jó szervezet adta lehetőségek felhasználása könyvtáraink minél színvonalasabb működésének kialakításához.

Ezt a célt kívánja szolgálni a Budapesti Műszaki Egyetem Központi Könyvtárában összeállított segédkönyv is: rögzíteni akarja az eddig elért eredményeket és a jogi szabályozás, az idevonatkozó rendeletek és utasítások bázisán kialakított működési szabályzat és ügyrend közlésével megszilárdítani és továbbépíteni a Műszaki Egyetemi Könyvtár sok tekintetben példamutató hálózati tevékenységét. Megtudjuk a segédkönyvből a magyar egyetemi könyvtárhálózatok kialakulásának és fejlődésének legfontosabb adatait, a központosítás különböző mértékét a 8 egyetemi illetve főiskolai jellegű hálózatban, majd részletesebben megismertet bennünket a műszaki felsőoktatási hálózat helyzetével.

Az itt elért legkiemelkedőbb eredmények a devizás szerzemények összehangolása és a budapesti két egyetem szinte teljes tanszéki állományának (106 könyvtár) feldolgozása terén jelentkeznek. Az újabb alapítású egyetemi könyvtárak teljes centralizáltságuknál fogva természetesen központosítottan szerzeményeznek és dolgoznak fel minden, az egyetemen levő művet; azonban a régi és nagy egyetemi könyvtárak sorában egyedül áll a Műszaki Egyetem Könyvtára központi katalógusával, amely a teljes egyetemi könyvtárállomány mintegy 80 százalékát már tartalmazza, s fokozatosan a vidéki egyetemek anyagát is nyilván fogja tartani. Majd ismerteti a szerző a hálózati módszertani csoport munkáját és feladatait illető elképzeléseit, a hálózati központi funkciók teljes kiépítését.

A segédkönyv második részében a szerző az 1956. évi könyvtári törvényt, a Minisztertanács határozatát a törvény végrehajtásáról, valamint a Művelődésügyi Miniszter egyéb —, a könyvtárak gyűjtőkörére vonatkozó, illetve az egyetemi és főiskolai könyvtárak szervezeti szabályzatáról szóló — utasításait közli magyarázatokkal kísérve, s a magyarázatok közben kitérve a Budapesti Műszaki

Egyetem Központi Könyvtárában kialakult gyakorlatra is. Itt egy kicsit zsúfoltan érezzük az idézett rendeletek szövegével keveredő magyarázatokat és konkrét gyakorlati leírásokat és úgy véljük, hogy a mindennapi használat számára ez az elrendezés kissé nehézkesnek fog majd mutatkozni. A jogszabályok szövegének sorát a múltévi szegedi egyetemi könyvtári konferencia határozatai zárják le.

A harmadik rész a műszaki felsőoktatási hálózat ideiglenes működési szabályzatát és ügyrendjét közli. Ideiglenes, mert dec. 31-ig még módosító javaslatok és észrevételek eljuttatásának is helye volt. Ebben foglal helyet a hálózat szervezeti felépítése, a hálózat központi funkciói (szerzeményezés, feldolgozás, módszertani irányítás, felügyelet), a központon belül a hálózati központi részleg (másképp módszertani csoport) ügyrendje, az alközpontok (a vidéki műszaki egyetemek központi könyvtárai Miskolcon és Veszprémben) feladatai és végül a hálózati tagkönyvtárak — ebben a konkrét esetben a tanszéki könyvtárak — feladatai. Ez utóbbi csoport a legrészletesebben kimunkált és tulajdonképpen a tagkönyvtárak könyvtárosai számára a módszertani útmutatás szerepét látja el. A műszaki felsőoktatási hálózat könyvtárainak részletes adatfelvétele: az 1959. dec. 31-i állományadatokat, katalógus- és raktári helyzet rögzítése zárja le a segédkönyvet.

Feltétlenül dicséretet érdemel a szerző törekvése, hogy használható segédkönyvben kívánja az egyetemi hálózati — közelebről a műszaki felsőoktatási hálózat — munka elvi alapjait, jogi szabályozását, ténybeli adatait egyesíteni. Azonban talán hasznosabb lett volna a tanszéki könyvtárosok számára szükséges módszertani útmutatások kidolgozását, az őket szorosan érintő jogszabályok közlését elválasztani a hálózati központ módszertani csoportjának szánt ügyrendtől, útmutatástól és a számukra fontos jogszabályok közlésétől. Végül nem hallgathatjuk el azt a megjegyzésünket, hogy amennyiben idegennyelvű összefoglalókkal kívánjuk eredményeinket a külföld elé tárni, akkor feltétlenül szükséges ezeknek az összefoglalóknak gondos és kifogástalan fordíttatása és sajtóhibamentes közlése is. (Horváth Magda)

*

BUDAPEST SZOCIALISTA FEJLŐDÉSE 1945—1959. *Bibliográfia.* 1—3. kötet. Bp., 1960.

Magyarország felszabadulásának 15. évfordulója tiszteletére a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár Budapesti Gyűjteményé-

nek munkaközössége rendkívül gazdag anyagot tartalmazó bibliográfiát állított össze. A három vaskos kötetből álló munka terjedelme összesen 1147 lap, nem kevesebb mint 10 266 cím. A számszerű adatok azonban nem érzékeltethetik kellőképpen az anyag sokoldalúságát és értékét.

A kiadvány jellegéből következik, hogy a rendelkezésre álló újság-, folyóirat-cikk és könyvanyagot nem ölelheti fel teljes egészében. Igen fontos tehát a válogatás szempontjainak helyes megválasztása. A szerkesztők is megvallják az előszóban, hogy munkájukban nem annyira az anyag felkutatása és összegyűjtése okozott nehézséget, mint inkább az, hogy a rendelkezésre álló terjedelmen belül mit használjanak fel belőle. A lényegtelen fel kell áldozni a lényegesebbé. A kevésbé jellemzőt a jellegzetesebbé. Hogy ezt a látszólag egyszerű alapvetően milyen nehéz átültetni a gyakorlatba, azt csak az tudja, aki maga is végzett már hasonló munkát. Az egyik leggyakrabban előforduló hiba az szokott lenni, hogy a válogatás jogával élve, pontosabban visszaélve csak az eredményekről, a győzelmeiről beszámoló művek címeit közlik és ugyanakkor — ne hogy ünneprontónak tűnjenek — nem vesznek tudomást a fejlődésben jelentkező visszaesésekről, gátló eseményekről, egyszerűen a nehézségekről. A bibliográfia összeállítói tudatosan törekedtek arra, hogy ezt a hibát elkerüljék. Így nem felejtkeztek el a felszabadulás utáni közbiztonsági állapotokról, az infláció súlyos megpróbáltatásairól, az ellenforradalom pusztításairól sem.

A másik probléma, melyet a szerkesztőknek meg kellett oldaniuk, a helyes szempontok szerint kiválogatott anyag természetének megfelelő, világos, jól áttekinthető csoportosítás. A bibliográfia tulajdonképpen öt részre oszlik. Az elsőben az összefoglaló műveket, valamint az állami ünnepekre, évfordulókra (Budapest felszabadulása, március 15, április 4, május 1, november 7 stb.) vonatkozó anyagot találjuk meg. A második, harmadik és negyedik rész a főváros életének három korszakát foglalja magában: a felszabadulás utáni éveket (1945—1946), az első hároméves terv időszakát (1947—1949) és végül a szocializmus építésének időszakát (1950—1959). Az egyes korszakokon belül további alcsoportok szerepelnek: általános helyzetkép, népesedési viszonyok, újjáépítés, politikai küzdelmek, társadalmi mozgalmak, harc a hazai és nemzetközi reakció ellen, gazdaság, kulturális eredmények. Az egyes alcsoportok anyaga azonban sokkal gazdagabb, mint az címükből kitűnik. Az

„általános helyzetkép” csoportban a főváros anyagi helyzetéről, a bérek és fizetések alakulásáról, a gyermekek helyzetéről éppúgy képet nyerünk, mint a romeltakarításról, az egészségügyről, a gyógyszerellátásról stb. A politikai küzdelmek fejezet címeit olvasva a kommunista párt szerepéről, a munkásegység kivívásának eseményeiről, az államosításokról, a pártkongresszusról, a Szociáldemokrata és a Kisgazdapárt tevékenységéről, a választásokról találunk anyagot: ugyanilyen gazdag a gazdaság fejezet is: lakásviszonyok, hároméves terv, munkaverseny, beruházások, tervekölcsön, ipar, kereskedelem, közlekedés, közellátás, közművek, közigazgatás, közbiztonság, szociális eredmények, egészségügy, a művelődési forradalom eredményei, oktatásügy, tudomány, technika, művészet, sport.

Szükségesnek tartottuk ezt a hosszúnak tűnő felsorolást, mert ez érzékelteti legjobban, milyen sokrétű érdeklődés kielégítésére képes ez a bibliográfia. Használhatóságát még fokozza, hogy utolsó részében az egyes kerületek fejlődésére vonatkozó anyagot tartalmazza.

A címleírásokat tömör, de mindig a lényegre feltáró annotációk kísérik, lehetővé téve a sokszor nem világos, vagy túl rövid címek mögé rejtett mű igazi tartalmának felismerését. A szöveget művészi alkotások és röplapok reprodukciói élelénkítik. A harmadik kötet végén találjuk a mutatókat a fontosabb új létesítményekről és az előforduló személynevekről. A legfontosabbat, a tárgymutatót azonban nagyon nélkülözzük. Az előszóból megtudjuk, hogy a bibliográfiát „feszített munkaütemben” készítették, a tárgymutató pedig komoly, fáradságos munkával járt volna. Mindezt mérlegelve, mégis meg kell mondanunk: ez a hatalmas, rendkívül értékes, sőt izgalmas anyag megérdemelte, fáradtságos munkával járt volna, mert véleményünk szerint a munka használatához, a kellő eligazodáshoz egy ilyen mutató nélkülözhetetlen. Hogy csak egyetlen példát említsünk az orvosi, egészségügyi helyzetről nemcsak az „Egészségügy” c. fejezetekben (1605—1661, 2845—2895, 4772—4857. számú tételek) találunk címeteket, hanem az „Általános helyzetkép” (402, 2029 sz.), „Népesedési viszonyok” (489. sz.), „Újjáépítés” (537. sz.), „Külföldi segítség” (940. sz.), „Oktatás” (1836. sz.) fejezetekben és az egyes kerületek anyagában (VIII. ker.: 7882, 7885; XIII. ker.: 8129, 8134, 8136, 8137, 8139 stb.) is. A kerületek szerinti csoportosításban érezhető leginkább a jó tárgymutató hiánya, mivel itt még a dur-

vább szakcsoportok sem nyújtanak segítséget.

A bibliográfiát természetesen így is nagy haszonnal forgatják majd mind a szakemberek, mind a kíváncsi érdeklődők. Az összeállítás révén ismét életre kelnek a küzdelmes évek már-már elfelejtett eseményei, új megvilágításban láthatjuk a már valóra vált terveket, és azokat is, melyek megvalósítása még a jövő feladata. (Pálvolgyi Endre)

AZ ORSZÁGOS MŰSZAKI KÖNYVTÁR ÉVKÖNYVE 1959. Bp. 1960: 256 old.

Alapításának 75. éves évfordulóján az Országos Műszaki Könyvtár évkönyvek kiadását határozta el. A két évvel ezelőtti Jubileumi Évkönyvet most követő második évkönyv megjelenése több szempontból is örvéndetes esemény. Egyrészt hű képet fest egyik dinamikus fejlődő nagykönyvtárunk működéséről, másrészt közérdekű tanulmányai a szakkönyvtárosok tájékozódását és továbbképzését szolgálják, végül a mű gazdagítja az évkönyvekben nem túlságosan bővelkedő hazai szakirodalmat.

A könyvtár 1959. évi beszámolójában fontos eredményekről értesülünk. Valóban figyelemreméltó az az erőfeszítés, amelyet a műszaki kultúra terjesztése érdekében tesz. E célból segíti a közművelődési, elsősorban az ipari vidékek (Borsod, Nógrád m.) megyei könyvtárait, bevonja őket az Országos Műszaki Könyvtár hálózati könyvelőszolgálatába. A könyvtár másik értékes kezdeményezése, hogy a termelő- és kutatómunka szempontjából rendkívül fontos, legfrissebb műszaki kiadványok (reportok, kutatási jelentések stb.) állománybavételét is megkezdte. A könyvtári tájékoztatás hatásfokát növeli a tárgyszókatalógus, melyet ebben az évben vezettek be.

Míg az évi beszámoló elsősorban a központ munkájára szorítkozik, Szabolcska Ferenc tanulmánya — az OMK által kidolgozott és 1959-ben elrendelt egységes adatszolgáltatás alapján — pontos és részletes képet fest a hálózathoz tartozó 903 kutatóintézeti és vállalati műszaki könyvtár helyzetéről.

Az évkönyv harmadik, beszámoló jellegű dolgozatában Polzovics Iván az Országos Műszaki Könyvtár új típusú dokumentációs kiadványait vizsgálja a külföldi fejlődés tükrében. Az elért eredmények itt sem csekélyek. Kiváló teljesítmény például a *Műszaki Lapszemlék* éves indexeinek a tárgyévét követő első hónapban történő megjelentetése. (Ismeretes, hogy a nemzetközi gyakorlatban a tárgyszavas mutatók általában félév, gyakran csak egy, vagy másfél év késedelemmel

jelennék meg.) Érdekes fejlődést ért el az a sajátosan OMK eredetű szolgáltatás, a témamegfigyelőszolgálat, amelyet a külföld is érdemesnek tart átvételre. Az új típusú dokumentációs kiadványok a „válogatottan válogatott” külföldi szakirodalmat tömörített feldolgozásban gyorsan közlik.

Dicséret illeti az évkönyv tartalmát, mivel a közölt dolgozatok többsége közérdekű könyvtártudomány-elméleti és gyakorlati könyvtári kérdésekkel foglalkozik. Balázs Sándor helyzetképe a Magyarországra bejövő külföldi műszaki szakfolyóiratok könyvtári és dokumentációs hasznosításáról sok érdekes és eddig ismeretlen tényezőre hívja fel a figyelmet. Kimutatja, hogy a világon kb. 6—8000, szakszempontról értékes műszaki folyóirat jelenik meg. Hazánkban 3574 lap jár, és ebből kb. 1300 szakfolyóiratot dolgoz fel a magyar műszaki dokumentáció. A műszaki ismeretterjesztés folyóiratbázisának kiterjesztéséhez szerinte két út vezet: a devizakeret emelése, valamint a „megosztott állománygyarapítás” bevezetése az egyes könyvtárak és hálózatok között. Orosz Gábor nagy szakmai felkészültségről tanúskodó dolgozata a könyvtári élet ismeretlen területére kalauzol. A vizuális lyukkártyák alkalmazását mutatja be a tizedes rendszerű tájékoztatásban. A tanulmány elméleti megalapozottsága mellett bővelkedik gyakorlati vonatkozásokban, és így a kisebb szakkönyvtárak részére is érdekes. A vizuális lyukkártyákból készített irodalomkereső eszköze házilag előállítható, kezelése egyszerű, a felszerelése olcsó. Valamennyi üzemi, kutatóintézeti könyvtáros, de a közművelődési könyvtáros is örömmel üdvözli Tombor Tibor írását a kis szakkönyvtárak építési és berendezési programjának kialakításáról. Gáspár István a műszaki és szervezési intézkedések gazdasági hatékonyságát ismerteti a külföldi szakirodalom alapján. (Móra László)

*

A KAPOSVÁRI MEGYEI KÖNYVTÁR ÉVKÖNYVE. 1958—1959. Kaposvár, 1960. 63 old.

Az elmúlt két évre szóló összefoglaló kötettel folytatja a kaposvári megyei könyvtár 1958-ban indult évkönyveinek sorozatát. Kár, hogy kezdeményezésével még mindig egyedül áll megyei könyvtáraink között. Ez az összevonas is arra mutat, hogy a kiadásnak még ott is akadályai vannak, ahol az ilyen próbálkozások elfogadottak és bevezetettek. Az eredmény viszont azt bizonyítja, hogy a fejlettebb megyei könyvtáraknak érdemes lenne összeszedniök az erejüket hasonló kiadványok közrebocsátására.

A korlátozott terjedelem és a kétévi munka összesűritésének kényszere szükségyszerűen bizonyos elnagyoláshoz vezetett a beszámoló részben. Igaz viszont, hogy az adatok önmagukért beszélnek. Célszerűbb lett volna az 1959. évi adatokat az 1960. jan. 1-i népszámlálás lélekszámadataihoz viszonyítani, hiszen az 1949-es adatai már régen elavultak. A megye jövőendő helytörténeti kutatóira gondolva célszerű lett volna közölni a népkönyvtárak címeit is, esetleg a könyvtárosok nevével együtt. Ez nem nagyon növelte volna a terjedelmet, viszont a jövőendő kutatóknak jó tájékoztatást nyújtana. Méginkább hiányoznak a megye más hálózatához tartozó (elsősorban a szakszervezeti) legfontosabb könyvtáraknak adatai.

A beszámoló szükségyszerűen statikus képet nyújt (nem is tehet mást) a megye könyvtárainak munkájáról, a „Könyvtári munka — könyvtári élet” címen összefoglalt tanulmányoktól vártuk volna, hogy eleven rajtot adjanak a könyvtári munka tartalmi kérdéseiről. Sajnos, ez nem minden esetben valósult meg.

Kellner Béla: A falusi olvasószolgálat időszerű kérdései c. tanulmánya főleg csak szervezeti kérdésekkel foglalkozik. Az „előző” kötetben az ő és *Szita Ferenc* tanulmánya helyesebb utat mutatott, kár volt letérni róla. Az ilyen évkönyvekben tehetnék közzé a megyei könyvtárak azokat a tapasztalatokat, elméleti vizsgálati eredményeket, a falusi — általában a vidéki — könyvtári munka elemzésének részleteit, is közlő tanulmányokat, amelyeket csak ők készíthetnek el és kell is elkészíteniök, ha munkájukat jól akarják végezni.

Nem volt szerencsés dolog az évkönyvben közölni *Pelejtei Tibor* tanulmányát (Műszaki kultúra, műszaki propaganda). Módszereket, általánosan érvényes

módszereket ajánl, olyan kérdéseket tárgyal nagy igyekezettel, amelyeket szívesen látnának a könyvtárak egy módszertani útmutatóban, de nehéz beilleszteni egy évkönyv kereteibe. *Általában nem célszerű „központi” cikkeket közölni egy, a megye munkáját tükröző helyi kiadványban.* A kétségkívül fontos témáról szívesebben olvastunk volna a megye sajátos helyzetét ismertető beszámolót.

Szita Ferenc a pusztai kölcsönzőállomásokról közöl cikket. Ő találta el legjobban a témát, de hibája, hogy mindent el akar mondani a kérdéstről. Elég lett volna pl. csak a pusztai olvasók sajátos igényeivel foglalkozni, akkor alaposabb, „tudományosabb” lett volna a munka, és nagyobb haszonnal olvashatták volna más megyék hasonló gondokkal küszködő könyvtársai.

A „Hagyományaink” rovatban az előző kötetben közölnél kevesebb, de színvonalasabb közlemény olvasható, amit feltétlenül helyeselni kell. *Mózsa Ernő* tanulmánya érdekes adatokkal gazdagítja a régi Somogy művelődéstörténetét, a *Kávássy Sándor* által közölt Rippl-Rónai levelek pedig a művész biográfiáját.

A somogyi könyvek és füzetek és külön a megye könyvtáraitra vonatkozó sajtóközlemények bibliográfiája hasznosan egészíti ki a kötetet.

A fentiekben inkább kritikai megjegyzésekkel, mint dicséző szavakkal éltünk. Nem szeretnénk, ha ez azt a látszatot keltené, mintha a somogyiak évkönyvére inkább a hibák, mint az eredmények lennének jellemzőek, de az igényes kezdeményezés színvonala kötelez. Mindenképpen dicséret illeti a megyei könyvtárat a kötet anyagának gondos összegyűjtéséért, a szép kiállításért és magáért azért a tényért, hogy vállalkozását illetően színvonalon folytatta. (—s —ó)

CIKKEINK SZERZŐI

Békés György, a hatvani Járási Könyvtár vezetője; *Besenyeyiné Bálint Eszter*, az OSzK Könyvtártudományi és Módszertani Központ munkatársa; *Bozóky Éva*, A Könyvtáros belső munkatársa; *Gubancsik Béla* könyvtárszakos egyetemi hallgató; *Halmai Béláné*, az egri Megyei Könyvtár munkatársa; *Havasi Zoltán*, a szegedi Egyetemi Könyvtár igazgatója; *Horváth Géza*, a tatabányai Megyei Könyvtár vezetője; *Dr. Kerekes András*, a székesfehérvári Megyei Könyvtár h. vezetője; *Koger Tamás*, a tatabányai Megyei Könyvtár munkatársa; *Kovács Máté*, az Eötvös Loránd Tudományegyetem Könyvtáros Tanszékének veze-

tő tanára; *Maruszki József*, a VIII. ker. 9. sz. Szabó Ervin Könyvtár munkatársa; *Mikó Zoltán*, a 35. sz. (soroksári) kerületi Szabó Ervin Könyvtár vezetője (jelenleg a Főv. Szabó Ervin Könyvtár kerületi könyvtárak osztályának h. vezetője); *Tassy Ferenc*, a Magyar Tudományos Akadémia Könyvtárának munkatársa; *Tóth Endréné*, a XII. ker. 38. sz. Szabó Ervin Könyvtár vezetője; *Vas János*, a SZOT Kulturális és Agitációs Osztályának vezetője; *Verseghi György*, az Építők Szakszervezetének területi könyvtárvezetője; *Vértesy Miklós*, a budapesti Egyetemi Könyvtár osztályvezetője.

HÍREK (II. rész)

FONTOS KÉZIKÖNYVEKET, ÖSSZEFOGLALÓ MUNKÁKAT adott ki a Közgazdasági- és Jogi Kiadó a közelmúltban. A főváros, illetve az ország fejlődését tükröző legújabb statisztikai adatokat az évek óta rendszeresen megjelenő statisztikai zsebkönyvek tartalmazzák. A MAGYAR STATISZTIKAI ZSEBKÖNYV 1960 (252 old.) 16 fejezetének áttekinthető táblázatai és ábrái a következő területek adatait tárják fel: Terület — Népség — Népmozgalom; Nemzeti jövedelem — Beruházások; Ipar; Építőipar; Mezőgazdaság; Közlekedés — Posta; Külkereskedelm; Belkereskedelm; Idegenforgalom; Foglalkoztatottság — Bérek — Jövedelmek — Árak — Fogyasztás; Lakásépítés — Közművek; Egészségügy; Művelődésügy; Sport; Eghajlati jelenségek — Vízállás. A függelék a Föld és Magyarország fontosabb csillagászati, illetve földrajzi adatait, valamint sok más érdekes tudnivalót (totó-lottó statisztika, mértekek, valuta árfolyamok, öröknaptár) tartalmaz. A BUDAPESTI STATISZTIKAI ZSEBKÖNYVE 1960 (299 old.) hasonló tartalommal jelent meg, azonban külön fejezetet szentel a Háztartás statisztikának, melyben a megfigyelt családok életviszonyait jellemző adatokat közli. Ennek a kötetnek is igen érdekes a függeléke, amely az 1959. évi eseményeket, a legnagyobb kitüntetések adományozását, menetrendeket tartalmaz, sőt magyar vonatkozású olimpiai eredménytáblázatot is közöl. — VARGA ISTVÁNNAK A REKLÁM című könyve (442 old.) azért fontos a nagyobb könyvtárakban, mivel a könyvtári propagandamunkában, a kiállítások megrendezésében stb. a könyvtáracsna szintje tudományos alappal kell ismernie a felhasznált eszközök formai és reklám pszichológiát követelményeit. Ez a kötet bő elméleti és illusztrációs anyagával egyszerű segítséget nyújthat a könyvtárosnak ahhoz, hogy saját területére vonatkoztatva felhasználja a kereskedelmi propaganda tudományos igényű megállapításait, és az eddiginél tudatosabb, jobb propaganda kiadványokat készítsen, hatásosabb eszközöket használjon fel mindennapi munkájában. A HATÁLYOS JOGSZABÁLYOK GYŰJTEMÉNYE 1945—1958 című sorozat újabb kötetét gazdagodott. A legújabb (3.) kötet a hatályos MINISZTERI RENDELETÉK-et tartalmazza 1136 oldalon. A mutatókkal kitűnően felszerelt, áttekinthető kiadvány nemcsak az egyes szakminisztériumok rendeleteit gyűjtötte össze, hanem a Gazdasági Főtanács, a Terhivatal rendeleteit, a Szakszervezetek Országos Tanácsának szabályzatait, valamint a Központi Döntőbizottság elnökének utasításait és szabályzatait is. A kötet — és természetesen az egész sorozat is — nagyon fontos tájékoztató eszköze nagyobb könyvtárainknak.

A MUNKÁSOLVASÓK SZÁMÁNAK NAGY-ARANYÓ NÖVELESÉT tűzte ki céljául a XVIII. ker. (Pestlőrinc) 24. sz. Czóbel Ervin Könyvtár. Arányuknak 17%-ról 37%-ra való emelkedése az állami lakótelepen (munkástelepülés) működő sajátkezelésű könyvállomás és a KTSZ letéti állomások segítségével, valamint a lőrinci könyvtárban a munkásolvasókkal való alapos foglalkozás eredményeként alakult ki. A terület többi lakosának könyvvél való ellátása érdekében a könyvtár tovább növelte hatóságát. December 2-án nyitotta meg második könyvállomását a XVIII. kerületi Tátrafüred téren, az ottani Ságvári Kultúrotthonban. (Sz. E. K.)

A BRITISH MUSEUM KÖNYVTÁRÁNAK KEZDŐ KATALOGUSÁBÓL újabb nyolc kötet jelent meg. A katalógus készítését 1931-ben kezdték meg, és a háború kezdetéig 29 kötetet adtak ki a C-betűig. 1954-ig 51 kötetben fel-

dolgozták a C-betűt és a D-betű felét. A mostani nyolc kötettel az England szóig jutottak. Úgy számítják, hogy a katalógust 1967-ig befejezik.

SZ. SZ. ZSISZLINA FOLKLORISTA, írók és folklór-gyűjtők, valamint irodalomkutatók előtt számolt be azokról a legendákról és a nép ajkán élő mesékről, melyeknek L. Tolsztoj a hőse. Ez az értékes gyűjtemény könyvtárakban is megjelenik.

A SZOVJET GYERMEKIRODALOM FEJLŐDÉSÉT mutatja be L. Kon „A szovjet gyermekirodalom” című, a Gyetgiz gondozásában megjelent művében. Ez a könyv nagy jelentőségű, mivel eddig nem jelent meg ilyen nagyszabású, átfogó mű a szovjet gyermekirodalomról.

A SZLOVÁKIAI KÖZMŰVELŐDÉSI KÖNYVTÁRAK FEJLESZTÉSÉNEK távlati terve szerint 1975-re a könyvek számát nagyjából háromszorosára kell emelni, oly módon, hogy 1975-ben egy lakosra 2,5 kötet könyv jusson, szemben az eddigi 1,04 kötettel. Ugyanakkor emelni kell az olvasók számát is, mégpedig az eddigi 460 000-ről 1 172 000 főre, a kötetforgalmat az eddigi 5 500 000-ről 25 000 000-ra. Egy lakosra öt kötet kölcsönzésének kell jutnia. (Citatel')

A MAGYAR SPORTSZAKIRODALOM régi hiányát pótolja A MAGYAR SPORT KEZIKÖNYVE c. kötet (Sport Lap- és Könyvkiadó 1960. 598 oldal). A könyvtárak tájékoztató munkája nagy segítséget kap e kiadvánnyal, amely a hazánkban üzött sportágak leglényegesebb tudnivalóit, adatait tartalmazza. A következő sportágak szerepelnek benne: Asztalitenisz, Atlétika, Cselgáncs, Evezés, Gyepabda, Íjászat, Jégkorongozás, Kajak — Kenu, Kerékpározás, Kézilabdázás, Korcsolyázás, Kosárlabdázás, Labdarúgás, Lovaglás, Motorcsónakázás, Motorkerékpározás, Ökölvívás, Ötusa — Háromtusa, Röplabdázás, Sakk, Sízés, Sportlövészet, Súlyemelés, Tekézés, Tenisz, Természetjárás, Torna, Úszás — Müügrás, Vitorlázás, Vívás, Vízilabdázás, sőt az Ejtőernyőgrás, Modellezés és vitorlázó sportrepülés is. Az egyes sportágakról történeti áttekintést ad a kötet, utána a sportág leírása, legfontosabb szabályai következnek, majd az országos és nemzetközi bajnokságok eredménylistája, az olimpiai- és világbajnokságok magyar helyezéseinek felsorolása, táblázatai, legfontosabb adatait adják, sőt a szak-könyvek bibliográfiáját is megtalálja az olvasó az egyes sportágak végén. Ez a hasznos adattár alapvető fontosságú kézikönyv, amelyet minden, főhivatású könyvtárossal rendelkező könyvtárunkban, sőt még a legkisebb könyvtárakban is kereshetnek az olvasók, ha valamilyen adat kérésére, viták eldöntésére van szükség.

A KUJBISEVI MEGYEI KÖNYVTÁR 1960 januárjában ünnepelte fennállásának 100. évfordulóját. Alapításakor mindössze 800 könyv és alig 200 olvasója volt. Ma több mint 1 millió kötetes állománya van. Az olvasók száma 33 000, az általuk évente kölcsönvett kötetek száma pedig több mint 900 000. A könyvtár három nagy olvasótermében 500 férőhely van. (Bibliotekar')

A HANNOVERI MŰSZAKI EGYETEM mellett Műszaki Tájékoztatói Könyvtár létesül, melynek egyik speciális dokumentációs részlege a szovjet tudományos és műszaki kiadványokról fogja tájékoztatni az érdeklődőket. (Szovetszkaja Bibliografja.)

KÖNYVISMERTETÉSEK ÉS IRODALMI CIKKEK JEGYZÉKE

POLITIKAI, ISMERETTERJESZTŐ, TUDOMÁNYOS- ÉS SZAKIRODALOM:

- Alpári Gyula Válogatott írásai. Népszabadság, nov. 25. (Máté György)
- Budapesti Statisztikai Zsebkönyv. Magyar Nemzet, nov. 3. (Teknős Péter)
- Csokonai-émlékek. (Összegyűjt. Vargha Balázs.) Népszava, nov. 3. (V. F.)
- Czine Mihály: Móricz Zsigmond útja a forradalomig. Magyartanítás. 5. sz. (Fülöp Géza)
- Jakobszon: Az érzelmek pszichológiája. Népszabadság, nov. 15. (T. L.)
- Komlós Aladár: A magyar költészet Petőfitől Adyig. Kortárs. 11. sz. (Bodnár György)
- Kun Béla: Irodalmi tanulmányok. Elet és Irodalom, nov. 4. (Illés László). — Köznevelés, — nov. 9. (F.)
- Landler Jenő: Válogatott beszédek és írások. Népszabadság, nov. 25. (Máté György)
- László Anna: Hevesi Sándor. Kortárs. 11. sz. (Dersi Tamás)
- Magyar műemlékvédelem 1949—1959. (Szerk. Dercsényi Dezső, Entz Géza, Gerő László, Gólya József, Párkányi Mihály.) Scproni Szemle. 4. sz. (Simányi Frigyes)
- Művészetre nevelés a családban. Népszabadság, nov. 15. (T. L.)
- Nemzetközi Almanach. (Szerk. Radó Sándor) Népszava, nov. 24. (V. F.)
- Obrazcov: A kínai színház. Elet és Irodalom, nov. 11. (M. G. P.)
- Preisich Gábor: Budapest városépítésének története. Népszava, nov. 24. (K. A.)
- Rejtő István: Mikszáth Kálmán, a rimaszombati diák. Magyartanítás, nov. 5. (Miklós Róbert)
- Szobotka Tibor: Shelley. Nagyvilág. 11. sz. (Balogh László)

SZÉPIRODALOM

- Benedek Elek novellái. (Összegyűjt. Balogh Edgár.) Magyar Nemzet, nov. 1. (Sz. R.)
- Cela: Méhkas. (Ford. Szalay Sándor.) Magyar Nemzet, nov. 3.
- Dienes András: Farkasles. Magyar Nemzet, nov. 24.
- Dürrenmatt: Az ígért. Kortárs. 11. sz. (Tóth Sándor) — Tiszatáj, nov. (Kabdebó Lóránt)
- Eszak-amerikai indián-mesék. (Vál. és Ford. Dégh Linda.) Magyar Nemzet, nov. 3.
- Gilgames eposz. Magyar Nemzet, nov. 27. (Kristóf Attila)
- Háfiz versei. (Ford. Képes Géza.) Elet és Irodalom, nov. 25. (P. E.)
- Heine: Versek és prózai művek. (Vál. Turóczi-Trostler József.) Népszabadság, nov. 12. (L. G.)
- Hidas Antal: Tengerektől tengerekig. Elet és Irodalom, nov. 4. (E. Fehér Pál) — Nagyvilág. 11. sz. (E. Fehér Pál)
- Homerosz. Népszabadság, nov. 9. (Hegedüs Géza)
- Jefremov: Az Androméda-köd. (Ford. Gallyas Ferenc) Népszava, nov. 3. (M. F.)
- Karikás Frigyes: A harminckilences dandár. Kortárs. 11. sz. (Illés László)
- Karinthy Ferenc: Ferencvárosi szív. Népszabadság, nov. 26. (B. E.)
- Kodolányi János: Vízválasztó. Elet és Irodalom, nov. 11. (Bodnár György)
- Magyar Népmesék I—III. (Szerk. Ortutay Gyula.) Népszabadság, nov. 25. (R. S.)
- Maupassant: Erős, mint a halál. (Ford. Király György.) Magyar Nemzet, nov. 3.
- Mende: Brooklyni bátrak. (Ford. Görgey Gábor.) Magyar Nemzet, nov. 24. — Népszabadság, nov. 30. (Fenyő István)
- Panova: Kisüt a nap. Népszabadság, nov. 30. (Juhász Mária)

- Pavese: Az ördög kastélya. (Ford. Lőrinczi László.) Elet és Irodalom, nov. 11. (T. A.)
- Somlyó György: Ami élni segít. Népszabadság, nov. 12. (B. L.) — Köznevelés, nov. 23. (Harsányi Zoltán)
- Szabó Pál: Tiszán innen, Dunán túl. Kortárs. 11. sz. (Béládi Miklós)
- Szál az enek... Népszabadság, nov. 15. (T. L.)
- Tamási Áron: Szírom és Boiy. Alföld. 5. sz. (Bajkó Mátyas)
- Timár Máté: Hajnal hasad, fényes csillag ragyog... Elet és Irodalom, nov. 18. (Béládi Miklós)
- Tórem isten népe. (Osztják népmesegyűjt.) (Vál. és Ford. Gulyás János.) Magyar Nemzet, nov. 1.
- Varga Katalin: A megszökött gyermekek. Elet és Irodalom, nov. 11. (Hárs György) — Népszava, nov. 24. (G. Sz. L.)
- Verlaine Válogatott Versei. (Összeáll. Szegzárdy-Csengery József.) Vigília. 11. sz.
- Vries: Európa tavasza. Köznevelés, nov. 23. (Sz. B.)
- Vörösmarty Mihály Összes versei. Népszava, nov. 24. (V. F.)

MEGEMLEKEZÉSEK — ÉVFORDULÓK:

- Benedek Marcell** 75 éves. Nagyvilág. 11. sz. (B. Mészáros Vilma)
- D. H. Lawrence** 1885—1930. (30 éve halott.) Elet és Irodalom, nov. 4. (Kéry László)
- Sadoveanu, Mihail** 80 éves. Elet és Irodalom, nov. 4. (Szabó Pál) — Népszabadság, nov. 5. (Domokos Sámuel)
- Shaw, George Bernard** 10 éve halott. Népszava, nov. 2. (—i —n) — Alföld. 5. sz. (Pálffy István: Az első Shaw-beutató Magyarországon.)
- Tolsztoj** halála 50. évf.ára: Magyar Nemzet, nov. 20. (Gorkij Tolsztojról.) — Elet és Irodalom, nov. 18.: **Magyar írók vallomása Tolsztojról.** (Bóka László: A példa. — Féja Géza: A demokratizálódott modern európai regény. — Fodor József: Az örök minta. — Gyárfas Miklós: Az egyetemesség élménye. — Illés Endre: A jó anamnézis. — Ilyés Gyula: Erő és szeretet. — Mészöly Miklós: Tanítványok vagyunk. — Mesterházi Lajos: Apám Tolsztoja. — Molnár Géza: Elvagyódás és példázat. — Rónay György: A legteljesebb író. — Szöllősy Klára: A fordító gondja és öröne. — Tutay Sándor: Bennünk munkálkodik. — Esti Hírlap, nov. 20. (A. G.: Lenin Tolsztojról.) — Népszabadság, nov. 20. (Barta Lajos: A tökéletesség művésze. — Népszava, nov. 20. (Hegedüs Géza: Tolsztoj évf. — Népszabadság, nov. 20. (Héra Zoltán: T. halálára.) — Népszabadság, nov. 20. (Hidas Antal: Ma aktuálisabb, mint valaha.) — Alföld. 5. sz. (Karancsy László: T. emlékezete.) — Népszabadság, nov. 20. (Kárpáti Aurél: Még mindig nem tudok betelni az olvasásával.) — Magyar Nemzet, nov. 20. (L. Kiss Ibolya: Az utolsó napok.) — Népszava, nov. 20. (Koroda Miklós: Tolsztojjal a Margit körúton.) — Elet és Irodalom, nov. 18. (Németh László: Ünnepre.) — Népszabadság, nov. 20. (Németh László: Miért szeretjük T-t?) — Népszabadság, nov. 20. (Rideg Sándor: Az emberszeretet, az erkölcsiség nagy tanítója.) — Népszabadság, nov. 15. (Rónai Mihály András: Az asztapovói példa.) — Elet és Irodalom, nov. 18. (Sötér István: Az örökség.) — Nagyvilág. 11. sz. (Török Endre: T-ről, halálának 50. évf. — Magyar Nemzet, nov. 20. (Ungvári Tamás: T. emlékezete.)

Összeállította: **Nagydiósi Gézáné**

Barabás Tibor:

MÁGLYÁK FIRENZEÉBEN

GIROLAMO SAVONAROLA – A MÁGLYÁK FIRENZEÉBEN HŰSE – 1432-BEN SZÜLETETT FERRARÁBAN, BOLONNÁBAN, MAJD FIRENZEÉBEN MŰKÖDÖTT MINT HITSZÓKOR, OSTOROZTA AZ EGYZHÁZ ZŰLLŐTTségÉT, SZENVEDÉLYESEN HARCOLT A KÖZELKÖCSÖS RÖMLŐTTsÁGA ELLEN, ÜLDÖZTE A FÉNYDÉZST, A RENAISSANCE FELSZABADULT SZELLEMIségÉT. 1498-BAN, MINT ERETNEKET, MÁGLYÁRA KÜLDTEK. SAVONAROLA BUKÁSA, EGYÉNI TRAGÉDIÁJA ELKERÜLHETETLENŰL BE KELLETT, HOGY KÖVETKEZZEN, MERT SZEMBESZÁLLT A TÖRTÉNELEM FEJLŐDÉSÉVEL, ELLENTÉTBÉ KERÜLT A FIRENZEI KÖZTÁRSASÁG ÉS A TÖMEGEK ÉRDEKEIVEL. ŰLVASMÁNYOSSÁG ÉS A TÖRTÉNETI VALÓSÁG MÉLY ÁTÉLÉSE, EZEK LEGFŐBB ÉRTÉKEI BARABÁS TIBOR KÖNYVEINEK.

**KÖLCSÖNÖZHETŐ az üzemi
KÖNYVTÁRBÓL!**

ÉRTÉK 2019/10/10

Az Építők rotaprinten előállított színes plakátjaiból. Könyvpropaganda plakátok.

KÖLCSÖNÖZZÖN VERSEK KÖTETET a KÖNYVTÁRBÓL

ÉRTÉK 2019/10/10